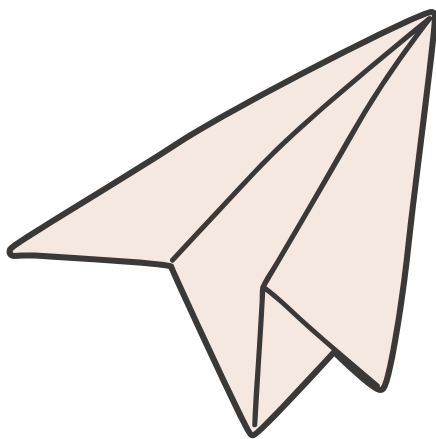

Výchova k demokratickému občianstvu a kritickému mysleniu.

Ekonomía a ekonomika

Lukáš Cívik
Andrej Kóňa
1. vydanie
ISBN - 978-80-974655-8-2 (pdf)
ISBN - 978-80-974655-9-9 (epub)
Publikovanie:
Inštitút verejnej politiky, o.z.,
Fakulta sociálnych vied UCM v Trnave

Vydavateľstvo:
Inštitút verejnej politiky, o.z.
Bučianska 4/A
917 01 Trnava
<https://ivp.fsvucm.sk/>

Grafická úprava
© StockInDesign by Erick Ragas
& Andrej Kóňa

Recenzenti
PaedDr. Peter Černý, PhD.
PhDr. Matúš Meluš, PhD.

Publikácia vychádza ako súčasť riešenia projektu: KEGA 005UCM-4/2021 s názvom Tvorba učebných textov a učebných pomôcok k predmetu Občianska náuka z pohľadu výchovy k demokratickému občianstvu a kritickému mysleniu

Publikácia bola schválená Edičnou radou FSV UCM v Trnave

© všetky práva vyhradené

1. vydanie 2024

Elektronická verzia (pdf a epub)

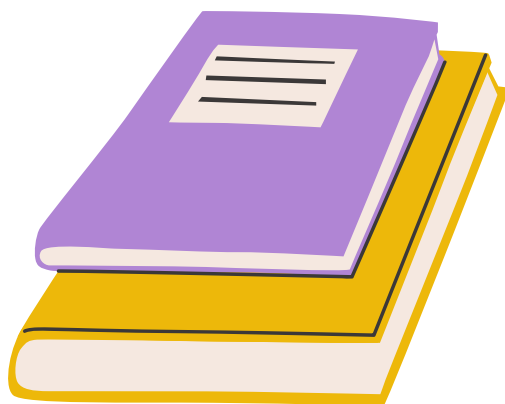
-- www.fsvucm.sk --

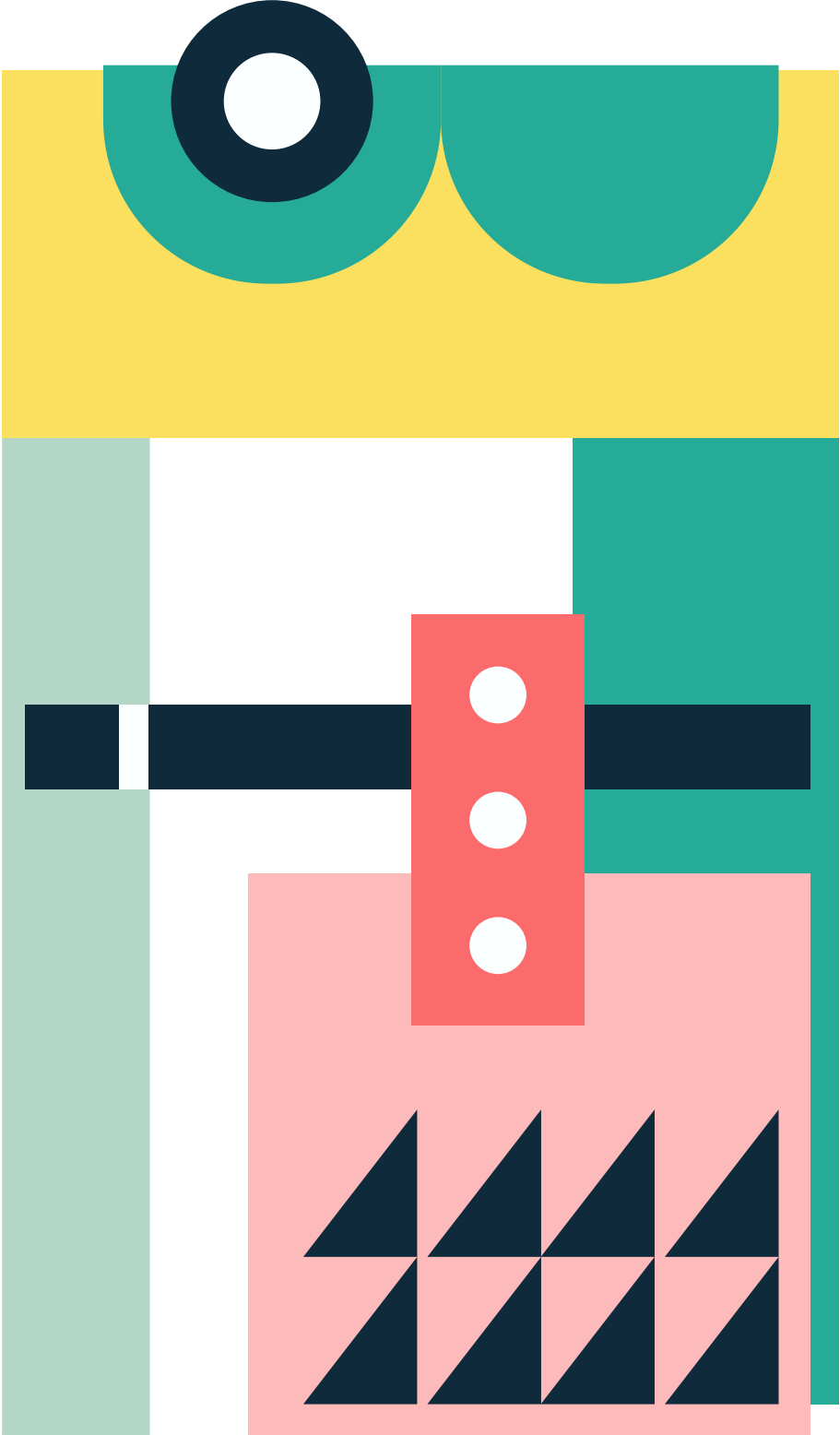

ÚVOD	9
TYPY EKONOMÍK	21
VÝROBNÉ FAKTORY	33
TRHOVÝ MECHANIZMUS	43
KONKURENCIA	59
HISTORICKÝ PRIEREZ VÝVINOM EKONOMICKÝCH TÓRIÍ A ÚLOHA ŠTÁTU V EKONOMIKE	69
ÚVOD	91
PRACOVNÁ SILA	95
MIERA NEZAMESTNANOSTI	107
DRUHY NEZAMESTNANOSTI	131
PRÍČINY NEZAMESTNANOSTI	147
AKTÍVNA POLITIKA NEZAMESTNANOSTI	167
PASÍVNA POLITIKA NEZAMESTNANOSTI	187
MOŽNOSTI RIEŠENIA NEZAMESTNANOSTI	201
Bibliografia	217

ΚΑΠΙΤΟΛΑ 1 ΕΚΟΝΟΜΙΑ

ÚVOD

Ekonomía

KAPITOLA
prvá

Ekonomické otázky vstupujú do každodenného života jednotlivca i spoločnosti ako celku, preto pochopenie základov ekonómie je životne dôležité pre racionálne rozhodovanie ľudí aj krajín.

Ekonomía (ang. economics) je veda o ekonomike. Ekonomía je spoločenská veda, ktorá skúma ako ľudia využívajú zdroje a používajú ich na výrobu tovarov a služieb. Okrem toho ekonómia sleduje ako sa tieto tovary a služby rozdeľujú medzi jednotlivcov, firmy a štáty. Predmetom výskumu a ekonomickej analýzy sú tie činnosti, ktoré sa zaoberajú výrobou a výmenou tovarov (produkcia a obchod). Okrem toho sa ekonómia zaujíma o to, ako sa ľudia rozhodujú. Je teda vedou aj o voľbe ľudí, firiem a štátov o tom, čo sa bude vyrábať, akú to bude mať cenu a ktoré tovary a služby si budú zákazníci kupovať. Významnou oblasťou ekonómie je sledovanie obchodu medzi jednotlivými krajinami. Pomáha vysvetľovať, prečo krajiny

niektoré tovary vyvážajú a iné dovážajú a analyzuje účinky ekonomických problémov, ktoré sú dané hranicami alebo globalizáciou sveta. V neposlednom rade je ekonómia vedou aj o peniazoch, bankách a bohatstve.

Ekonómia skúma dve roviny ekonomických aktivít. Prvou je mikroekonómia (z gréckeho mikros – malý). Mikroekonómia sa sústreďuje na analýzu správania sa jednotlivcov, firiem alebo jednotlivých trhových štruktúr (automobilový trh, trh s mobilnými telefónmi, trh s potravinami). Zámerom je sledovať situácie, ktoré vznikajú pri výrobe tovarov a služieb, ich obchodovaní a spotrebe. Predmetom výskumu je spotrebiteľské a podnikateľské rozhodovanie a správanie.

Druhou rovinou ekonómie je makroekonómia. Makroekonómia (z gréckeho makros – veľký) skúma stav a vývoj ekonomiky ako celku. Zaoberá sa súhrnnými/agregátnymi veličinami ako je inflácia, ekonomický rast, HDP, nezamestnanosť, kurz domácej meny, obchodný vzťah so zahraničím, export (vývoz), import (dovoz) a podobne. Makroekonómia analyzuje sumárnu ekonomickú činnosť viacerých ekonomických subjektov v rámci územného celku (napríklad štátu, EÚ).

Celá ekonomická veda sa snaží nájsť najlepšie odpovede

na tri základné ekonomické otázky, ktoré sa niekedy nazývajú aj ekonomická triáda. Tieto otázky sú:

1. Čo vyrábať?
2. Ako vyrábať?
3. Pre koho vyrábať?

Prvú otázku (Čo vyrábať) riešia najmä producenti a výrobcovia, ktorí sa snažia vyprodukovať tovar alebo službu, ktoré by so ziskom mohli predať. Hľadajú medzeru na trhu, vylepšujú súčasné tovary a služby alebo často reagujú na aktuálnu situáciu (napr. módna vlna, trend). Druhá otázka (Ako vyrábať) súvisí s problémom výrobných technológií. Ide teda o zvolenie vhodnej optimálnej technológie, aby bol produkt vyrobený čo najlacnejšie, s čo najnižšími nákladmi a v požadovanej kvalite. Posledná otázka (Pre koho vyrábať) hľadá odpoveď na to, ako nájsť najvhodnejší spôsob prerozdelenia vytvoreného produktu pre vhodnú skupinu spotrebiteľov podľa toho, čo na trhu najviac žiadajú (napr. vyrábať viac luxusné automobily alebo bežné automobily, vyrábať viac pre dospelých alebo pre deti?). Každá spoločnosť, firma aj štát si musí zvoliť, kto bude rozhodovať o tom, čo vyrábať, ako a pre koho. Z tohto dôvodu vznikli rôzne typy ekonomík

a ekonomických systémov, ktoré neskôr popisujeme.

Základné pojmy

Celá ekonómia sa točí práve okolo uspokojovania ľudských potrieb a prostriedkov ako to dosiahnuť. Efektívne uspokojovanie potrieb, jednotlivcova aj celej spoločnosti, je základným zmyslom ekonómie. Ľudia sa už od nepamäti snažia zlepšovať svoje podmienky života a uspokojiť nielen základné, ale aj iné, vyššie potreby.

Potreba je pociťovaný nedostatok, ktorý sa snažíme uspokojiť. Možno povedať, že potreby a úsilie o ich uspokojenie sú hlavným motívom každej ľudskej činnosti. Potreby sa vyvíjajú rýchlym tempom, ustavične sa menia, niektoré zanikajú, iné vznikajú. Potreby sú nekonečné, rozmanité, súčasne však rozdielne a dynamicky sa vyvíjajúce. Potreby môžeme rozdeliť na :

1. **Ekonomické** (hmotné, materiálne) potreby - uspokojovanie potreby vďaka spotrebe tovarov a služieb, ktoré sú výsledkom ekonomickej činnosti (napr. potreba jesť, bývať, cestovať, ...);
2. **Neekonomické** (mimoekonomické) potreby - potreby duchovného života ako náboženstvo, ideológia, potreba

športovať, spievať a ďalšie potreby, ktoré vyjadrujú náš záujem využívať alebo zlepšovať naše znalosti či vrodené vlastnosti.

Potreby ľudí sa veľmi dynamicky menia. To, čo považovali za dôležitú potrebu naši rodičia a čo považujeme za dôležitú potrebu my, sa časom vyvíja a diametrálne odlišuje. Dôvodom sú spoločenské, prírodné a technologické podmienky, v ktorých žijeme. Viac ako naše potreby ekonómov zaujíma to, akým spôsobom sa darí naše potreby uspokojovať. Na uspokojenie našej potreby hladu musíme zjesť jedlo, na uspokojenie našej potreby kultúrnej sa vyžiť, si kúpiť lístok na koncert a v prípade ak sa chceme cítiť bezpečne, postavíme si bezpečný dom. Ak by sme takto pokračovali, prideme na to, že na uspokojenie každej našej potreby (hlad, kultúra, bezpečnosť) musíme niečo získať (jedlo, lístok na koncert, dom) a použiť, spotrebovať.

Spotreba podmieňuje nutnosť výroby, prostredníctvom ktorej sa menia dary prírody na výrobné statky a služby. Použitie statkov na uspokojenie ľudských potrieb označujeme ako spotreba. Výroba preto predstavuje proces uvedomelej premeny prírodných zdrojov a prírodných síl človekom na

statky a služby, ktorými ľudia uspokojujú svoju spotrebu. V procese výroby sa z prírodných zložiek ako pôda, drevo a vietor vytvárajú statky a služby nutné pre uspokojenie našich potrieb (pôda = obilie, drevo = obydlie/ohneň, vietor = elektrická energia).

Každá takáto užitočná vec, ktorá slúži na uspokojenie ľudských potrieb sa v ekonómii nazýva statok. V počiatkoch ľudskej civilizácie si väčšinu statkov jednotlivci vyrábali sami a svojpomocne (oštep, lano, oheň, oblečenie, jedlo). S rozvojom ľudskej spoločnosti sa postupne zvyšoval počet potrieb a menila sa aj ich štruktúra, čomu sa prispôbovali i statky. V súčasnosti sa aplikuje tzv. delba práce, kedy sa každý (jednotlivec, podnik, štát) špecializuje len na produkciu určitých druhov statkov.

Podobne ako sú rozmanité ľudské potreby, rovnako rozmanité sú aj statky. Všetky statky môžeme z ekonomického hľadiska rozdeliť do dvoch veľkých skupín:

1. voľné statky – výtvar prírody ;
2. vzácne (ekonomické) statky – výtvar človeka.

Voľné statky sú také statky, ktoré sú voľne uložené v prírode, každý ich v podstate môže neobmedzene spotre-

bovávajú a sú zadarmo. Voľné statky sa nachádzajú v dostatočnom množstve a tiež sú pre ľudí potrebné a užitočné. Za klasický príklad voľných statkov sa udáva vzduch, slnečné svetlo, piesok na púšti, vietor a podobne. Voľné statky sú výsledkom pôsobenia prírodných procesov.

Vzácne (ekonomické) statky neexistujú v neobmedzenom množstve a sú výsledkom výroby a výrobného procesu. Vzhľadom na to, že ich existuje len obmedzené množstvo (napríklad automobilov, bytov, mobilných telefónov a pod.), je prirodzené, že neuspokoja potreby všetkých ľudí. Pre tieto druhy statkov je preto charakteristická ich vzácnosť. Výroba sa zameriava na produkciu vzácných statkov, ktoré nie sú v dostatočnom množstve dostupné v prírode a súčasne sú pre ľudí užitočné. Ekonomická vzácnosť preto vyplýva z obmedzenosti statkov a zároveň z ich užitočnosti.

Okrem toho môžeme statky rozčleniť na hmotné (potraviny, prístroje, voda) a nehmotné (služby, zdravotná starostlivosť, vedomosti, počítačové programy). Z pohľadu vlastníctva poznáme súkromné statky (rodinný dom, vlastné auto) a verejné statky (verejné osvetlenie, verejné diaľnice, verejná doprava).

Sumár

Kapitola „Ekonomía“ zdôrazňuje význam ekonomie v každodennom živote jednotlivcov a spoločnosti. Ekonomía, ako spoločenská veda, skúma využívanie zdrojov na výrobu tovarov a služieb a ich distribúciu medzi jednotlivcami, firmami a štátmi. Kapitola sa venuje aj dvojrozmernému prístupu ekonomie: mikroekonomii, ktorá analyzuje správanie jednotlivcov a firiem, a makroekonomii, ktorá hodnotí stav a vývoj ekonomiky ako celku. Ekonomía taktiež pomáha vysvetľovať obchod medzi krajinami a analyzovať účinky

ekonomických problémov v kontexte globalizácie. Kapitola tiež spracováva tému ľudských potrieb a rozlišuje medzi ekonomickými a neekonomickými potrebami, a vysvetľuje, ako rôzne typy statkov uspokojujú tieto potreby.

Kontrolné otázky

- Ako je definovaná ekonómia v kapitole?
- Čo sú hlavné úlohy ekonómie ako vedy?
- Čo rozlišuje mikroekonómiu od makroekonómie?
- Aká je úloha ekonómie pri sledovaní medzinárodného obchodu?
- Prečo je ekonómia považovaná za spoločenskú vedu?
- Ako ekonómia pristupuje k analýze výrobných a obchodných aktivít?
- Čo sú hlavné oblasti výskumu mikroekonómie?
- Aké sú základné ekonomické otázky, ktoré ekonómia rieši?
- Ako sú definované a rozlišované rôzne typy statkov?
- Čo sú voľné a vzácne statky a ako sa líšia?

Úloha na vypracovanie

Zanalyzujte aktuálnu ekonomickú situáciu na Slovensku vo vzťahu k globálnemu ekonomickému kontextu, s osobitným dôrazom na obchod s inými krajinami a vplyv globalizácie. Ako sú princípy a koncepty predstavené v tejto kapitole aplikovateľné na analýzu tejto situácie? Vytvorte stručnú správu, ktorá identifikuje hlavné problémy, analyzuje ich príčiny a dôsledky, a navrhuje možné stratégie a riešenia založené na teóriách a princípoch ekonómie diskutovaných v tejto kapitole.

ΤΥΠΥ ΕΚΟΝΟΜΙΪΚ

Εκονόμια

ΚΑΠΙΤΟΛΑ
πρώα

V zásade je celá ekonomická veda vedou o vzácnosti. Ekonomická vzácnosť má korene v tom, že každý jednotlivec, firma, spoločnosť aj štát má obmedzené množstvo zdrojov a preto sa musí rozhodnúť, ktoré tovary a služby bude produkovat'. Ide o rozdelenie výrobných faktorov (práca, pôda, kapitál) na výrobu jednotlivých produktov. Použitie určitého výrobného faktora na istý účel automaticky znamená, že tento výrobný faktor nemôže byť použitý na výrobu iného produktu. Ak sa rozhodneme investovať náš kapitál na kúpu automobilu, nemôžeme ten istý kapitál použiť aj na nákup počítača. Podobne aj ak sa stavebná firma rozhodne poslať svojich pracovníkov na stavbu parkoviska, nie je možné, aby títo pracovníci pracovali súčasne na stavbe výtahu vo výškovej budove. Rovnaký princíp sa uplatňuje aj pri využívaní pôdy. Pokiaľ sa poľnohospodár rozhodne, že na svojej pôde bude pestovať zemiaky, logicky tým stráca možnosť dopestovať na tomto

zemiakovom poli aj kukuricu. Vzácnosť teda vyplýva z obmedzeného množstva výrobných faktorov (práca, pôda a kapitál) a trhové subjekty sa musia rozhodovať o spôsobe, akým tieto vzácne zdroje použijú.

Presne to je obsahom ekonomického **zákona vzácnosti**. Zákon vzácnosti hovorí o tom, že statky sú vzácne preto, lebo nedostatok zdrojov neumožňuje ľudskej spoločnosti vyrábať a uspokojovať všetky potreby, preto musí rozhodnúť, ako výrobné faktory rozdelí pre výrobu jednotlivých statkov a služieb. Zákon vzácnosti odráža základný problém ekonómie – vzácnosť a obmedzenosť zdrojov, ktorý núti jednotlivcov i celú spoločnosť stále uskutočňovať rozhodovanie o ich použití, t. j. ktoré relatívne vzácne statky sa budú vyrábať a v akom množstve. Vyplýva z nesúladu zdrojov a potrieb spoločnosti. Vynaloženie zdrojov na jeden účel znamená, že musíme obetovať iné zámery. Zákon vzácnosti vyjadruje opodstatnenosť ekonómie a zmysel ekonomickej činnosti ľudí.

Podľa toho, ako spoločnosť a ekonomika rieši otázku vzácnosti a problém čo, ako a pre koho vyrábať, rozoznávame tri základné druhy (typy) ekonomík:

1. ekonomika založená na inštinktoch, zvykoch a tradíciách;

2. príkazová (centrálne riadená) ekonomika;
3. trhová ekonomika.

Ekonomika založená na inštinktoch, zvykoch a tradíciách bola typická pre pravek, starovek a čiastočne aj stredovekú spoločnosť. O rozdelení zdrojov v spoločnosti a úlohe jednotlivých subjektov sa rozhodovalo prostredníctvom zvykov alebo tradícií (muži lovili, ženy pripravovali jedlo, šaman sa staral o spojenie s duchmi). Rozhodovanie o tom kto, kedy, čo a ako vyprodukuje a skonzumuje sa rozhodovalo výlučne podľa inštinktov, rodovej hierarchie, pocitu hladu, potreby vybudovať obydlie a podobne. V ranom stredoveku mala cirkev dominantný vplyv na spôsob regulácie ekonomického života spoločnosti (odvádzanie desiatku, zákaz práce v nedeľu, dedenie majetku najstarším synom, dominantné postavenie mužov v spoločnosti). Hoci ide už o prekonaný ekonomický systém, niektoré jeho prvky nájdeme aj v súčasných ekonomických systémoch napríklad pri hospodárení domácností alebo pri odovzdávaní zdedených tradícií a zvykov pri výrobe ďalším generáciám (výroba tradičných produktov ako švajčiarske hodinky, slovenská bryndza, nemecký automobil, francúzske víno).

Príkazová (centrálne riadená) ekonomika vytvára centrálné riadené hospodárstvo. Rozhodnutie o rozdelení vzácnych zdrojov a produkcii tovarov je v rukách centrálného orgánu (kráľ, prezident, politická strana). Môže ísť často o diktátorské vlády, ktoré svoje direktívne rozhodnutia presadzujú cestou prijatých zákonov alebo si ich vynucujú silou a nátlakom. Dôležité rozhodnutia o tom, koľko ktorých produktov majú jednotliví producenti vyrobiť, koľko ľudí majú zamestnať, aké sumy majú vynaložiť na nákup strojov a technológie, aké mzdy sa majú vyplácať a aká má byť cena tovarov - prijímajú orgány štátu. Nevýhoda tohto ekonomického systému je spojená s neodbornosťou rozhodujúcich orgánov a politikov, príliš malou produkciou požadovaných statkov (napr. toaletný papier), nízkou kvalitou tovarov alebo výrobou statkov, ktoré si zákazníci nechcú/nemôžu zakúpiť (produkcia na sklad, prebytok nepotrebného tovaru). Obdobný ekonomický systém sa uplatňoval aj v bývalom socialistickom Československu v rokoch 1948 – 1989.

Trhová ekonomika funguje na základe voľnej súťaže v konkurenčnom prostredí trhu. Riešenie základných ekonomických otázok je v rukách jednotlivcov, ktorí sa rozhodujú

na základe ceny a interakcie dopytu a ponuky. Trhová ekonomika funguje na základe slobodného rozhodovania spotrebiteľov (čo si kúpia) aj výrobcov (čo budú produkovať) bez obmedzenia zo strany štátu. Predpokladom pre fungovanie trhovej ekonomiky je súkromné vlastníctvo výrobných faktorov. Základné ekonomické otázky rieši trhová ekonomika nasledovne:

Čo vyrábať? – rozhodujú spotrebitelia, podľa vlastných potrieb a príjmov. Podniky a firmy musia (ak chcú dosiahnuť zisk) prispôbiť svoj sortiment dopytu spotrebiteľov a vyrábať tie tovary, o ktoré majú spotrebitelia záujem.

Ako vyrábať – rozhoduje konkurencia medzi výrobcami. Ten, kto vyrába kvalitnejšie alebo lacnejšie produkty, získa väčšie množstvo zákazníkov. Vďaka konkurenčnému boju sú firmy nútené hľadať čo najefektívnejší spôsob výroby (znižovať náklady, zvyšovať kvalitu, modernizovať výrobný proces), čím sa zabezpečuje neustály technologický pokrok.

Pre koho vyrábať? – rozhoduje trh, trhový mechanizmus. Rozdelenie vyprodukovaných statkov medzi spotrebiteľov zabezpečuje trh na základe ceny. Na základe cenovej ponuky a dopytu po jednotlivých tovaroch sa formujú ceny

a tovar si môže dovoliť kúpiť určitá skupina spotrebiteľov vďaka výške svojich príjmov.

Každý z typov ekonomík má svoje pozitívne aj negatívne stránky. Preto je optimálnou možnosťou, ak ekonomický systém krajiny v čo najväčšej miere využíva pozitíva z nich a zároveň minimalizuje ich negatívne prejavy. V skutočnom svete sa však ani jeden z uvedených ekonomických systémov nevyskytuje v čistej podobe (ide o teoretické koncepcie). Pri reálnom fungovaní ekonomík sa štáty snažia tieto prístupy kombinovať, čím vzniká **zmiešaná ekonomika**. Tento typ ekonomiky sa uplatňuje v súčasnosti najčastejšie. Môžeme pozorovať, že mnohé rozhodnutia o tom, čo, ako a pre koho vyrábať, sú výsledkom vzájomného pôsobenia trhových síl so slobodnou podnikateľskou aktivitou, ale aj aktivitou štátu, ktorý svojimi hospodárskopolitickými opatreniami určitým spôsobom tieto sily koriguje a usmerňuje. Na týchto rozhodnutiach sa takisto odrážajú tradície a zvyky ľudí. Dominantné postavenie v zmiešanej ekonomike má trh, ktorého fungovanie je obmedzené alebo doplnené o štátne zásahy. V tomto systéme slobodná súkromná iniciatíva a podnikateľská aktivita (trhové sily) vytvárajú konkurenciu. Predpokladom fungovania zmiešanej ekonomiky

je voľná tvorba cien pomocou automatického trhového mechanizmu. Štátne zásahy v oblasti trhu by sa mali obmedziť na regulovanie veľkosti dopytu a ponuky (dane, subvencie, dotácie). Štát okrem toho stanovuje hranice (povolenia na podnikanie, licencie), povinnosti (kvalita tovarov) a základný právny rámec (pravidlá a rovnaké podmienky pre všetkých) pre fungovanie trhu a vystupuje ako dozor nad fungovaním trhových síl.

Sumár

Ekonómia sa zaoberá problémom vzácnosti, ktorý vyplýva z obmedzených zdrojov a musí riešiť, ako efektívne alokovať tieto zdroje na výrobu tovarov a služieb. Rôzne typy ekonomík - ekonomika založená na tradíciách, príkazová ekonomika a trhovú ekonomiku - pristupujú k riešeniu týchto otázok rozdielne. Každý typ ekonomiky má svoje výhody a nevýhody, a moderné ekonomiky často kombinujú prvky z každého typu, aby vytvorili zmiešané ekonomiky,

ktoré maximalizujú výhody a minimalizujú nevýhody každého prístupu.

Kontrolné otázky

- Aké sú hlavné body zákona vzácnosti v ekonomike?
- Popíšte tri základné typy ekonomík a akým spôsobom riešia ekonomické otázky.
- Uveďte príklady alebo historické kontexty, kde boli tieto typy ekonomík aplikované.
- Aké sú charakteristiky a výhody zmiešanej ekonomiky?
- Ako štát ovplyvňuje ekonomiku v príkazovom a v trhovom systéme?

Úloha na vypracovanie:

Porovnanie Typov Ekonomík - vytvorte tabuľku alebo diagram, ktorý porovnáva tri základné typy ekonomík (ekonomika založená na tradíciách, príkazová ekonomika a trhovú ekonomiku) podľa nasledujúcich kritérií:

- Riešenie základných Ekonomických Otázok: Ako každý typ ekonomiky rieši otázky „čo“, „ako“ a „pre koho“ vyrábať?
- Rola Štátu: Akú úlohu štát zohráva v rozhodovaní a regulácii ekonomiky?
- Výhody: Aké sú hlavné výhody každého typu ekonomiky?
- Nevýhody: Aké sú hlavné nevýhody alebo výzvy každého typu ekonomiky?
- Príklady: Príklady krajín alebo historických období, kedy boli tieto ekonomiky prominentné.
- Vplyv na Občanov: Ako každý typ ekonomiky ovplyvňuje život občanov (napr. prístup k tovarom a službám, zamestnanosť, nerovnosť atď.)?

Vyberte si tri krajiny s rozličnými ekonomikami. Zadanie vypracujte na papier.

VÝROBNÉ FAKTORY

Ekonomía

KAPITOLA
prvá

Vieme, že vzácne statky sa voľne nenachádzajú v prírode, ale je potrebné ich vyrobiť. Produkcia statkov pre uspokojenie našich potrieb je hlavne ovplyvnená zdrojmi, ktoré máme k dispozícii pre výrobný proces.

Tieto zdroje ekonómovia nazývajú **výrobnými faktormi** (činiteľ, vstup, input). Výrobné faktory tvoria nevyhnutný základ pre akúkoľvek výrobu a rozoznávame ich tri druhy:

- 1. Práca** – práca je cieľavedomá a účelová ľudská činnosť na produkciu statkov. Jej nositeľom/majiteľom je každý človek, ktorého kvalitu práce určujú jeho fyzické a duševné schopnosti, znalosti a vrozený talent. Množstvo vykonanej práce je limitované počtom práceschopných osôb, ktoré sú ochotné pracovať, dĺžkou pracovnej doby, niekedy špecifickými zručnosťami, a prirodzene výškou odmeny za prácu, ktorá je motiváciou pre zvýšenie produktivity práce. Ponuka práce teda okrem mzdy, závisí od počtu obyvateľov v produktívnom

veku, štruktúry obyvateľstva a stupňa vzdelania, či motivácie pracovať. Práca môže byť fyzická a duševná.

2. **Pôda** – tento výrobný faktor zahŕňa všetky prírodné zdroje (nerastné bohatstvo ako napr. ropa, zemný plyn, mramor, zlato ako aj rastliny a živočíchy) a pôdu. Tieto výrobné zdroje sú darom prírody a dielom pôsobenia prírodných síl. Väčšinou sa vyskytujú v obmedzenom množstve (napr. plocha úrodnej pôdy) a spravidla nie sú výsledkom výrobných činností. Množstvo prírodných zdrojov a pôdy je, pre každú spoločnosť a krajinu, dané, preto sa musia využívať čo najefektívnejšie a v zmysle dlhodobej udržateľnosti. Samotná pôda ako výrobný faktor slúži najmä na poľnohospodárske účely.
3. **Kapitál** – podľa definície je kapitál, ako výrobný faktor, statok, ktorý bol vyrobený, aby pomáhal pri produkcii iných statkov a nie je teda primárne určený na spotrebu. Môže ísť napríklad o motorovú pílu, traktor alebo výrobnú linku, vďaka ktorým premeníme primárne suroviny (strom, pôdu, hliníkový plát) na užitočné statky (palivové drevo, obilie, plechovku). Ide teda o **fyzický kapitál**, kam patria rôzne stroje a nástroje vďaka ktorým sa vyrábajú ďalšie služby a tovary. Okrem toho existuje aj nehmotná

forma kapitálu, ktorú nazýva **finančný kapitál**. Finančný kapitál predstavujú peňažné úspory, cenné papiere alebo obligácie. Ide teda o finančné prostriedky, za ktoré možno kúpiť nové kapitálové statky (výrobné haly, výrobné linky, technológie). Špecifickým typom kapitálu je technológia a know-how. Ide o jedinečný typ ľudského kapitálu. Má podobu originálnych myšlienok, inovácií a tvorivého prístupu.

Práca a pôda sa označujú ako primárne výrobné faktory. Dôvodom je fakt, že sa v reálnom svete prirodzene vyskytujú a sú výsledkom pôsobenia prírodných síl. Kapitál je oproti tomu, druhotný (odvodený) výrobný faktor, pretože je výsledkom výrobného procesu.

Výrobné faktory majú svojich vlastníkov (jednotlivci, podniky, štáty), ktorým prinášajú profit. V ekonómii tento profit nazývame dôchodkom. Dôchodky majú silný motivačný význam, ktorý je hnacím motorom každej ekonomiky. Veď kto by pracoval a predával tým svoj výrobný faktor (prácu), keby za to nedostal plat? Kto by prenajímal pôdu na pestovanie plodín, ak by z toho neplynula renta? Keby kapitál ich vlastníkom neprinášal zisk alebo úrok, kto by podstúpil podnikateľské riziko?

Vlastník práce dostane za predaj tohto výrobného faktora dôchodok, ktorý sa nazýva mzda. Vlastníkovi pôdy plynie z jeho pôdy renta. Vlastníci kapitálu dostanú za svoj výrobný faktor zisk.

Sumár

Výrobné faktory sú kľúčové pre proces výroby a ekonómia ich rozdelili do troch základných kategórií: práca, pôda a kapitál. Každý z týchto faktorov má svoje unikátne vlastnosti a prispieva k výrobe na rôznych úrovniach a spôsobmi. Práca a pôda sú považované za primárne výrobné faktory, kým kapitál je považovaný za sekundárny výrobný faktor. Vlastníci týchto faktorov dostávajú rôzne formy dôchodku (mzda, renta, zisk) ako odmenu za ich používanie v procese výroby.

Kontrolné otázky

Čo sú výrobné faktory a aké sú ich hlavné typy?

Aké sú hlavné charakteristiky a vlastnosti každého výrobného faktora (práca, pôda, kapitál)?

Prečo sú práca a pôda považované za primárne výrobné faktory a kapitál za sekundárny?

Aké dôchodky sa spájajú s jednotlivými výrobnými faktormi a prečo sú dôležité pre ekonomiku?

Ako výrobné faktory ovplyvňujú proces výroby a celkovú ekonomiku?

Úloha na vypracovanie

Analýza výrobných faktorov vo vybranej spoločnosti alebo odvetví - Vyberte si konkrétnu spoločnosť alebo odvetvie a analyzujte, ako sú v nich využívané rôzne výrobné faktory (práca, pôda a kapitál).

- Práca: Ako je práca organizovaná a ako je odmeňovaná? Aké sú kvalifikačné požiadavky na pracovníkov a ako sú zabezpečované ich pracovné podmienky?
- Pôda: Ako je využívaná pôda alebo prírodné zdroje? Sú využívané udržateľným spôsobom a aké sú hlavné výzvy v súvislosti s ich využívaním?
- Kapitál: Aký druh kapitálu je používaný (fyzický, finančný)? Ako spoločnosť alebo odvetvie získava a využíva kapitál vo svojej výrobe?

Úloha bude hodnotená na základe hĺbky analýzy, správnosti a relevancie informácií a schopnosti aplikovať teoretické poznatky na konkrétny prípad.

TRHOVÝ MECHANIZMUS

Ekonomía

KAPITOLA
prvá

Trh od vzniku ľudskej spoločnosti predstavoval miesto výmeny tovarov. V počiatkoch ľudskej civilizácie boli trhoviská miesta predaja, výmeny a kúpy rozličných druhov tovarov (ovocie, zelenina, dobytok, keramika, šperky). Rozvoj spoločenskej deľby práce viedol k tomu, že jednotlivé naturálne hospodárstva, ktoré pôvodne vyrábali len pre vlastnú potrebu, sa postupne začínali špecializovať, vzájomne dopĺňať, ich sebestačnosť (uzavretosť) klesala. Rástla závislosť jednotlivých výrobcov a nevyhnutnosť výmeny výsledkov ich činností. **Trh** sa postupne vyvíjal a zdokonaľoval súčasne s rozvojom výroby, spoločenskej deľby práce a s rozvojom hospodárskych vzťahov v medzinárodnom meradle.

V súčasnosti predstavuje trh miesto výmeny tovarov medzi jednotlivými trhovými subjektami. Podľa všeobecnej ekonomickej definície vytvára trh oblasť ekonomiky, kde sa realizujú špecifické ekonomické vzťahy (predaj/kúpa) medzi jednotli-

vými trhovými subjektmi, ktoré sa dohodli na obchodnej transakcii za obojstranne prijateľné ceny. Ide teda o zvláštne formy výmennej činnosti, vyvolané a podnecované rozvojom del'by práce. V modernej ekonomike dochádza k realizácii výmeny vyrobených tovarov a služieb pomocou peňazí. Na trhu sa stretávajú kupujúci a predávajúci, aby si prostredníctvom peňazí vymenili svoj tovar.

Reálne fungovanie trhu nemá len výhody, ale objavujú sa problematické oblasti. Trh sám o sebe nedokáže podnecovať a stimulovať výrobu potrebných verejných statkov (napr. verejné osvetlenie, verejné školstvo, služby polície a lekárov), pretože vytváranie zisku v týchto oblastiach je problematické, ba až nemožné. Najmä pre vyspelé trhové ekonomiky je charakteristické, že výstavba diaľnic, financovanie vedy a výskumu, zdravotnej starostlivosti, sociálnej starostlivosti (dôchodcovia, deti, osoby so zdravotným postihnutím, nezamestnaní) a ochrana životného prostredia je vo veľkej miere financovaná štátom. Zároveň samotný trhový mechanizmus uprednostňuje skôr krátkodobé ciele (zisk) pred tými dlhodobými (rozvoj) a tým dochádza k okamžitej spotrebe na úkor budúcej spotreby, budúcim investíciám alebo úsporám. Fungovanie trhu so sebou prináša aj prob-

lém tzv. externalít. Externality sú dopady činnosti jedného subjektu na druhý a zvyčajne majú negatívny povahu. Ak sa napríklad rozhodne výrobca elektrickej energie využívať v elektrárni spaľovanie fosílnych palív (uhlie), výrazne sa zhorší kvalita ovzdušia (dym, smog, spad popolčeka) v okolí a spaľované látky môžu v atmosfére spôsobiť kyslé dažde. Tým sa výrazne zhorší životné prostredie pre obyvateľov v priľahlom okolí elektrárne. Činnosť takejto elektrárne má negatívny vplyv na ostatné subjekty (napr. poľnohospodárov, astmatikov, obyvateľov okolia), ktorý nazývame negatíva externalita.

Trhy môžeme rozdeliť podľa viacerých kritérií. Podľa predmetu kúpy a predaja poznáme trh výrobných faktorov, trh peňazí a kapitálu alebo trh výrobkov a služieb. Podľa množstva druhov tovarov, môžeme rozlišovať trhy čiastkové (trh žuvačiek, trh televízorov, trh bytov, trh mobilných aplikácií) a agregátny trh (trh všetkého tovaru). Z územného hľadiska poznáme trh miestny, regionálny, celoštátny a globálny trh.

Na trhu vystupujú rozmanité subjekty s rôznymi cieľmi a záujmami. Ekonomická teória rozlišuje štyri základné subjekty trhu.

1. Domácnosti;
2. Firmy (podniky);
3. Štát;
4. Zahraničie.

Domácnosti (jednotlivci, rodiny, združenia obyvateľov) vystupujú na trhu tovarov a služieb ako kupujúci aj predávajúci. Domácnosti kupujú tovary a služby (jedno, oblečenie, elektrickú energiu, údržbárske práce, zdravotnú starostlivosť), ktoré produkujú ostatné subjekty trhu. Okrem toho domácnosti na trhu výrobných faktorov vystupujú ako predávajúci, kde predávajú svoju prácu, svoju pôdu a vlastný finančný kapitál. Cieľom domácností je uspokojenie ich potrieb.

Firmy (podniky) sú trhové subjekty, ktoré vyrábajú tovary a služby s cieľom ich predať. Aj firmy na trhu vystupujú ako kupujúci (kupujú výrobné faktory od domácností) a predávajúci (vyrobené tovary a služby). Cieľom firiem je dosiahnuť zisk.

Štát je špecifickým trhovým subjektom. Štát stanovuje pre všetkých účastníkov hospodárskeho procesu určité základné podmienky, ovplyvňuje a modifikuje pôsobenie trhu a odstraňuje niektoré negatívne vplyvy na ekonomiku. Reguláciou trhu sa štát snaží zabezpečiť stabilitu trhu (prekonať anarchiu a „nepredpovedateľnosť“ trhu), spravodlivosť rozdeľovania bohatstva a efektívnosť trhového mechanizmu (nepripúšťa, resp. obmedzuje monopol). Štát tiež vystupuje na trhu ako predávajúci tovarov a služieb (prostredníctvom štátnych podnikov a ďalších verejných organizácií ako školy, nemocnice, železnice) a súčasne ako kupujúci, keď pre svoju potrebu kupuje od firiem (počítače, software, kancelárske potreby, strážne a bezpečnostné služby) aj domácností (práca).

Domácnosti, firmy a štát reprezentujú domáce (tuzemské) subjekty, ktoré sa označujú aj pojmom rezidenti. Sú to tie trhové subjekty, ktoré majú sídlo v danej krajine a sú tu

aj ekonomicky aktívne. Rozhodujúca je lokalizácia na území konkrétneho štátu a nie to, kto je vlastník podniku.

Zahraničie reprezentujú zahraničné domácnosti, zahraničné firmy a zahraničné štáty, ktoré nakupujú tovary a služby u nás, alebo exportujú tovary a služby do našej krajiny. Predstavujú odberateľov domácich tovarov a služieb (export) ako dovozcov statkov zo zahraničia (import).

V ekonomike prirodzene pôsobí trhový mechanizmus, ktorý má tendenciu neustále sa obnovovať a vytvárať ekonomickú rovnováhu. **Trhový mechanizmus** je súhrnom procesov a vzťahov, ktoré vznikajú medzi subjektami trhu pri predaji a kúpe spotrebných tovarov a výrobných faktorov za trhové ceny. Tieto procesy vplývajú na obchodovanie na trhu, na utváranie cien ale aj na produkciu a spotrebu statkov v ekonomike. Trhový mechanizmus funguje automaticky a zahŕňa :

1. mechanizmus tvorby dopytu;
2. mechanizmus tvorby ponuky;
3. mechanizmus tvorby ceny.

Ekonomia pod pojmom dopyt chápe požadované množstvo tovarov a služieb, ktoré sú spotrebitelia ochotní si kú-

piť pri určitej cene. Jedná sa teda o rozhodnutie spotrebiteľov, koľko tovarov a služieb si kúpia pri určitej cene. Veľkosť dopytu a jeho mechanizmus určuje viacero premenných. V prvom rade to je samotná cena tovaru (ak cena rastie, spotrebiteľia si tovar kupujú menej a naopak, ak cena klesá, spotrebiteľia si tovar kupujú viac). Okrem toho na veľkosť dopytu vplývajú aj ceny substitučných (náhradných, podobných) tovarov, výška príjmu spotrebiteľov, preferencie spotrebiteľov ako aj ostatné faktory ako napr. počasie (dopyt po zmrzline v lete a v zime).

Dopyt po tovare sa zvyšuje ak rastie cena substitútov, zvyšuje sa príjem domácností (spotrebiteľov), preferencie spotrebiteľov sa budú presúvať na daný tovar alebo v budúcnosti bude očakávaná vyššia cena daného tovaru alebo jeho nedostatok.

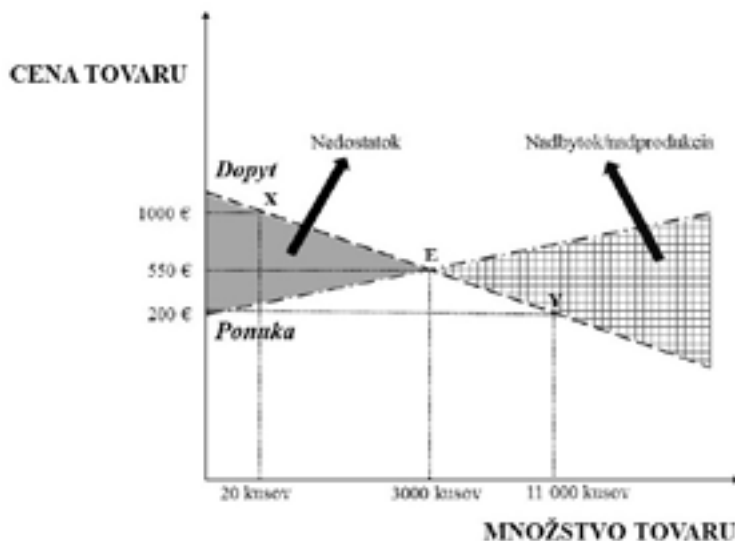
Dopyt po tovare sa znižuje ak sa aj cena substitútov bude znižovať, príjem spotrebiteľov sa bude znižovať alebo sa zníži počet kupujúcich.

Na trhu vystupuje veľké množstvo výrobcov (podnikatelia, firmy), ktorí sa nezávisle od seba rozhodujú, čo budú vyrábať a v akom množstve. **Ponukou** rozumieme súhrnné množstvo tovarov, ktoré podniky vyrábajú a predávajú

na trhu pri určitých cenách. Aj v prípade ponuky existuje množstvo faktorov, ktoré ju zväčšujú alebo zmenšujú. Najväčší vplyv na ponuku má, samozrejme, cena ponúkaného tovaru. Pokiaľ cena tovaru rastie, je pre producentov výhodnejšie vyrábať tento tovar (mobilné telefóny), ktorý sľubuje vyšší zisk. Ak klesá cena tovaru nastáva opačná situácia. Okrem toho na mechanizmu ponuky vplýva aj cena nakupovaných výrobných faktorov (výrobné náklady), ako aj rozdiel medzi nákladmi a výnosmi. Ďalej do hry vstupujú aj zisky z alternatívnych produktov, ktoré by mohol podnik vyrábať, organizácia na trhu, technologické postupy a ostatné vplyvy od počasia až po štátne zásahy.

Ponuka tovaru sa zvýši ak budú klesať ceny výrobných faktorov, zvýši sa zisk, zvýši sa počet výrobcov alebo budú do výroby zavedené moderné technológie, ktoré znížia výrobné náklady.

Ponuka tovarov sa zníži v prípade, že dôjde k nárastu cien výrobných faktorov, poklesu zisku, zníženiu počtu výrobcov, prípadne sa zavedú do výroby technológie, ktoré zvyšujú výrobné náklady.

Obrázok nám zachytáva hypotetický príklad vplyvu dopytu a ponuky a vytváranie ceny na trhu. V prípade bodu X sa vytvára situácia, kedy je cena tovaru (napr. mobilné telefóny) veľmi vysoká (1000 €) a z tohto dôvodu, nie je po ňom vysoký dopyt. Pretože mobilné telefóny sú v bode X veľmi drahé, môže si ich dovoliť kúpiť len malé množstvo spotrebiteľov a preto aj je ich ponuka obmedzená len na 20 kusov. Pre bod X je typické, že nízka miera dopytu po mobilných telefónoch, spôsobená nízkou ponukou, sa premietne vo vysokých cenách.

Opačným prípadom je situácia, ktorá nastane v bode Y. Zvyšujúci sa dopyt po mobilných telefónoch stimuloval ich

výrobu a zvýšil konkurenciu v tomto odvetví. Výsledkom je zníženie ceny mobilného telefónu na 200 €. Pri tejto cene sú mobilné telefóny dostupné širokým vrstvám obyvateľov a dopyt po takýchto lacnejších prístrojoch zákonite stúpa, pretože viac ľudí si ich môžu dovoliť kúpiť. Pre bod Y platí, že zvyšujúci sa dopyt po mobilných telefónoch zvýšil aj ich ponuku, čo sa odrazilo v poklese cien.

Dopyt a ponuka tvoria dve základné trhové sily. Trh je v rovnováhe vtedy, keď sa ponuka rovná dopytu. V tomto prípade sa ponúkané množstvo tovarov (ponuka) rovná požadovanému množstvu (dopyt). Bod v ktorom sa pretínajú krivky dopytu a ponuky, je bodom trhovej rovnováhy. V ekonómii sa označuje ako ekvilibrium a skratkou E. Táto situácia nastane, pokiaľ pri určitej cene sú požadované (dopyt) aj ponúkané (ponuka) množstvo tovaru rovnaké. V tomto momente sa vytvára súčasne aj cena, ktorú nazývame rovnovážna. Náš príklad tento stav zachytil pri jednotkovej cene mobilných telefónov 550 €, kedy je produkcia na úrovni 3000 kusov. Pri rovnovážnej cene nevzniká ani prebytok tovaru ani jeho nedostatok. Rovnovážna cena sa v reálnom svete vyskytuje len veľmi zriedka. V praxi sa najčastejšie stretáme s **trhovou cenou**, za ktorú sa tovar aktuálne

predáva. Trhová cena vzniká na trhu pôsobením ponuky a dopytu, avšak odlišuje sa od rovnovážnej ceny. Trhová cena automaticky neznamená, že by výrobcovia nechceli predať svoje výrobky za vyššie ceny. Znamená to skôr, že sú spokojní s možnosťou predať všetky výrobky, ktoré sú pri danej cene ochotní vyprodukovať. Podobne zákazníci by si určite priali kupovať výrobok, ktorý stojí menej ako je rovnovážna cena. Spokojnosť na ich strane ale znamená, že môžu kúpiť presne toľko výrobkov, koľko si chcú kúpiť.

Pokiaľ sa na trhu vyskytne situácia, že dopyt je vyšší ako produkcia, signalizuje to nedostatok tovarov. Ľudia sú ochotní kúpiť a spotrebovať vyššie množstvo tovarov ako sa vyprodukuje. Nedostatok (šedý trojuholník) sa spája s vysokým dopytom, nízkou ponukou a zvyčajne vyššou cenou.

Opačným prípadom je stav trhu, kedy je ponuka veľmi veľká a vyrába sa veľké množstvo tovaru, ktoré je vyššie, ako dopyt po tomto tovare. Ponuka teda prevyšuje dopyt a dochádza k nadbytku tovarov, vytváraniu nadprodukcie a plytvaniu. Nadprodukciu (vyššia ponuka ako dopyt a súčasne nižšie ceny) na obrázku zachytáva **šrafovaný trojuholník**.

Sumár

Kapitola sa venuje konceptu „trhového mechanizmu“ a jeho vývoju a funkcii v rámci ekonómie. Trh, ktorý sa vyvíjal súčasne s rozvojom výroby a spoločenskej deľby práce, je dnes miestom výmeny tovarov medzi rôznymi trhovými subjektmi. Súčasný trh využíva peňažný systém na realizáciu výmeny tovarov a služieb medzi kupujúcimi a predávajúcimi. Trhový mechanizmus má vlastnú dynamiku, ktorá zahŕňa mechanizmy tvorby dopytu, ponuky a cien, pričom všetky tieto mechanizmy sú vzájomne prepojené a ovplyv-

ňujú sa. Na trhu vystupujú štyri hlavné subjekty: domácnosti, firmy, štát a zahraničie, ktoré majú svoje vlastné ciele a funkcie. Trhový mechanizmus môže mať aj svoje negatíva, ako sú problémy so stimuláciou výroby verejných statkov alebo negatívne externality, ktoré môžu ovplyvniť okolité prostredie alebo iné subjekty.

Kontrolné otázky

- Čo je trh a akú úlohu zohrával v histórii ľudskej civilizácie?
- Ako sa trh vyvíjal súčasne s rozvojom spoločenskej deľby práce?
- Aké sú základné trhové subjekty a aké sú ich hlavné funkcie?
- Aký je vzťah medzi domácnosťami a firmami na trhu?
- Čo je trhový mechanizmus a aké sú jeho hlavné komponenty?
- Akým spôsobom funguje mechanizmus tvorby dopytu a ponuky?
- Aké sú hlavné problémy, ktoré môžu vzniknúť v rámci trhového mechanizmu?
- Ako môže štát ovplyvniť alebo regulovať trh a trhový mechanizmus?
- Ako sú vzájomne prepojené dopyt, ponuka a cena na trhu?
- Aký je rozdiel medzi trhovou a rovnovážnou cenou?

Úloha na vypracovanie

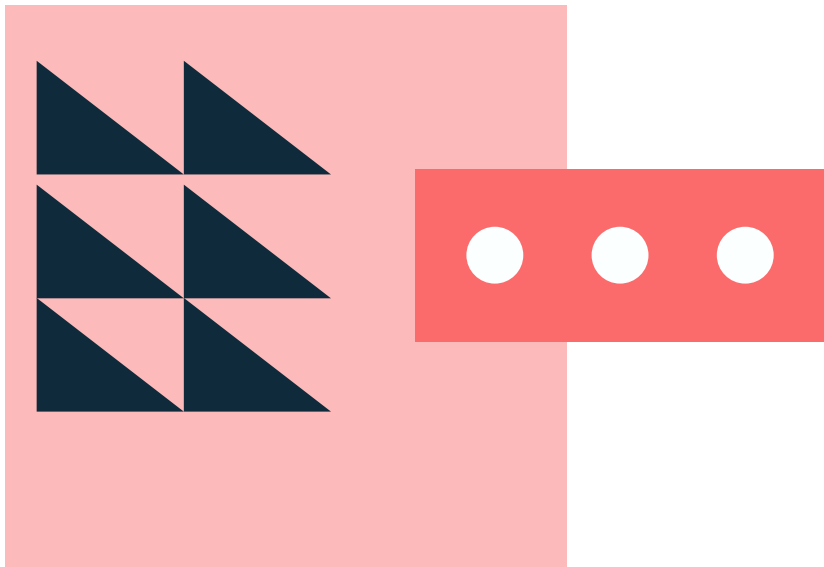
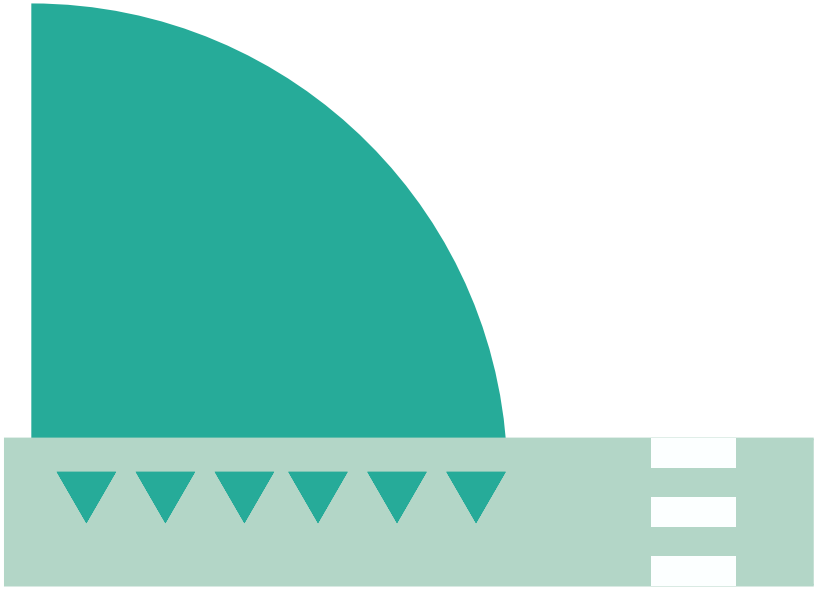

Predstavte si, že ste ekonóm/ekonómka v malej krajine, ktorá čelí problémom s nadprodukciou v poľnohospodárstve, čo vedie k výraznému poklesu cien potravín na trhu.

Identifikujte potenciálne príčiny nadprodukcie v kontexte trhového mechanizmu (dopyt, ponuka, cena).

Navrhnite niekoľko ekonomických opatrení alebo politík, ktoré by mohli štát alebo súkromný sektor implementovať na riešenie problému nadprodukcie a stabilizáciu cien potravín.

- Ako by tieto opatrenia ovplyvnili základné trhové subjekty (domácnosti, firmy, štát, zahraničie)?
- Ako by sa tieto politiky mohli prejaviť v krátkodobom a dlhodobom horizonte?
- Ako môžete zabezpečiť, aby boli tieto opatrenia udržateľné a prínosné pre všetky zainteresované strany?

KONKURENCIA

Ekonomía

KAPITOLA
prvá

Správne fungovanie trhového mechanizmu je nepredstaviteľné bez konkurencie. **Trhová konkurencia** (súťaženie) je stret záujmov výrobcov a spotrebiteľov,

domácností a firiem, pričom každý z nich sa snaží dosiahnuť maximálnu výhodu alebo zisk. Dokonalá konkurencia sa z hľadiska efektívnosti považuje za ideálny stav, ktorý sa však v trhových ekonomikách v čistej podobe nevyskytuje. Na dokonale konkurenčnom trhu existuje veľký počet firiem, ktoré ponúkajú identické výrobky, pričom jednotlivé firmy nemôžu ovplyvniť cenu výrobku, a teda príjem, ktorý za predaný výrobok získajú. Ide o čisto teoretický koncept, kedy na trhu existuje veľké množstvo podnikov a spotrebiteľov a žiadny z týchto subjektov nemôže ovplyvniť výšku ceny. V dokonalej konkurencii existuje úplná voľnosť (bez prekážok, bariér) vstupu a výstupu akéhokoľvek subjektu do a z daného odvetvia. Pri dokonalej konkurencii sú produkty všetkých firiem úplne

rovnaké a platí, že všetky trhové subjekty majú dokonalé informácie o situácii na trhu, kvalite tovaru alebo cenách.

Konkurenciu v reálnom trhovom systéme môžeme nájsť medzi **ponukou a dopytom (výrobcom a spotrebiteľom)**. Trhový mechanizmus má vo svojej podstate zakomponovaný prvok takejto konkurencie. Výrobcovia majú záujem predať svoj tovar za čo najvyššie ceny a spotrebiteľia sa usilujú kúpiť tento tovar čo najlacnejšie. Záujmy oboch subjektov sú protichodné. Ak je dopyt vyšší ako ponuka, cena na trhu rastie, v prípade nízkeho dopytu, ceny klesajú. Konečná trhová cena tovaru je kompromisom medzi spotrebiteľmi a výrobcami.

Fungujúci trhový systém prináša tiež **konkurenciu na strane ponuky, medzi výrobcami**. Prirodzene sa každý výrobca (firma, podnikateľ) snaží dosiahnuť, čo najvyšší zisk na úkor ostatných. Preto sa pokúša zaujať v konkurenčnom prostredí, čo najsilnejšiu pozíciu, oslabiť pozíciu konkurentov a ovládnuť trh. V tejto súvislosti môžeme hovoriť o cenovej a necenovej konkurencii. Cenová konkurencia znamená dobrovoľné znižovanie cien a tak sa snažiť prilákať zákazníkov, spotrebiteľov. Môže ísť tiež o snahu zničiť konkurenciu neprimerane nízkymi cenami (dumping), pretože

sa im nebude schopná prispôbiť. Necenová konkurencia sa odráža v snahe zvýšiť dopyt po tovare tým, že podnikatelia venujú veľkú pozornosť reklame, obalom alebo propagácii prostredníctvom sociálnych sietí. Necenová konkurencia je bežnou súčasťou trhu a môžeme ju vidieť pri snahe výrobcov predať svoj tvora vďaka zľavám, darčekom, službám navyše alebo dlhodobej záruke. Dôležitou súčasťou necenovej konkurencie je rast kvality, zvyšovanie technických parametrov alebo dôraz kladený na dizajn.

Konkurencia sa prakticky prejavuje aj na **strane dopytu medzi spotrebiteľmi**. Každý z nás spotrebiteľov, má záujem kúpiť tovar čo najlacnejšie, aby sme maximalizovali vlastný blahobyť. Nezohľadňujú sa pri tom potreby ostatných spotrebiteľov. Tento typ konkurencie predstavuje streto záujmov medzi kupujúcimi na trhu. Typickou je konkurencia, v prípade nedostatku určitého tovaru. Vtedy sú spotrebiteľia ochotní zaplatiť za taký tovar aj vyššiu cenu, ako je obvyklá na trhu (umelecké diela, nedostatkový tovar, rôzne novinky ešte len prichádzajúce na trh a pod.).

Ekonomický život ukázal, že v reálnom svete sa nedajú dodržať všetky podmienky dokonalej konkurencie. V súčasných ekonomikách sa väčšina firiem pohybuje na nedo-

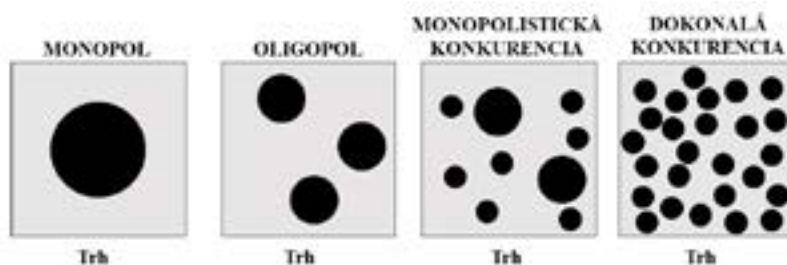
konale konkurenčných trhoch. Ak firma môže podstatne ovplyvniť trhovú cenu svojich výrobkov, nazýva sa nedokonalým konkurentom. Nedokonalá konkurencia prevláda v odvetviach, kde jednotliví predávajúci môžu do určitej miery kontrolovať cenu svojej produkcie, existuje len obmedzené množstvo ostatných producentov, prípadne sa vyskytuje nedostatok informácií o produktoch a cenách. Celá súčasná ekonomická prax je teda svetom nedokonalejšej konkurencie.

Z hľadiska tradičných trhových štruktúr môžeme hovoriť o týchto formách nedokonalejšej konkurencie:

1. **Monopol** – predstavuje situáciu, keď existuje len jediný výrobca určitého produktu o ktorý, prejavujú spotrebiteľia záujem. Keďže nemá žiadnu konkurenciu zo strany iných podnikov, môže určovať ľubovoľné ceny. Monopol môže vzniknúť prirodzene v dôsledku súťaže na trhu, kde najúspešnejšia firma „zlikviduje“ svojich konkurentov. Druhým spôsobom je vznik administratívneho monopolu, ktorý je zriadený a chránený zákonom/štátom. Ide teda o situáciu, keď štát povolí podnikanie v určitom odvetví iba jednému subjektu (napríklad pošta).
2. **Oligopol** – na trhu pôsobí len malý počet veľkých podnikov. Oligopol predstavuje často sa vyskytujúcu formu trhovej

štruktúry v modernej ekonomike. Oligopoly disponujú veľkou ekonomickou silou a svojím postavením dokážu zabrániť vstupu ďalších firiem do odvetvia (kúpa začínajúcej firmy, patentov, kladenie bariér a prekážok, nátlak). Podobne ako monopol, oligopoly bránia vstupu ďalších výrobcov na trh, teda svojím spôsobom kontrolujú rozsah ponuky, čím prirodzene ovplyvňujú ceny.

3. Monopolistická konkurencia – trhová štruktúra v ktorej veľký počet podnikov vyrába totožný výrobok, ktorý sa odlišuje po kvalitatívnej stránke. To znamená, že ide o ten istý výrobok (mobilný telefón, obuv) od rôznych výrobcov, ktorý sa odlišuje v kvalite, vlastnostiach, dizajnom, farbou alebo obalom. Spotrebiteľom nie je jedno, ktorý produkt si kúpi, a preto uprednostnia konkrétny podnik (zvyk a zotrvačnosť, cena, kvalita, značka). Nedokonalosť tohto typu konkurencie je založená na porušení podmienky dokonalkej konkurencie pri ktorej, by nemali byť tovary homogénne (totožné, rovnaké). Tento typ konkurencie a trhovej štruktúry môžeme nájsť v najväčšom počte reálnych trhov.

Sumár

Kapitola „Konkurencia“ sa venuje skúmaniu konkurencie ako kľúčového prvku trhovej ekonomiky. Dokonalá konkurencia, hoci je považovaná za ideálny stav z hľadiska efektívnosti, sa v reálnom svete zriedka vyskytuje vo svojej čistej forme. Na dokonale konkurenčnom trhu by mal existovať veľký počet firiem, ponúkajúcich identické produkty, bez možnosti ovplyvniť cenu. V reálnej ekonomike sa častejšie stretávame s nedokonalou konkurenciou, kde firmy majú schopnosť ovplyvňovať cenu a trhové podmienky. Ka-

pitola tiež rozoberá rôzne formy nedokonalkej konkurencie, ako sú monopol, oligopol a monopolistická konkurencia, ako aj rozdiel medzi cenovou a necenovou konkurenciou. Konkurencia sa taktiež prejavuje na strane dopytu medzi spotrebiteľmi, ktorí súťažia o dostupnosť a ceny tovarov.

Kontrolné otázky

- Ako je definovaná dokonalá konkurencia a aké sú jej hlavné charakteristiky?
- Aké sú hlavné formy nedokonalejš konkurencie a ako ovplyvňujú trh a ceny?
- Aký je rozdiel medzi cenovou a necenovou konkurenciou a ako tieto formy konkurencie ovplyvňujú trh?
- Ako sa konkurencia prejavuje medzi spotrebiteľmi a aký vplyv má na trhové ceny?
- Ako monopol a oligopol vznikajú a aký vplyv majú na trh a spotrebiteľov?

Úloha na vypracovanie

Úloha: Spoločnosť XYZ sa nachádza v priemyselnom odvetví, ktoré je charakterizované ako oligopol. Predpokladá sa, že spoločnosť a jej konkurenti budú v nasledujúcich rokoch čeliť zvýšenej konkurencii zo strany nových hráčov na trhu.

- Vypracujte SWOT analýzu pre spoločnosť XYZ, berúc do úvahy jej postavenie v oligopolnom trhu a predpokladaný nárast konkurencie.
- Stratégie: Navrhňte tri možné stratégie, ktoré by spoločnosť XYZ mohla využiť na udržanie alebo zvýšenie svojho podielu na trhu v tvári zvýšenej konkurencie.
- Dopad na spotrebiteľa: Diskutujte, aký dopad by mohli tieto stratégie mať na ceny, kvalitu produktov a voľbu spotrebiteľa v odvetví.

Pri riešení úlohy uvažujte nad faktormi, ako sú cenová a ne-cenová konkurencia, bariéry vstupu na trh a možné reakcie konkurentov.

HISTORICKÝ PRIEREZ VÝVIPOU EKONOMICÝCH TÓRÍ A ÚLOHA ŠTÁTU V EKONOMIKE

Εκονómia

KAPITOLA
prvá

*Začiatky ekonomického myslenia siahajú hl-
boko do* minulosti. Ich základy môžeme nájsť pri vzniku
hospodárskeho života ľudskej spoločnosti a prvých organizo-
vaných foriem štátov na Blízkom východe, ktorými boli kráľov-
stvá a ríše ako staroveký Egypt, Mezopotámia, Sumer, Asýria
alebo Babylonia. Súčasne sa začali otázkami hospodárskeho
života zaoberať aj v starovekej Číne a Indii. Pre tieto prvotné
formy rozpracovania ekonomického myslenia je typické, že sa
sústredili na riešenie každodenného života človeka, obchodu
a výmeny tovarov.

Predhistóriu ekonomickej vedy tvoria myšlienky pochádza-
júce z antického Grécka a to z diel takých mysliteľov akými boli

Xenofón, Platón a Aristoteles. *Xenofónov* spis *Oikonomikos* je prvým zachovaným spisom o ekonomickom myslení, ktorý napokon aj predurčil názov budúcej vedy. Pod ekonomikou sa v ňom rozumie rodinné hospodárstvo, zabezpečujúce všetko, čo je potrebné na uspokojovanie potrieb domácnosti. Platón vo svojom diele *Republika* rozvíja teóriu o ideálnej podobe štátu a kritizuje súkromné vlastníctvo. *Aristotelov* prínos pre ekonomickú vedu je v rozpracovaní chápania a úlohy peňazí. Jeho názory na peniaze, ktoré chápal v prvom rade ako prostriedok uľahčujúci výmenu (nevidel v ich zatiaľ prostriedok na uchovávanie bohatstva), boli považované za vrchol jeho analýzy. Vznik peňazí, spájaný s rozvojom výmenného obchodu a ich poslanie zjednodušovať výmenu, alebo slúžiť ako obeživo, považoval síce za prirodzený jav, avšak ak boli použité pre tvorbu zisku, chápal to ako spreneveru ich poslaniu.

V stredoveku bolo ekonomické myslenie v Európe veľmi silno ovplyvnené náboženstvom a kresťanským učením. Vyvrcholilo v učení talianskeho dominikánskeho mnícha *Tomáša Akvinského* (1225-1274), ktorý vysvetľoval niektoré základné ekonomické kategórie. Na ekonomické otázky nazerol skôr z morálneho hľadiska. Poznáme predovšetkým

jeho učenie o „spravodlivej cene“, ktoré premietol do zásady, že výmena nemá byť zdrojom obohatenia sa na úkor iných, ale má odrážať skutočné náklady (výrobcu, obchodníka) a primeraný zisk. Jeho úvahy o cene, rozpracúvali mnohí jeho nasledovníci, až sa stalo toto chápanie východiskom pre modernú mikroekonómiu.

Obdobie novoveku je začiatkom vzniku samostatných ekonomických teórií ako aj základov trhovej ekonomiky ako ju poznáme dnes. V tomto období sa ekonómia vyčlenila z filozofie ako samostatná veda. Rýchly kultúrny, politický, sociálny a vedecký vývoj vo všetkých vedných disciplínach bol príčinou úpadku náboženských názorov na hospodárstvo. Vedecká pozornosť sa presúva z náboženských dogiem na skúmanie ekonomiky prostredníctvom rozumu (racionálny výskum).

Prvou ucelenou ekonomickou teóriou bol merkantilizmus (z latinského *mercator* – obchodník a *Mercurius* – starorímsky boh obchodu). Merkantilizmus bol prvý pokus o vysvetlenie predpokladov a podstaty ekonomiky, ktorý vytvorili odborníci a ľudia z praxe (obchodníci, „veľkopodnikatelia“ a štátni úradníci). Ich cieľom bola bohatá, hospodársky vyspelá a vojensky mocná krajina. Tento cieľ sa dal dosiahnuť

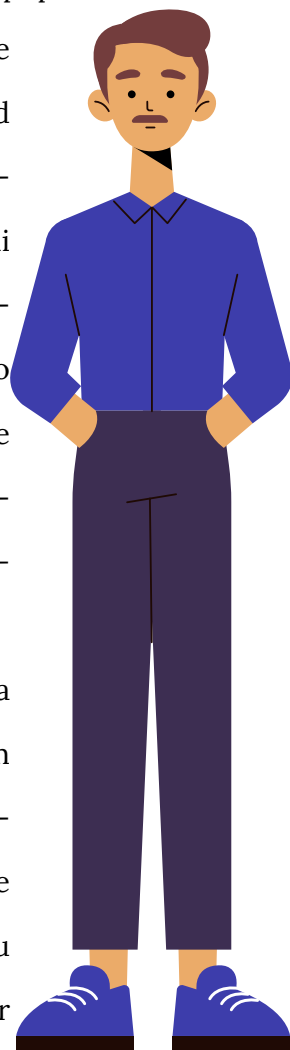
len hromadením drahých kovov (zlato, striebro) a peňazí v krajine. K najvýznamnejším predstaviteľom merkantilizmu patrili *Thomas Mun*, *Jean-Baptiste Colbert*, *Mária Terézia* alebo *Jozef II.* Za hlavný zdroj bohatstva krajiny sa považoval zahraničný obchod, ktorý do krajiny zabezpečoval prílev drahých kovov. Vývoz drahých kovov z krajiny bol pritom zväčša zakázaný a štát uplatňoval prísne hospodárske opatrenia voči domácim aj cudzím obchodníkom, ktorí museli platiť vysoké clá. Peniaze, ktoré získali predajom tovarov v zahraničí, nesmeli z domácej krajiny vyviezť, ale museli za ne nakúpiť tovar vyrobený v danej krajine. Štát podporoval ťažbu drahých kovov a výnimkou neboli ani dobovačné vojny na ich získanie alebo kolonizácia.

Ako reakcia na učenie merkantilizmu vzniklo vo Francúzsku učenie fyziokratov. Za zakladateľov fyziokratizmu sa považujú *F. Quesnay* a *A. Turgot*. Fyziokratizmus odmietal velebenie peňazí a drahých kovov a za hlavný zdroj bohatstva krajiny považoval pôdu a poľnohospodársku výrobu. Zdrojom všetkého bohatstva krajiny je poľnohospodárska výroba, pretože je jedinou produktívnou prácou, čiže prácou, ktorá znásobuje výrobné náklady iba táto práca vytvára čistý produkt. Všetky ostatné druhy práce považuje

fyziokratizmus za neproduktívne.

Vznik klasickej ekonómie (niekedy označovaná aj ako klasická politická ekonómia alebo klasická liberálna ekonómia) predstavoval sformovanie ekonómie ako samostatnej vednej disciplíny, pre ktorú je typické, že sa do popredia dostáva idea hospodárskeho liberalizmu, čo je podľa klasickej ekonómie základný predpoklad efektívneho fungovania trhovej ekonomiky. Klasická ekonómia sa zaoberala makroekonomickými problémami, analyzovala možnosti rastu bohatstva a zdrojov bohatstva krajiny pomocou trhu ako konkurenčného mechanizmu, ktorý zabezpečuje efektívnu alokáciu zdrojov. Medzi najvýznamnejších predstaviteľov patria W. Petty, A. Smith, D. Ricardo, J. B. Say, T. R. Malthus, J. S. Mill a ďalší.

Práve **Adam Smith** (1723 - 1790) sa považuje za zakladateľa modernej ekonómie. Bol zástancom hospodárskej slobody. Ak je zabezpečená sloboda človeka, podnikania a vlastníctva, umožňuje to správne fungovanie ekonomiky, vďaka čomu sa zvyšuje blahobyt spoločnosti a krajiny. Je autor knihy *Pojednanie o podstate a pôvode bohatstva*

národov, ktorá bola jedným z prvých pokusov o logickú analýzu historického vývoja priemyslu a obchodu v Európe. Smith zaviedol známy pojem tzv. „neviditeľná ruka trhu“, ktorá v ekonómii znamená, že ak sa trhovým silám (dopyt, ponuka, cena, konkurencia) nechá voľnosť, v konečnom dôsledku bude trh fungovať efektívne a najlepšie. Predpokladal, že všetky ekonomické javy a procesy vyplývajú z prirodzenej povahy človeka – egoistu, ktorý sleduje svoj osobný záujem, a ten je hybnou silou celého ekonomického vývinu. Trhový systém funguje tým dokonalejšie, čím slobodnejšie môžu jednotlivci sledovať svoje vlastné ekonomické-egios-tické záujmy. Vzniká medzi nimi konkurencia, ktorá prináša slobodnú hru ekonomických síl trhu. Zároveň sa naplňujú ekonomické záujmy jednotlivca i celej spoločnosti. Trh teda bude riadiť, korigovať a smerovať „neviditeľná ruka“ ako samoregulačný mechanizmus.

Podobne ako ostatní klasickí liberálni ekonómia aj Smith je zástanca liberalizmu, zástanca slobody človeka, vlastníctva a podnikania. Štát by mal mať, podľa klasických liberálnych ekonómov, v ekonomike len slabé postavenie a malé úlohy. V zásade by štát mal zabezpečiť ochranu pred vonkajším nebezpečenstvom (národnú obranu), udržiavať

poriadok a spravodlivosť vo vnútri krajiny (bezpečnosť a súdnictvo) a budovať tie verejné zariadenia, o ktoré nemá záujem súkromný sektor, pretože sa nevyplácajú (napr. sirotince, nemocnice, mosty, školy, majáky).

Klasická ekonómia bol prevažujúci smer formovania hospodárstiev krajín do 19. storočia. Kapitalizmus, liberalizmus a sloboda v ekonomike prinášali nesporné pozitívne výsledky. Na druhej strane sa však začali objavovať negatívne dôsledky a slabé miesta tohto hospodárskeho systému (vykorisťovanie robotníkov, práca detí, viac ako 12-hodinový pracovný čas, neexistencia sociálnych systémov pre robotníkov, nižšie mzdy žien v porovnaní s mužmi, sústreďovanie bohatstva v rukách malej časti spoločnosti, vznikajúce veľké sociálne rozdiely, devastácia prírody a pod.), na ktoré začal upozorňovať utopický socializmus. V prvej tretine 19. storočia vzniklo učenie vrcholného utopického socializmu v dielach Angličana R. Owena (1771 – 1858) a Francúzov H. de Saint-Simona (1760 – 1825) a Ch. Fouriera (1772 – 1837), ktorí očakávali socialistickú premenu spoločnosti zhora, od vládnucich vrstiev spoločnosti. Za hlavnú príčinu sociálno-ekonomických problémov kapitalizmu považovali súkromné vlastníctvo, a preto vytvárali utopické modely uspo-

riadania spoločnosti na báze spoločenského vlastníctva. Na tieto teórie neskôr nadviazal K. Marx a snažil sa odstrániť vykorisťovanie robotníkov a nerovnomerné rozdelenie bohatstva (bohatí vlastníci tovární, bánk a veľkostatkov vs. chudobní robotníci/pracujúci). Prostriedkom zmeny mala byť sociálna revolúcia a premena spoločnosti, kde by bolo zrušené súkromné vlastníctvo. Jeho ekonomickú teóriu ďalej rozvíjali *F. Engels* a *V. I. Lenin*. V praxi sa o jej aplikáciu snažili socialistické a komunistické krajiny.

Významným medzníkom vo vývoji ekonomickej vedy sú sedemdesiate roky 19. storočia, kedy vznikla neoklasická ekonómia, ktorá dominovala v ekonomickom myslení až do tridsiatych rokov 20. storočia. Orientovala sa najmä na analýzu ponuky a dopytu, cien, spotreby atď. Vychádzala zo Sayovho zákona trhov a liberálnych tradícií klasickej ekonómie a predpokladala existenciu dokonalej konkurencie. Tá mala zaručiť racionálne rozhodovanie spotrebiteľov (domácností) a podnikateľov (firiem), a teda optimálne fungovanie ekonomického systému. Vytvorila základy mikroekonómie s využitím marginalistických teórií a metodologického individualizmu. Neoklasickí ekonómovia (napr. **A. Marshall**, **V. Pareto**) sa orientovali na analyzovanie ponuky

a dopytu, ceny a spotreby z mikroekonomického hľadiska pričom vychádzali z matematizácie ekonomických vied (matematické výpočty a modely v ekonómii), ktoré boli dovedy iba dedukované. Pre neoklasickú ekonómiu boli typickými znakmi liberalizmus, individualizmus a malá angažovanosť štátu v hospodárstve.

Náznaky nedostatkov trhového mechanizmu, makroekonomické problémy, nahrádzanie zlatom krytých platidiel v obehu papierovými peniazmi a najmä Veľká hospodárska kríza (1929-1933) prispeli k zmene ekonomického myslenia. Anglický ekonóm **J. M. Keynes** (1883 – 1946) vytvoril v tridsiatych rokoch 20. storočia teóriu, ktorej cieľom bolo zdôvodniť nevyhnutnosť štátnych zásahov do trhovej ekonomiky. Jeho teória vznikla v období veľkej ekonomickej krízy, v podmienkach veľkého poklesu výroby a vysokej nezamestnanosti. Jeho najvýznamnejšou prácou je Všeobecná teória zamestnanosti, úroku a peňazí (1936). Podľa J. M. Keynesa bola dovtedajšia kapitalistická a liberálna ekonomika vnútorne nestabilná, v určitých obdobiach nevyužíva úplne existujúce výrobné zdroje, a preto má štát pomocou nástrojov hospodárskej politiky naprávať trhové nedostatky a zlyhania trhu. Keynes teda odmietal automatický me-

chanizmus obnovenia rovnováhy v ekonomike (neviditeľná ruka trhu) ako ho hlásal Smith a jeho nasledovníci. Naopak, dôvod ekonomickej krízy bol podľa neho práve v zlyhaní liberálneho trhového mechanizmu. Riešenie tohto problému videl jednoducho vo vhodnom využití nástrojov fiškálnej politiky a monetárnej politiky štátu. V praxi sa uplatňovanie Keynesových myšlienok prejavilo napríklad v programe vlády USA s názvom New Deal, ktorý obsahoval štátne opatrenia a finančnú podporu priemyselnej výroby, subvencie farmárom, program verejných prác pre nezamestnaných (napr. stavba diaľnic, železníc, Hoovrovej priehrady) a garantovanie minimálnej mzdy. Zmena oproti predchádzajúcemu obdobiu znamenala, že štát sa stal oveľa aktívnejším činiteľom pri stabilizácii trhového systému a štátne rozpočty i štátne dlhy sa začali výrazne zväčšovať.

Liberalizmus a intervencionizmus

V ekonomickej teórii sa v 20. storočí vyprofilovali dva hlavné prúdy, z ktorých vznikli dve protichodné tendencie v ekonomickej teórii a hospodárskej praxi. Každý z týchto prúdov zahŕňa niekoľko škôl, podskupín a zástupy autorov,

ktorí vyzdvihujú niektorú zo stránok fungovania konkrétneho ekonomického systému. V súlade s vývojom ekonomickej teórie sa vyprofilovali tieto dve hospodársko-politické koncepcie:

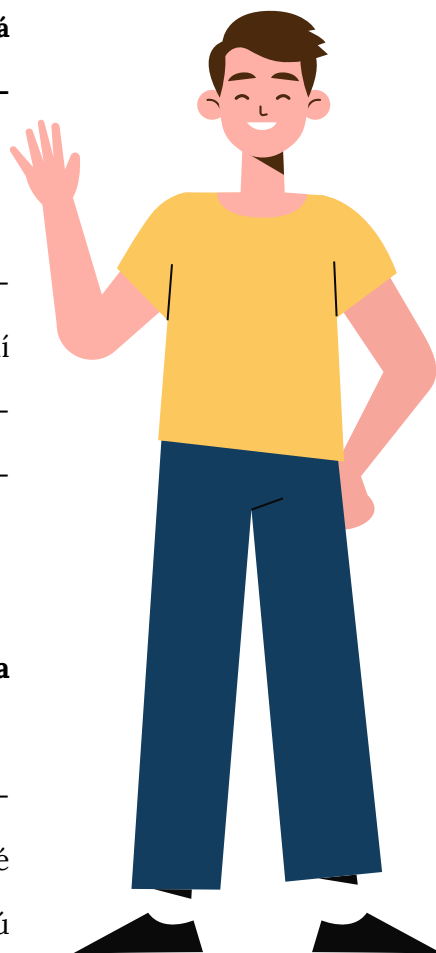
1. Liberálna ekonomická koncepcia a štátny liberalizmus

2. Intervencionistická ekonomická koncepcia a štátny intervencionizmus

Obe ekonomické koncepcie sa odlišujú vo voľbe nástrojov pri dosahovaní konkrétnych ekonomických cieľov. Odlišnosti môžeme nájsť aj v postoji k úlohe štátu v ekonomike.

Liberálna ekonomická koncepcia a štátny liberalizmus

Táto koncepcia je založená na presvedčení, že všetky hlavné ekonomické otázky (čo, ako, pre koho vyrábať?) sú riešené prostredníctvom trhu a trhového mechanizmu. Tento prúd jednoznačne uprednostňu-

je „neviditeľnú ruku“ trhu a medzi predstaviteľov patria A. Smith, J.B. Say, J.S. Mill, A. Marshall, F.A. Hayek, M. Friedma a ďalší. Zástancovia tejto koncepcie sa opierajú o automatické fungovanie trhu a automatické vytváranie ekonomickej rovnováhy (interakcia ponuky, dopytu, konkurencie a cien) na trhu. Usilujú sa o redukciu a zmenšenie štátnych zásahov v ekonomike na minimum. Ak už nastane situácia, že štát má ovplyvňovať hospodárstvo, mal by to robiť prostredníctvom peňažnej (monetárnej) politiky a monetárnych nástrojov (vydávanie peňazí, stanovenie úverových sadzieb národnej banky alebo povinných rezerv pre súkromné banky).

Liberálna koncepcia zdôrazňuje, prečo by štát nemal do ekonomiky zasahovať (napr. vplyv lobbingu a politický vplyv na rozhodovanie, nedostatok informácií úradníkov, ktorí majú rozhodovať, časové oneskorenie prijatého opatrenia alebo nezamýšľané dôsledky štátnych zásahov). Z tohto dôvodu by mal mať štát len malý priestor v hospodárstve. Štát by mal zabezpečovať a financovať najmä políciu, armádu, ochranu vlastníckych práv a starostlivosť o určité verejné služby ako napr. školstvo, detské domovy. Štátny liberalizmus nevyklučuje štát z ekonomiky úplne, ale snaží sa

obmedzovať jeho vplyv na potrebné minimum. V konečnom dôsledku uplatňovanie tohto princípu vedie k nízkym daniam, nízkym poplatkom a nízkym odvodom a viac zdrojov ostáva v rukách obyvateľstva a firiem. Na druhej strane sú pre tento systém typické len malé množstvo a kvalita poskytovaných verejných služieb štátu, ktoré sa prejavia v nízkych/žiadnych dôchodkoch pre seniorov, nízkych platoch vo verejnej správe, nízkej/základnej kvalite vzdelania, sociálnych a zdravotných služieb pre obyvateľov.

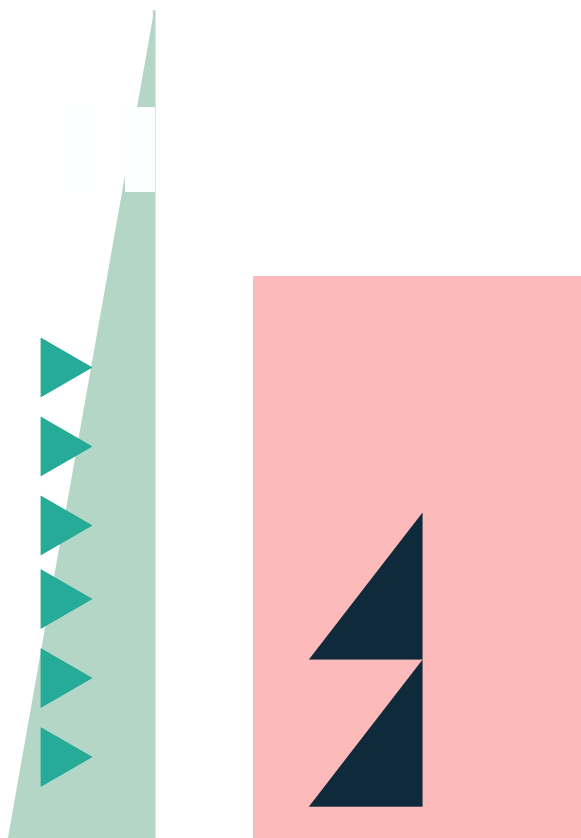
Intervencionistická ekonomická koncepcia a štátny intervencionizmus

Tento prúd ekonómie predpokladá, že neviditeľná ruku trhu je čiastočne alebo úplne ochromená a preto sú potrebné štátne zásahy do hospodárstva a ekonomiky. Medzi dôležitých predstaviteľom radíme sem napríklad J.M. Keynesa, A. Hansena, W. Hellera, A. Domara, R. Harroda. Títo ekonómovia odporúčajú aktívnu rozpočtovú politiku štátu s cieľom odstrániť nedostatky trhového mechanizmu (napr. externality, nespravodlivé rozdelenie bohatstva, nedostatočnú informovanosť predávajúcich a kupujúcich, vznik monopolov a oligopolov, prípadne znečistenie život-

ného prostredia alebo potreba zabezpečiť stabilný vývoj na trhoch).

Intervencionistická ekonomická koncepcia vychádza z toho, že aby trhovú systém mohol správne, efektívne a spoľahlivo fungovať, je potrebných viac štátnych zásahov. Intervencionistická koncepcia čerpala najmä z Keynesovej makroekonomickej teórie. Prioritou je dosiahnuť vysokú mieru zamestnanosti a nepretržitý hospodársky rast. Hlavným štátnym nástrojom sú štátne výdavky a nastavenie daňového systému. Úlohou štátu je nastaviť výšku daní vyššie, aby bolo možné financovať veľké verejné výdavkové programy. Často sa stáva, že príjmy z daní a poplatkov nie sú dostatočné na pokrytie nákladných výdavkových programov, preto sa štátny rozpočet dostáva do deficitu a krajina sa zadlžuje. Na jednej strane štát vyberá vyššie daňové príjmy, ktoré sa následne snaží vrátiť do ekonomiky a prerozdeliť obyvateľom. Verejné výdavky smerujú do širokej škály verejných programov od školstva, športu, zdravotníctva, cez starostlivosť o cesty, železnice až po ochranu životného prostredia a podporu výskumu a vedy. Zároveň je pre tento ekonomický systém typické, že štát nastavil pomerne vysoké príspevky obyvateľom (dôchodky, platy

štátnych zamestnancov, príspevky na dieťa, podpora v nezamestnanosti, štipendiá a pod.).

Sumár

Kapitola predstavuje historický pohľad na vývoj ekonomických teórií a úlohu štátu v ekonomike. Od pradávnych civilizácií, cez antické Grécko a stredovek, až po moderné ekonomické teórie, sa ekonomické myslenie vyvíjalo v rámci rôznych kontextov a filozofických prúdov. Dve hlavné ekonomické koncepcie, liberálna a intervencionistická, predstavujú dva rozdielne prístupy k úlohe štátu v ekonomike. Zatiaľ čo liberálna koncepcia zdôrazňuje minimálnu

úlohu štátu a dôveruje „neviditeľnej ruke“ trhu, interven-
cionista koncepcia vidí v aktívnych štátnych zásahoch
kľúčový nástroj na odstraňovanie nedostatkov a nerovno-
váh trhového systému.

Kontrolné otázky

- Aký je hlavný prínos Xenofóna, Platóna a Aristotela k ekonomickému mysleniu?
- Ako ovplyvnila ekonomické myslenie v stredoveku kresťanská dogma a aký prínos mal Tomáš Akvinský?
- Aké boli hlavné prvky merkantilizmu a kto boli jeho hlavní predstavitelia?
- Ako vyzerá rozprava medzi merkantilistami a fyziokratmi o hlavný zdroj bohatstva krajiny?
- Aký je základný postoj Adama Smitha k úlohe štátu v ekonomike?
- Aké sú hlavné prvky Keynesovej teórie a ako ovplyvnila hospodársku politiku štátu?
- Aké sú hlavné rozdiely medzi liberalizmom a intervencionizmom v ekonómii?
- Ktoré aspekty ekonomiky by mali byť podľa liberálnej koncepcie riadené štátom a prečo?
- Aké sú hlavné argumenty proti a v prospech štátnych zásahov do ekonomiky v intervencionistickom prístupe?

Úloha na vypracovanie

Na základe poznatkov z kapitoly, vytvorte esej (300 - 500 slov), ktorá analyzuje a porovnáva prístup k úlohe štátu v ekonomike v liberálnej a intervencionistickej koncepcii. V eseji by malo byť zdôraznené:

- Základné princípy oboch koncepcií.
- Príklady reálnych politík alebo opatrení, ktoré ilustrujú tieto princípy v praxi.
- Výhody a nevýhody oboch prístupov, vrátane toho, ako dokážu riešiť alebo nie sú schopné riešiť konkrétne ekonomické problémy (napr. nezamestnanosť, infláciu, hospodársky rast).
- Vlastné stanovisko k danej téme s odôvodnením vášho názoru.

A large teal speech bubble with rounded corners and a tail pointing downwards and to the right, containing the chapter title.

KAPITOLA 2 (NE)ZAMESTNANOSTĚ

ÚVOD

(Ne)zamestnanosť

KAPITOLA
druhá

Nezamestnanosť je jednou z hlavných spoločenských a ekonomických tém, ktorá má výrazný vplyv na jednotlivcov, rodiny a celú spoločnosť. V tomto texte sa zameriame na problematiku nezamestnanosti, jej základné pojmy, príčiny, druhy a možnosti riešenia. Hlavným cieľom tejto publikácie je poskytnúť žiakom strednej školy prehľad a porozumenie tejto problematike, čo im umožní preukázať praktickú orientáciu v profesijnom dopyte na trhu práce a identifikovať príčiny nezamestnanosti a možnosti jej riešenia.

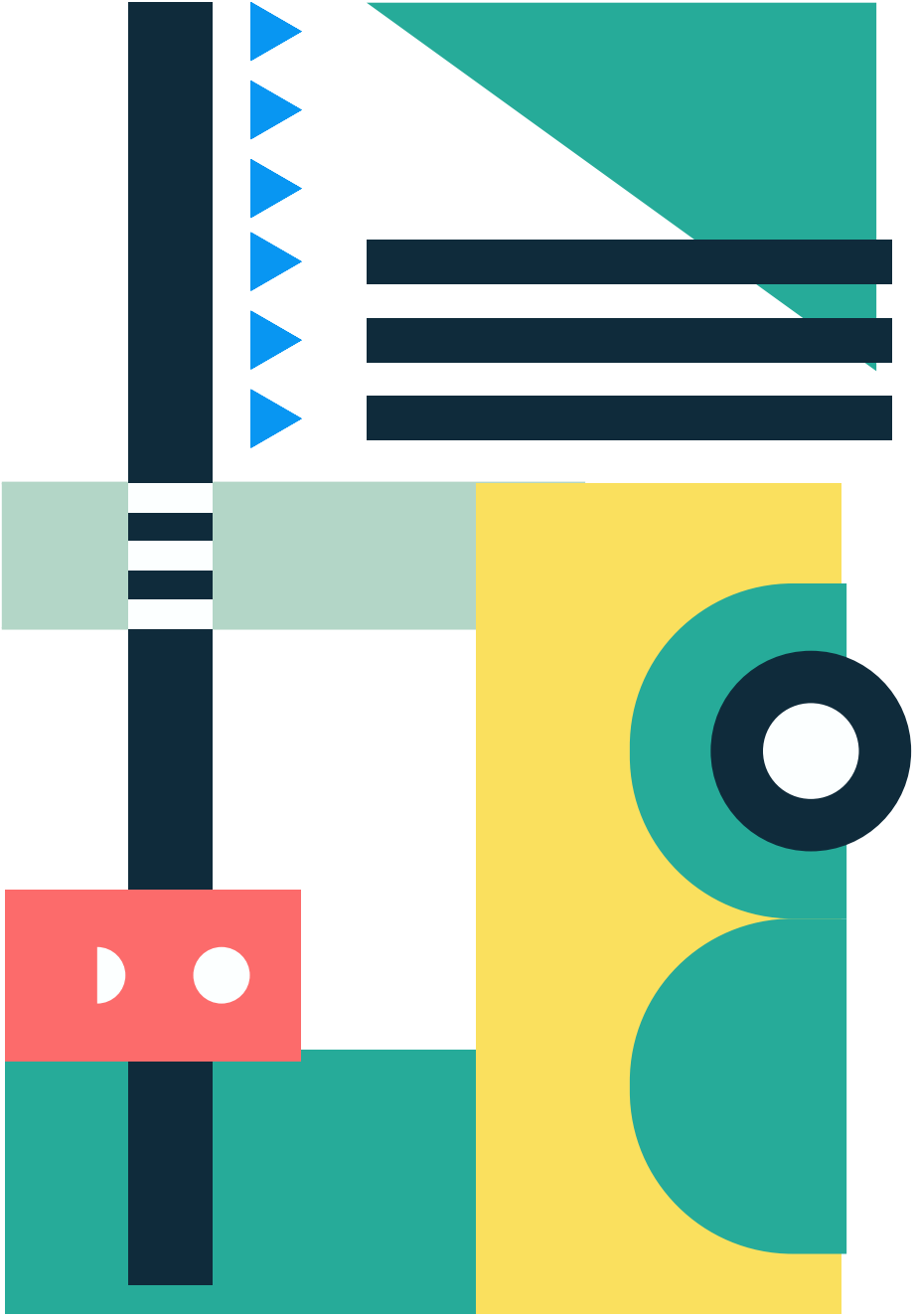
Nezamestnanosť má veľa podôb a jej význam, príčiny a následky sa môžu líšiť v rôznych kontextoch. V našom texte sa budeme sústrediť na nezamestnanosť z hľadiska trhu práce a ekonomiky, ale tiež sa pozrieme na jej sociálne a psychologické aspekty.

V prvých kapitolách sa zoznámime s konceptmi ako pracovná sila a miera nezamestnanosti. Potom sa budeme zao-

berať rôznymi druhmi nezamestnanosti, ako sú frikčná, štrukturálna, cyklická a sezónna nezamestnanosť. V ďalších kapitolách predstavíme koncepty aktívnej a pasívnej politiky zamestnanosti a vysvetlíme, ako tieto politiky môžu ovplyvniť nezamestnanosť a trh práce.

Na záver sa budeme venovať možnostiam riešenia nezamestnanosti, od spolupráce medzi školami a zamestnávateľmi, cez zlepšovanie kvality vzdelávania a prispôsobovanie potrebám trhu práce, až po flexibilné formy zamestnania a podporu podnikania a investícií.

Táto publikácia vychádza z dostupných zdrojov, ako sú štatistické údaje, vedecké články, štúdie a publikácie z oblasti ekonómie a sociológie. V texte sú uvádzané odkazy na relevantné zdroje, ktoré poskytujú podrobnejšie informácie o jednotlivých témach a pomáhajú čitateľovi hlbšie pochopiť a preskúmať tieto témy.

PRACOVNÁ SILA

(Ne)zamestnanosť

KAPITOLA
druhá

Pracovná sila je základným pojmom, ktorý sa používa pri popisovaní ekonomiky krajiny. Predstavuje všetkých ľudí vo veku, kedy sú schopní pracovať, a sú buď zamestnaní alebo nezamestnaní, ale aktívne hľadajú prácu. Väčšina krajín definuje hranicu pracovnej sily ako vek 15 až 64 rokov, ale niektoré krajiny môžu mať mierne odlišné vekové hranice. Pracovná sila je dôležitým faktorom pri hodnotení ekonomickej aktivity a blahobytu krajiny.

Ako príklad si predstavme malú krajinu s názvom Pracovia. V Pracovii žije celkovo 100 000 ľudí. Z tohto počtu je 60 000 ľudí vo vekovej skupine 15-64 rokov, čo predstavuje pracovnú silu. Z týchto 60 000 ľudí je 50 000 zamestnaných, zatiaľ čo 10 000 je nezamestnaných, ale aktívne hľadajú prácu.

Jednou zo zaujímavostí týkajúcich sa pracovnej sily je to, že nie všetci **ľudia vo veku 15-64 rokov** sú automaticky zaradení do pracovnej sily. Do pracovnej sily patria iba tí, ktorí sú

zamestnaní alebo nezamestnaní, ale aktívne hľadajú prácu. To znamená, že ľudia, ktorí sa rozhodli zostať doma a starať sa o svoje deti, študenti, ktorí sa plne venujú štúdiu, a dôchodcovia, ktorí sa rozhodli predčasne ukončiť svoju kariéru, nie sú súčasťou pracovnej sily.

Ďalšou zaujímavosťou je, že pracovná sila nie je statická. Neustále sa mení v dôsledku faktorov, ako sú demografické zmeny, zmeny v vzdelávacom systéme, migrácia a iné. Napríklad, ak v Pracovii príde veľká vlna prisťahovalcov, ktorí sú vo veku pracovnej sily a hľadajú prácu, pracovná sila sa zväčší. Podobne, ak sa v krajine zvýši dôraz na vysokoškolské vzdelanie a viac ľudí sa rozhodne študovať, môže sa pracovná sila znížiť, pretože viac ľudí bude mimo pracovného trhu v dôsledku štúdia.

Ešte jedným faktorom, ktorý ovplyvňuje pracovnú silu, je zmena v zamestnanosti a povolaniach. Napríklad, v priebehu posledných rokov sa výrazne zvýšil počet ľudí, ktorí pracujú na diaľku alebo ako freelanceri. Tieto zmeny môžu mať vplyv na to, ako sa ľudia považujú za súčasť pracovnej sily, pretože môžu mať menej tradičné zamestnanecké vzťahy a môžu byť považovaní za nezávislých pracovníkov.

V tejto podkapitole sme sa zameriavali na definíciu pra-

covnej sily a niektoré zaujímavosti a príklady, ktoré pomáhajú ilustrovať tento pojem. Ako žiak strednej školy je dôležité mať základné pochopenie pracovnej sily a jej úlohy v ekonomike, pretože to môže pomôcť pri rozhodovaní o vlastnej budúcnosti a kariére, ako aj pri hodnotení ekonomických správ a trendov.

Pracovná sila predstavuje všetkých ľudí vo veku, kedy sú schopní pracovať (zvyčajne 15-64 rokov) a ktorí sú buď zamestnaní, alebo nezamestnaní a aktívne hľadajú prácu. Pracovná sila zohráva kľúčovú úlohu v ekonomike, pretože predstavuje zdroj pracovnej sily, ktorý je potrebný pre výrobu a poskytovanie služieb (Blanchard, 2017).

Pracovná sila sa skladá z rôznych skupín ľudí, ktorí majú rozdielne zručnosti, vzdelanie a pracovné skúsenosti. Zloženie pracovnej sily sa mení v čase v dôsledku demografických zmien, zmeny vo vzdelávacom systéme, migrácie a iných faktorov. Dôležitým ukazovateľom v tejto

oblasti je **podiel zamestnaných a nezamestnaných** osôb, ktorý sa používa na meranie účasti na trhu práce (Eurostat, 2023).

Dopyt po pracovnej sile závisí od potrieb zamestnávateľov, ktorí hľadajú zamestnancov s konkrétnymi zručnosťami a vedomosťami. Ponuka pracovnej sily závisí od počtu ľudí, ktorí sú pripravení a schopní pracovať. V ideálnom prípade by sa dopyt a ponuka pracovnej sily mali stretávať na úrovni, ktorá zabezpečí plnú zamestnanosť, teda situáciu, keď sú všetci, ktorí chcú pracovať, zamestnaní (Keynes, 1936). V praxi sa však často stretávame s nerovnováhou medzi dopytom a ponukou, čo vedie k nezamestnanosti.

Vo veku rýchlej technologickej zmeny a globalizácie sú s pracovnou silou spojené mnohé výzvy. Automačná revolúcia a umelá inteligencia hrozia nahradením mnohých tradičných pracovných miest, čo môže mať hlboký dopad na zloženie a potreby pracovnej sily (Brynjolfsson & McAfee, 2014). Na druhej strane môže technologický pokrok vytvoriť nové príležitosti a povolania, ktoré dnes ešte neexistujú.

V dôsledku globalizácie sa mnohé spoločnosti rozhodujú premiestniť svoju výrobu do krajín s nižšími nákladmi na prácu. Toto môže mať vplyv na pracovné miesta v pôvod-

ných krajinách a vyvolávať otázky týkajúce sa budúcnosti domácej pracovnej sily (Rodrik, 2018). Na druhej strane môže globalizácia priniesť príležitosti v oblasti vývozu služieb a vytvárania pracovných miest v nových odvetviach.

Starnutie populácie v mnohých rozvinutých krajinách vedie k zníženiu počtu ľudí v produktívnom veku. Tým pádom sa zvyšuje tlak na financovanie sociálnych systémov a dôchodkov (Bloom, Canning & Fink, 2010). Mladší ľudia môžu byť tiež konfrontovaní s väčšou zodpovednosťou za starostlivosť o staršiu generáciu.

S rastúcim dôrazom na trvalú udržateľnosť a environmentálnu zodpovednosť môže dôjsť k vytvoreniu nových pracovných príležitostí v oblastiach, ako sú obnoviteľné zdroje energie a ekologický dizajn (Cohen & Munoz, 2016). Flexibilné pracovné modely, ako je práca na diaľku, budú pravdepodobne rásť a môžu zmeniť tradičné predstavy o pracovnej sile.

V budúcnosti môžeme očakávať, že hranice medzi pracovnou silou a nezávislými pracovníkmi sa stanú menej jasnými. Budeme svedkami zmeny v tom, ako definujeme „prácu“, keď tradičné 9 do 5 pracovné hodiny môžu byť nahradené flexibilnejšími a menej štrukturovanými pracovný-

mi vzťahmi. Taktiež technologický pokrok, ako sú robotika a umelá inteligencia, bude pravdepodobne mať významný dopad na povahu a dostupnosť pracovných miest. Preto je nevyhnutné, aby sa vzdelávacie systémy prispôbili týmto novým realitám a pripravili budúce generácie na svet, ktorý môže vyzerat' veľmi odlišne od toho, ktorý poznáme dnes (Schwab, 2016).

Pracovná sila je dynamickým konceptom, ktorý je ovplyvnený mnohými vnútornými a vonkajšími faktormi.

Sumár

Nezamestnanosť je komplexným problémom, ktorý sa dotýka jednotlivcov, rodín a celkového stavu ekonomiky a spoločnosti. Táto problematika sa skúma z ekonomického, sociálneho a psychologického hľadiska, pričom súčasťou diskusie sú aj pojmy ako pracovná sila a miera nezamestnanosti, rôzne typy nezamestnanosti (frikčná, štrukturálna, cyklická a sezónna) a politiky zamestnanosti. Pracovná sila je definovaná ako počet ľudí vo vekovej skupine (zvyčajne 15–64 rokov), ktorí sú buď zamestnaní, alebo nezamestnaní

a aktívne hľadajú prácu. Je ovplyvnená faktormi ako demografia, vzdelávanie, migrácia a technologický vývoj, pričom sa čelí výzvam spojeným s technologickým pokrokom, globalizáciou, starnutím populácie a trvalou udržateľnosťou.

Kontrolné otázky

- Aká je definícia pracovnej sily a aké sú hlavné faktory, ktoré ju ovplyvňujú?
- Aké sú rôzne typy nezamestnanosti a ako sa líšia?
- Aký je rozdiel medzi aktívnou a pasívnou politikou zamestnanosti?
- Ako ovplyvňuje globalizácia a technologický vývoj pracovnú silu a nezamestnanosť?
- Ako môže vývoj v oblasti technológie a umelého intelektu ovplyvniť budúcnosť pracovnej sily?

Úloha na vypracovanie

Predstavte si, že ste ekonomickým poradcom vlády. Kraji-
na čelí významnému nárastu nezamestnanosti v dôsledku au-
tomatizácie výroby a služieb. Analyzujte, aký vplyv môže mať
automatizácia na pracovnú silu v rôznych sektoroch.

- Navrhните opatrenia, ktoré by mohli minimalizovať negatívny dopad automatizácie na nezamestnanosť.
- Zvážte, ako by sa vzdelávacie systémy mali prispôbiť na podporu nových zručností a prípravu pracovnej sily na trh práce budúcnosti.
- Uvažujte o možnostiach, ako podporiť vytváranie nových pracovných miest v oblastiach, ktoré sú odolné voči automatizácii.
- Navrhните politiky, ktoré by podporovali prechod pracovníkov, ktorí boli prepustení kvôli automatizácii, do nových pozícií alebo odvetví.
- Zamyslite sa nad týmito aspektmi a vytvorte komplexný plán, ktorý adresuje výzvy a príležitosti spojené s automatizáciou a budúcnosťou práce.

MIERA

NEZAMESTNANOSTI

(Ne)zamestnanosť

KAPITOLA
druhá

Miera nezamestnanosti je jedným z najdôležitejších ukazovateľov hospodárskeho zdravia krajiny a je široko sledovaným ekonomickým ukazovateľom, ktorý nám poskytuje náhľad na stav trhu práce a celkovú ekonomiku. Tento ukazovateľ vyjadruje percento nezamestnaných osôb z celkovej pracovnej sily.

Miera nezamestnanosti nám dáva informácie o tom, koľko ľudí, ktorí by chceli a mohli pracovať, aktuálne nemá prácu. Táto miera je teda dôležitým ukazovateľom efektívnosti využívania ľudských zdrojov v ekonomike a tiež signalizuje, aké sú možnosti a šance jednotlivcov nájsť si prácu.

V tejto kapitole si podrobne vysvetlíme, ako sa miera nezamestnanosti vypočíta, aké má limity a problémy a tiež aké sú jej možné dopady na jednotlivcov aj spoločnosť. Rovnako sa budeme venovať aj tomu, ako miera nezamestnanosti ovplyvňuje ekonomické rozhodnutia vlády a ako môže byť použitá pri

tvorbe politik zamestnanosti.

Miera nezamestnanosti je kľúčový ekonomický ukazovateľ, ktorý vyjadruje percentuálny podiel nezamestnaných ľudí, teda tých, ktorí sú schopní a ochotní pracovať, no aktuálne nemajú zamestnanie a aktívne ho hľadajú. Tento ukazovateľ sa vypočíta ako pomer medzi počtom nezamestnaných a celkovým počtom ľudí v pracovnej sile (t.j. súčet zamestnaných a nezamestnaných, ktorí sú schopní a ochotní pracovať).

Miera nezamestnanosti je jedným z najviac sledovaných a analyzovaných ekonomických ukazovateľov. Príčiny toho sú viaceré. V prvom rade poskytuje dôležité informácie o aktuálnom stave ekonomiky. Krajiny s vysokou mierou nezamestnanosti často čelia ekonomickým problémom, ako je napríklad nízky hospodársky rast, kým krajiny s nízkou mierou nezamestnanosti sa obvykle tešia zdravšiemu ekonomickému prostrediu.

Miera nezamestnanosti tiež hovorí veľa o efektívnosti trhu práce. Trh práce je efektívny, keď ľudia, ktorí chcú a môžu pracovať, sú schopní nájsť zamestnanie. Naopak, vysoká miera nezamestnanosti naznačuje, že mnohí ľudia, ktorí chcú a môžu pracovať, nemôžu nájsť zamestnanie, čo

naznačuje, že trh práce nefunguje tak efektívne, ako by mal.

Okrem toho miera nezamestnanosti zohráva kľúčovú úlohu pri tvorbe verejných politík. Napríklad centrálna banka môže použiť mieru nezamestnanosti ako jeden zo signálov pri rozhodovaní o tom, či zvýšiť alebo znížiť úrokové sadzby. Rovnako vlády môžu použiť mieru nezamestnanosti ako indikátor, ktorý pomôže určiť, či je potrebné zvýšiť verejné výdavky na stimuláciu ekonomiky alebo či je potrebné zasiahnuť do trhu práce prostredníctvom regulácie, aby sa zvýšila zamestnanosť.

Rozumieť mieri nezamestnanosti a tomu, čo odráža, je preto zásadné pre porozumenie ekonomike a pre úspešné rozhodovanie v oblasti verejných politík.

Druhy nezamestnanosti

Existujú rôzne druhy nezamestnanosti, ktoré odrážajú rôzne príčiny nezamestnanosti v ekonomike. **Frikčná nezamestnanosť** je súčasťou normálneho fungovania ekonomiky a vzniká pri prechode ľudí medzi rôznymi zamestnaniami alebo keď vstupujú na trh práce. **Štrukturálna nezamestnanosť** je dôsledkom zmien v ekonomike, ktoré vedú k zániku niektorých

profesií alebo odvetví. **Cyklická nezamestnanosť** vzniká v dôsledku ekonomických recesií a poklesu dopytu po pracovnej sile. Je dôležité rozpoznať a rozlišovať tieto rôzne druhy nezamestnanosti, pretože každý z nich vyžaduje iný prístup v oblasti verejných politík.

Vplyv technologickej evolúcie na nezamestnanosť

S rýchlym technologickým pokrokom a automatizáciou mnohých pracovných pozícií sa objavuje obava z nárastu nezamestnanosti. Kým niektoré pozície sú nahradené robotikou alebo umelou inteligenciou, technologický pokrok tiež vytvára nové príležitosti a pozície, ktoré predtým neexistovali. Je dôležité, aby vzdelávací systém a trh práce boli dostatočne pružné na adaptáciu na tieto zmeny a pripravili ľudí na nové druhy zamestnaní.

Automatizácia a strata pracovných miest:

- Historicky sme videli, ako automatizácia zasiahla mnohé odvetvia, od výroby cez poľnohospodárstvo

až po služby. Napríklad, v poľnohospodárstve v minulosti vyžadovala každá úroda manuálnu prácu mnohých ľudí. S príchodom mechanizovaných strojov sa však potreba ľudskej práce výrazne znížila.

- Podľa štúdií z Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), automatizácia by mohla ohroziť približne 14% pracovných miest v členských krajinách v nasledujúcich desaťročiach.

Nové príležitosti vznikajúce technologickým pokrokom:

- S rastom technológií ako je umelá inteligencia a cloudové výpočty sa vytvárajú úplne nové kariérne príležitosti. Pozície ako dátový vedec, odborník na kybernetickú bezpečnosť alebo vývojár aplikácií sú dnes bežné, avšak pred desiatkami rokov by boli neexistujúce.
- Podľa World Economic Forum, do roku 2025 by technologický pokrok mohol vytvoriť až 133 miliónov nových pracovných miest, zatiaľ čo by mohol eliminovať iba 75 miliónov.

Vzdelávanie a príprava na budúcnosť:

- Pre pružné prispôsobenie sa technologickým zmenám je nevyhnutná modernizácia vzdelávacieho systému. Stáva sa dôležité, aby vzdelávacie inštitúcie zahrnuli kurzy o no-

vých technológiách a poskytli študentom zručnosti, ktoré budú relevantné na trhu práce budúcnosti.

- Vzdelávacie programy, ako sú bootcampy pre programátorov alebo kurzy o umelom INTELEKTE, sa stávajú stále populárnejšími.

Výhľady na budúcnosť:

- Kým technologický pokrok môže predstavovať výzvu pre niektoré tradičné pozície, je tiež zdrojom inovácií a rastu. Je dôležité chápať, že technológia sama o sebe nie je hrozbou pre zamestnanosť, ale spôsob, akým spoločnosť reaguje na technologický pokrok, určuje, či bude výsledok pozitívny alebo negatívny.
- Aktívna politika zamestnanosti, investície do vzdelávania a výcviku a spolupráca medzi vládou, súkromným sektorom a vzdelávacími inštitúciami sú kľúčové pri prispôbovaní sa rýchlo meniacemu se technologickému prostrediu.

Dlhodobá vs. krátkodobá

nezamestnanosť

Dlhodobá nezamestnanosť, ktorá trvá viac ako rok, môže mať devastujúce dôsledky na jednotlivca aj na ekonomiku ako celok. Ľudia, ktorí sú dlhodobo nezamestnaní, často strácajú dôveru v seba samých, svoje zručnosti môžu zastarať a môžu čeliť stigmatizácii pri hľadaní práce. Z hľadiska ekonomiky môže dlhodobá nezamestnanosť viesť k strate produktívneho potenciálu a vyšším nákladom na sociálne dávky.

Dlhodobá nezamestnanosť sa týka ľudí, ktorí sú bez práce viac ako rok. Táto situácia je oveľa náročnejšia a komplikovanejšia ako krátkodobá nezamestnanosť.

Osobné dôsledky:

- **Strata sebavedomia:** Dlhodobá nezamestnanosť často vedie k stratám sebavedomia, keď jednotlivci začínajú pochybovať o svojich schopnostiach a hodnote na trhu práce.
- **Zastaranie zručností:** Bez pravidelného uplatňovania a rozvoja profesionálnych zručností môžu tieto zručnosti rýchlo zastarať.
- **Stigmatizácia:** Ľudia, ktorí sú dlhodobo nezamestnaní,

môžu byť vnímaní potenciálnymi zamestnávateľmi ako „menej žiaduci“, čo môže ešte viac sťažiť hľadanie práce.

- Mentálne zdravie: Dlhodobá nezamestnanosť môže mať tiež negatívne dôsledky na mentálne zdravie, vrátane depresie a úzkosti.

Ekonomické dôsledky:

- Strata produktívneho potenciálu: Keď veľká časť pracovnej sily ostáva nezamestnaná dlhodobý čas, ekonomika krajiny stratí významný produktívny potenciál.
- Vyššie sociálne náklady: Dlhodobo nezamestnaní ľudia sa často spoliehajú na sociálne dávky na podporu seba a svojich rodín, čo zvyšuje fiškálne bremeno pre štát.
- Spotreba: Osoby s dlhodobou nezamestnanosťou majú tendenciu obmedziť svoju spotrebu, čo môže mať negatívny vplyv na celkový dopyt v ekonomike.

Krátkodobá nezamestnanosť sa týka osôb, ktoré sú bez práce menej ako rok. Toto môže byť často spojené s dočasnými ekonomickými výkyvmi alebo sezónnymi zmenami.

Osobné dôsledky:

- Dočasný pokles príjmu: Zatiaľ čo nezamestnanosť je vždy náročná, krátkodobá nezamestnanosť často nevedie k dl-

hodobým negatívnym dôsledkom na sebavedomie alebo zručnosti.

- Príležitosť na prekvalifikáciu: Mnoho ľudí využije krátkodobú nezamestnanosť ako príležitosť na zdokonalenie svojich zručností alebo prekvalifikovanie sa do iného odvetvia.

Ekonomické dôsledky:

- Menej výrazný vplyv: Krátkodobá nezamestnanosť obvykle má menej výrazný vplyv na ekonomiku ako celok, pretože sa očakáva, že mnoho týchto osôb sa rýchlo vráti späť do práce.
- Dočasné zvýšenie sociálnych nákladov: Aj keď môže byť dočasný nárast v sociálnych dávkach, náklady sú obvykle nižšie a menej dlhotrvajúce ako pri dlhodobej nezamestnanosti.

Nezamestnanosť mladých ľudí

Nezamestnanosť mladých ľudí je špecifickým problémom, s ktorým sa mnohé krajiny zápasia. Mladí ľudia často nemajú dostatok skúseností alebo relevantné zručnosti, aby si našli prácu. Je dôležité vytvárať programy na podporu mladých ľudí pri vstupe na trh práce, či už cez stáže,

odbornú prípravu alebo mentoring.

Nezamestnanosť mladých ľudí predstavuje vážne a špecifické výzvy vo väčšine ekonomík sveta. Charakterizuje ju viacero faktorov a jej dôsledky môžu mať dlhodobý vplyv na celú generáciu.

Charakteristika problému:

- Nedostatok skúseností: Mladí ľudia, ktorí práve vstupujú na trh práce, často čelia paradóxe, kde zamestnávateľa vyžadujú skúsenosti pre vstupné pozície, ale bez práce nemôžu tieto skúsenosti získať.
- Nerelevantné zručnosti: V dnešnej rýchlo sa meniacej ekonomike môžu mnohí mladí ľudia získať vzdelanie alebo odbornú prípravu v oblastiach, ktoré nie sú v súčasnosti vyhľadávané na trhu práce.
- Ekonomické cykly: Mladí ľudia sú často medzi prvými, ktorí rýchlo postihuje recesia alebo ekonomická neistota, a medzi poslednými, ktorí ťažia z oživenia.

Dôsledky:

- Ekonomické: Dlhodobá nezamestnanosť mladých ľudí môže viesť k trvalej strate v ich potenciálnom príjme a kariérnom raste.
- Psychologické: Časté odmietnutia a neschopnosť nájsť sta-

bilnú prácu môže mať negatívny vplyv na duševné zdravie a sebavedomie mladých ľudí.

- Sociálne: Dlhodobá nezamestnanosť môže viesť k sociálnemu vylúčeniu a pocitu neúspechu v spoločnosti.

Riešenia a opatrenia:

- Stáže a prax: Programy, ktoré ponúkajú mladým ľuďom možnosť získať skúsenosti v konkrétnom odvetví, môžu byť kľúčové pri premostení medzery medzi školou a zamestnaním.
- Odborná príprava a rekvalifikácia: Umožnenie prístupu k aktuálnym a relevantným vzdelávacím programom, ktoré zodpovedajú požiadavkám trhu práce.
- Mentoring a sieťovanie: Vytváranie programov, ktoré pripájajú mladých ľudí k skúsenejším profesionálom v ich oblasti záujmu, môže pomôcť pri budovaní dôležitých profesionálnych vzťahov a získavaní poradenstva.
- Podpora podnikania: Povzbudzovanie mladých ľudí, aby sa stali podnikateľmi a zakladateľmi startupov, môže nielen pomôcť riešiť problém nezamestnanosti, ale tiež stimulovať ekonomický rast.

Globálna perspektíva a nezamestnanosť

V dnešnom globalizovanom svete sa trhy práce viac prelinajú a sú vzájomne prepojené. Miera nezamestnanosti v jednej krajine môže mať dopad na iné krajiny, či už cez migráciu pracovnej sily, zahraničné investície alebo obchod. Je dôležité sledovať globálne trendy a byť pripravený na rýchle zmeny v globálnej ekonomike.

V ére **globalizácie a technologickej revolúcie** sa svetové ekonomiky stávajú čoraz viac prepojenými. Z toho vyplývajú mnohé dôsledky, vrátane toho, ako miera nezamestnanosti v jednej krajine môže ovplyvniť iné národy a celosvetovú ekonomickú scénu.

Vzájomné prepojenie trhov práce:

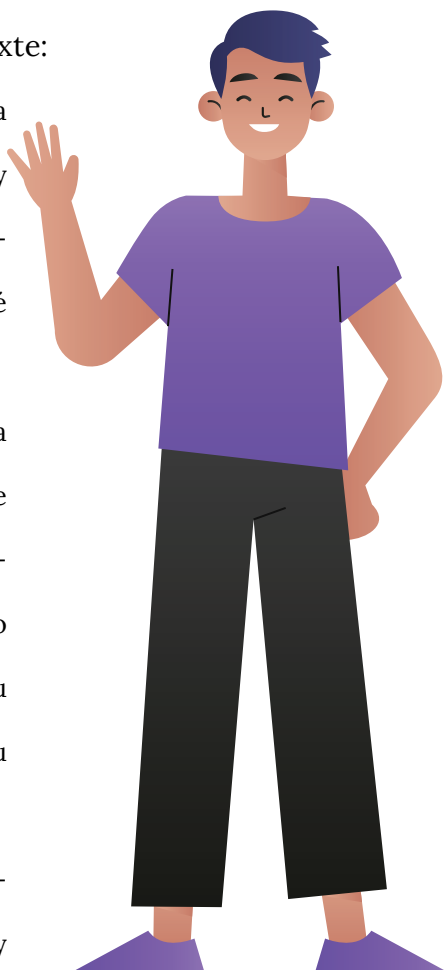
- Migrácia pracovnej sily: Krajiny s vysokou mierou nezamestnanosti môžu zaznamenať výstup talentovaných pracovníkov hľadajúcich príležitosti inde, čo môže mať dvojitý efekt. Zatiaľ čo emigrujúca krajina môže zaznamenať stratu kvalifikovanej pracovnej sily, prijímajúca krajina môže profitovať zo zručností a znalostí týchto migrantov.
- Zahraničné investície: Miera nezamestnanosti môže ovplyvniť investičné rozhodnutia korporácií. Napríklad, krajina s vysokou nezamestnanosťou môže byť atraktívna

pre firmy vzhľadom na dostupnosť pracovnej sily. Na druhej strane môže vysoká miera nezamestnanosti signalizovať ekonomickú nestabilitu, čo by mohlo odstrašiť investorov.

- Svetový obchod: Nezamestnanosť v jednej krajine môže ovplyvniť dopyt po dovezenom tovare a službách, čo môže mať dopad na exportné orientované ekonomiky iných krajín.

Výzvy a príležitosti v globálnom kontexte:

- Rýchla adaptácia: Vzhľadom na rýchlosť, akou sa dnes svetové trhy menia, je pre krajiny kľúčové rýchlo reagovať na globálne ekonomické zmeny a prispôbiť sa im.
- Multilaterálna spolupráca: Efektívna spolupráca medzi krajinami môže pomôcť riešiť problémy s nezamestnanosťou na globálnej úrovni. Toto zahŕňa výmenu informácií, výskumu a najlepších postupov v oblasti trhu práce.
- Vzdelávanie a rekvalifikácia: V globálnej ekonomike je nevyhnutné, aby

pracovníci boli pružní a pripravení na zmeny. Programy na rekvifikáciu a celoživotné vzdelávanie sú kľúčové pre zabezpečenie konkurencieschopnosti pracovnej sily.

Zahrnutím globálnej perspektívy do politík týkajúcich sa zamestnanosti môže krajina lepšie navigovať v komplexnom svetovom hospodárstve a efektívne riešiť výzvy spojené s nezamestnanosťou.

Ako sa vypočíta miera

nezamestnanosti?

Miera nezamestnanosti sa vypočíta ako pomer nezamestnaných osôb k celkovej pracovnej sile. **Vzorec** na výpočet miery nezamestnanosti je:

$$\text{Miera nezamestnanosti} = (\text{Počet nezamestnaných osôb} / \text{Pracovná sila}) \times 100$$

Pozrime sa na príklad: V krajine s názvom Joblandia je celková pracovná sila 1 000 000 ľudí. Z tohto počtu je 50 000 nezamestnaných a aktívne hľadá prácu. Miera nezamestnanosti v Joblandii je teda 5% ($50\,000 / 1\,000\,000 \times 100$).

Spôsob výpočtu a zhromažďovanie dát:

1. Prieskum domácností: Veľa krajín vrátane Slovenska vykonáva prieskum domácností, kde sa priamo opytujú občania, či aktuálne pracujú alebo hľadajú prácu.
2. Administratívne zdroje: Údaje môžu pochádzať z úradov práce, ktoré evidujú počet ľudí, ktorí sa prihlásili ako nezamestnaní a hľadajú prácu.

Na Slovensku rieši problematiku:

1. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR):
 - Role: ÚPSVaR je hlavnou inštitúciou na Slovensku zodpovednou za evidenciu a podporu nezamestnaných osôb. Tento úrad zhromažďuje a spracováva údaje o osôb, ktoré sú registrované ako nezamestnané a aktívne hľadajú prácu.
 - Zdroje údajov: Osoby, ktoré stratili prácu alebo nedokážu nájsť zamestnanie, sa môžu zaregistrovať na lokálnych úradoch práce pod ÚPSVaR, kde sú potom evidované ako nezamestnané.
 - Úlohy: Okrem evidencie nezamestnaných osôb ÚPSVaR poskytuje aj rôzne služby a programy pre nezamestnaných, ako sú rekvalifikačné kurzy, poradenstvo pri hľadaní

práce a finančné podpory.

2. Štatistický úrad SR a Prieskum pracovných síl:

- Role: Štatistický úrad SR má za úlohu poskytovať objektívne a transparentné štatistické údaje o ekonomickom, sociálnom a environmentálnom vývoji Slovenskej republiky.
- Prieskum pracovných síl (PPS): Je pravidelný prieskum realizovaný Štatistickým úradom, ktorý zhromažďuje informácie o stavoch na trhu práce. PPS zisťuje nielen počet nezamestnaných osôb, ale aj počet zamestnaných, mzdové štatistiky, pracovné hodiny a ďalšie relevantné informácie.
- Metodológia: Prieskum pracovných síl je založený na vzorke domácností na celom Slovensku. Domácnosti sú vybrané náhodne a sú opytované o ich činnostiach na trhu práce.
- Dôležitosť: PPS poskytuje širší pohľad na trh práce ako len evidencia ÚPSVaR, pretože zahrňuje aj osoby, ktoré nemusia byť nevyhnutne registrované na úradoch práce, ale aktívne hľadajú zamestnanie.

Obe inštitúcie – ÚPSVaR aj Štatistický úrad SR – sú kľúčové pre poskytovanie a analýzu údajov o trhu práce na Slovensku.

V iných krajinách a vo svete riešia problematiku:

- V USA sa najčastejšie cituje miera nezamestnanosti získaná z Prieskumu domácností vykonávaného Bureau of Labor Statistics.
- Eurostat zhromažďuje a publikuje údaje o nezamestnanosti pre členské štáty Európskej únie.
- Mnoho krajín používa kombináciu prieskumov domácností a administratívnych zdrojov na výpočet svojich mier nezamestnanosti.

Načo slúži výpočet miery nezamestnanosti

1. Ekonomický ukazovateľ:
 - Základná orientácia: Miera nezamestnanosti ponúka okamžitý pohľad na to, ako sa ekonomika krajiny darí v kontexte trhu práce.
 - Komparácia s inými krajinami: Umožňuje porovnávanie ekonomického výkonnosti medzi rôznymi štátmi a regiónmi.
 - Indikácia hospodárskeho cyklu: Vysoká miera nezamestnanosti môže signalizovať recesiú alebo ekonomický pokles, zatiaľ čo nízka miera môže naznačovať ekonomický rast alebo boom.

2. Rozhodovanie politiky:

- Monetárna politika: Centrálné banky môžu zvýšiť alebo znížiť úrokové sadzby na základe aktuálnej miery nezamestnanosti, s cieľom stimulovať alebo spomaliť ekonomickú aktivitu.
- Fiškálna politika: Vlády môžu upravovať výdavky a dane tak, aby ovplyvnili celkovú dopytovú stranu ekonomiky a tým pádom aj nezamestnanosť.

3. Analýza trhu práce:

- Zamyslenie nad štrukturálnymi problémami: Rozpoznanie, či je nezamestnanosť štrukturálna alebo konjunkturálna, je kľúčové pre navrhovanie riešení.
- Identifikácia sektorových nerovnováh: Umožňuje identifikovať odvetvia, ktoré čelia vyššej miere nezamestnanosti, a môže pomôcť pri zacielení rekvalifikácií alebo špecifických programov.

4. Plánovanie sociálnych programov:

- Alokácia zdrojov: Vlády môžu prerozdeľovať zdroje na základe miest alebo oblastí s vyššou nezamestnanosťou.
- Návrh programov: Miera nezamestnanosti môže informovať o potrebe konkrétnych programov, ako sú rekvalifikačné kurzy, programy pre mladých ľudí alebo podpora

pre dlhodobo nezamestnaných.

V konečnom dôsledku miera nezamestnanosti poskytuje hodnotné informácie, ktoré môžu byť použité na zlepšenie pohody občanov a zvýšenie ekonomickej prosperity krajiny.

Miera nezamestnanosti nereflektuje osoby, ktoré už dlhodobo prestali hľadať prácu alebo sa rozhodli byť neaktívne na trhu práce.

Výpočet nezamestnanosti môže byť ovplyvnený definíciou „nezamestnanosti“ v rôznych krajinách. Nie všetky krajiny môžu mať rovnaké kritériá pre to, kto je považovaný za „nezamestnaného“.

Sumár

Kapitola sa detailne venuje miere nezamestnanosti ako kľúčovému ekonomickému indikátoru. Po úvode do témy a vysvetlení, čo je miera nezamestnanosti a ako sa vypočíta, kapitola sa zaoberá rôznymi aspektami tohto javu, vrátane jeho typov, vplyvu technologického vývoja a rozdielov medzi dlhodobou a krátkodobou nezamestnanosťou. Ďalej kapitola diskutuje špecifickú problematiku nezamestnanosti mladých ľudí a skúma, ako globalizácia ovplyvňuje trhy práce a miery nezamestnanosti na celom svete. Ka-

pitola ukazuje, že miera nezamestnanosti je komplexným fenoménom, ktorý je ovplyvnený mnohými faktormi a má širokospektrálne dôsledky na jednotlivcov aj spoločnosť.

Kontrolné otázky

- Ako je definovaná miera nezamestnanosti a ako sa vypočíta?
- Popíšte rôzne typy nezamestnanosti a ich príčiny.
- Aký je vplyv technologickej evolúcie na trh práce a nezamestnanosť?
- V čom sa líšia dôsledky krátkodobej a dlhodobej nezamestnanosti?
- Aké sú špecifické výzvy a riešenia týkajúce sa nezamestnanosti mladých ľudí?
- Ako globalizácia a vzájomná prepojenosť ekonomík ovplyvňuje miery nezamestnanosti?

Úloha na vypracovanie

Predstavte si, že ste ekonomickým poradcom vlády. Vaša krajina zažíva vysokú mieru nezamestnanosti mladých ľudí, čo vedie k sociálnemu nepokoju a migrácii talentovaných jednotlivcov do zahraničia.

Navrhňte krátkodobý (1-2 roky) a strednodobý (3-5 rokov) plán, ako adresovať túto problematiku. Váš plán by mal zahŕňať návrhy politik, ktoré:

- Zabezpečia, že mladí ľudia budú mať zručnosti, ktoré sú v súlade s požiadavkami trhu práce.
- Propagujú a podporujú podnikanie a inovácie medzi mladými ľuďmi.
- Zlepšia prístup mladých ľudí k príležitostiam na trhu práce.

Zamyslite sa nad tým, ako by tieto politiky mohli byť financované a aké prekážky by sa mohli objaviť pri ich implementácii.

DRUHY NEZAMESTNANOSTI

(Ne)zamestnanosť

V tejto rozšírenej kapitole sa ešte podrobnejšie pozrieme na štyri základné druhy nezamestnanosti: frikčnú, štrukturálnu, cyklickú a sezónnu. Pre každý typ nezamestnanosti predstavíme príklady, dôsledky a možné riešenia.

Frikčná nezamestnanosť

Frikčná nezamestnanosť predstavuje dočasný stav, keď pracujúci mení zamestnanie alebo keď mladí ľudia vstupujú na trh práce a hľadajú svoje prvé zamestnanie. Zatiaľ čo je to prirodzený jav na trhu práce, môže byť ovplyvnený rôznymi faktormi.

Pôvod a príčiny:

1. Zmena kariérneho smeru: Jednotlivci často hľadajú lepšie pracovné príležitosti, čo môže znamenať prestup do iného odvetvia alebo zmeny v profesijnej dráhe.

2. Vstup na trh práce: Mladí ľudia, ktorí práve ukončili štúdium a hľadajú svoje prvé zamestnanie, sú často krátkodobo nezamestnaní.
3. Nezhody v informáciách: Nedostatok informácií o voľných pracovných miestach môže spôsobiť oneskorené hľadanie práce.

Frikčná nezamestnanosť je forma nezamestnanosti, ktorá nastáva, keď jednotlivci prechádzajú medzi rôznymi pracovnými miestami alebo keď čerství absolventi vstupujú na trh práce a ešte si nenašli prácu. Má viacero dôsledkov, ktoré môžu mať pozitívne aj negatívne aspekty.

1. Krátkodobé straty:

- Obmedzený príjem: Keď ľudia prechádzajú z jednej práce do druhej, môže existovať krátkodobé obdobie, kedy nemajú žiadny alebo len obmedzený príjem.
- Stres a neistota: Toto obdobie môže byť pre mnohých stresujúce, najmä ak je dočasný nedostatok príjmu neplánovaný alebo trvá dlhšie ako sa očakávalo.
- Dopad na celkovú ekonomiku: Hoci sú tieto straty krátkodobé, ak veľký počet ľudí zároveň prechádza frikčnou nezamestnanosťou, môže to mať makroekonomický

vplyv v podobe spomalenia spotreby.

2. Zlepšenie zhody na trhu práce:

- Lepšie pracovné príležitosti: Frikčná nezamestnanosť môže viesť k tomu, že jednotlivci nájdu lepšie pracovné pozície, ktoré viac zodpovedajú ich zručnostiam, záujmom a kariérnym cieľom.

- Zvýšená produktivita: Keď zamestnanci nájdu lepšie zodpovedajúce pozície, môžu byť produktívnejší a spokojnejší v svojej práci.

- Výhody pre zamestnávateľov: Na druhej strane, zamestnávatelia tiež profitujú, keď najímajú ľudí, ktorí sú lepšie prispôsobení potrebám a kultúre firmy. To môže viesť k nižšej fluktuácii a lepšiemu pracovnému prostrediu.

Hoci frikčná nezamestnanosť prináša určité výzvy, je to prirodzená súčasť dynamiky trhu práce, ktorá môže v dlhodobom horizonte priniesť pozitívne výsledky pre jednotlivcov aj pre ekonomiku ako celok.

Riešenia a intervencie:

1. Informačné služby: Poskytnutie platformy, kde zamestnávatelia a potenciálni zamestnanci môžu ľahko zdieľať informácie, môže pomôcť zefektívniť proces hľadania práce.

2. Kariérne centrá: Inštitúcie, ako sú univerzity a vysoké školy, môžu poskytnúť poradenstvo a pomôcť absolventom pri hľadaní vhodných pracovných príležitostí.
3. Krátkodobé školenia a kurzy: Poskytnutie krátkodobých rekvalifikačných kurzov môže pomôcť jednotlivcom získať potrebné zručnosti pre nové odvetvia rýchlejšie.
4. Podpora mobilnej aplikácie: Moderné technológie, ako sú mobilné aplikácie pre hľadanie práce, môžu zrýchliť proces zhodovania zamestnávateľov a uchádzačov o prácu.

Hoci frikčná nezamestnanosť je považovaná za prirodzenú súčasť fungovania trhu práce, dôležité je monitorovať jej hladinu a zabezpečiť, aby prechodná fáza medzi zamestnaniami bola čo najkratšia a najmenej bolestivá pre jednotlivcov. Rôzne stratégie a intervencie môžu zohrávať kľúčovú úlohu v minimalizácii tejto formy nezamestnanosti.

Štrukturálna nezamestnanosť

Štrukturálna nezamestnanosť vzniká v dôsledku hlbokých zmien a reštrukturalizácie v ekonomike krajiny. Tento typ nezamestnanosti nie je len dôsledkom ekonomických cyklov, ale je zakorenený v základných štrukturálnych zme-

nách, ktoré ovplyvňujú dopyt po určitých zručnostiach alebo v určitých odvetviach.

Pôvod a príčiny:

1. Technologický pokrok: Automatizácia a digitalizácia môžu znížiť dopyt po niektorých manuálnych pracovných miestach a zvýšiť dopyt po vysoko kvalifikovaných zamestnancoch v oblasti IT.
2. Globalizácia: Presun výroby do krajín s nižšími nákladmi môže viesť k strate pracovných miest v tradičných výrobných odvetviach.
3. Zmeny v preferenciách spotrebiteľa: Zmeny v spotrebiteľských návykoch môžu ovplyvniť dopyt po určitých produktoch alebo službách a tým aj dopyt po zamestnancoch v týchto odvetviach.

Štrukturálna nezamestnanosť má výrazné dôsledky na jednotlivcov i spoločnosť:

1. Dlhodobá závislosť na sociálnych dávkach: Osoby postihnuté štrukturálnou nezamestnanosťou môžu mať obmedzený príjem a spoliehať sa na štátnu podporu.
2. Znížená kvalita života: Dlhodobá nezamestnanosť môže mať psychologické následky a viesť k problémom so zdra-

vím.

3. Sociálne napätie: Zvýšená nezamestnanosť môže viesť k nerovnosti a spoločenským napätiam.

Riešenia a intervencie:

1. Vzdelávanie a odborná príprava: Moderné vzdelávacie systémy by mali byť flexibilné a reagovať na meniace sa požiadavky trhu práce.
2. Prekvalifikácia: Programy na prekvalifikáciu a rekvalifikáciu by mali byť dostupné pre tých, ktorí stratili prácu v dôsledku štrukturálnych zmien.
3. 3. Podpora podnikania: Stimulovanie podnikateľského prostredia môže vytvárať nové pracovné príležitosti.
4. Sektorské partnerstvá: Spolupráca medzi vládou, podnikateľským sektorom a vzdelávacími inštitúciami môže identifikovať budúce potreby trhu práce a prispieť k tvorbe politík zameraných na štrukturálnu nezamestnanosť.

Štrukturálna nezamestnanosť je komplexným problémom, ktorý si vyžaduje koordinovanú reakciu na viacerých úrovniach spoločnosti. Správne politiky a stratégie môžu pomôcť minimalizovať jeho dopad a podporovať trva-

lo udržateľný ekonomický rast. Je kľúčové identifikovať a reagovať na štrukturálne zmeny v ekonomike včas, aby sa predišlo dlhodobým negatívnym dôsledkom štrukturálnej nezamestnanosti.

Cyklická nezamestnanosť

Cyklická nezamestnanosť vzniká v dôsledku kolísania ekonomiky medzi obdobiami expanzie a recesie. Je priamo spojená s celkovým výkonom ekonomiky, čo znamená, že sa zvyšuje v časoch hospodárskeho poklesu a znižuje v časoch hospodárstva na vzostupe.

Pôvod a príčiny:

1. Kolísanie dopytu: Keď dopyt po tovaroch a službách klesá, spoločnosti môžu znížiť výrobu a prepúšťať zamestnancov.
2. Nedôvera spotrebiteľov a investorov: Počas hospodárskych neistôt môže spotrebiteľská a investorová dôvera klesnúť, čo vedie k obmedzeniu výdavkov a investícií.
3. Externé šoky: Nečakané udalosti, ako sú ropné krízy, finančné krachy alebo pandémie, môžu výrazne ovplyvniť ekonomiku.

Dôsledky:

1. Znížený príjem: Keď sa zvýši cyklická nezamestnanosť, mnoho ľudí prichádza o príjem, čo môže ovplyvniť ich schopnosť splácať dlhy alebo dokonca zabezpečiť základné potreby.
2. Mentálne a fyzické zdravie: Dlhodobá nezamestnanosť môže mať vážne dôsledky pre mentálne a fyzické zdravie jednotlivcov.
3. Sociálne napätie: Zvýšená nezamestnanosť môže viesť k sociálnemu napätiu, nerovnosti a dokonca aj sociálnym nepokojom.

Riešenia:

1. Fiškálna politika: Vláda môže zvýšiť verejné výdavky na projekty infraštruktúry, čím stimuluje ekonomiku a vytvára pracovné príležitosti. Takisto môže poskytnúť daňové stimuly alebo zvýšiť sociálne dávky na podporu dopytu.
2. Menová politika: Centrálna banka môže znižovať úrokové miery, čo môže podnietiť výdavky a investície. Kvantitatívne uvoľňovanie je ďalšou možnosťou, ktorá môže pomôcť zvýšiť množstvo peňazí v obehu a stimulovať ekonomiku.
3. Podpora zamestnanosti: Programy na podporu zamestna-

nosti môžu pomôcť ľuďom vrátiť sa na trh práce rýchlejšie.

4. Odborná príprava a prekvalifikácia: V časoch, keď technologický vývoj môže ovplyvniť určité odvetvia, môžu programy prekvalifikácie pomôcť pracovníkom prispôbiť sa meniacim sa požiadavkám.

Cyklická nezamestnanosť je neoddeliteľnou súčasťou ekonomických cyklov a vyžaduje si kombinované úsilie vlád, centrálnych bánk a iných inštitúcií na jej riešenie. Keď je riešená efektívne, môže ekonomika rýchlejšie prejsť obdobím recesie a vrátiť sa k rastu.

Sezónna nezamestnanosť

Sezónna nezamestnanosť je typom nezamestnanosti, ktorý nastáva, keď je práca dostupná iba v určitých obdobiach roka. Príkladom sú poľnohospodárstvo (žatva), turistický priemysel (letné alebo zimné sezóny) alebo stavebníctvo (väčšinou v teplejších mesiacoch).

Príčiny:

1. Prírodné cykly: Napríklad poľnohospodárske práce sú dostupné len v určitých obdobiach roka.
2. Kultúrne alebo spoločenské zvyky: Napr. obdobie Vianoc

môže v niektorých odvetviach zvýšiť dopyt po pracovnej sile.

3. Klimatické podmienky: V niektorých regiónoch môže chladné počasie obmedziť stavebné práce.

Dôsledky:

1. Finančná nestabilita: Sezónni pracovníci môžu mať obdobia vysokých príjmov striedané obdobiami nízkych alebo žiadnych príjmov.
2. Nedostatok dlhodobých pracovných príležitostí: Sezónna práca zriedka ponúka dlhodobú istotu alebo benefity, ako sú zdravotné poistenie alebo dôchodky.
3. Odborný rast: Môže byť obmedzený, keďže sezónni pracovníci často opakujú rovnaké úlohy bez možnosti zdokonaľovania alebo stúpania na vyššie pozície.

Riešenia:

1. Doplnkové príjmy: Vlády môžu poskytnúť doplnkové príjmy pre sezónnych pracovníkov počas období, keď nie sú v zamestnaní.
2. Rekvalifikácia: Sezónnym pracovníkom môže byť ponúknutá školenia alebo kurzy, ktoré by im umožnili získať nové zručnosti mimo ich primárneho odvetvia.
3. Podpora prechodu: Vlády a neziskové organizácie môžu

vytvárať programy, ktoré pomáhajú sezónnym pracovníkom prejsť do menej sezónnych odvetví.

4. Diverzifikácia ekonomiky: Podpora alternatívnych odvetví, ktoré môžu poskytnúť pracovné miesta mimo hlavných sezón, môže pomôcť zmiernovať sezónnu nezamestnanosť.

Hoci sezónna nezamestnanosť je považovaná za normálny jav v mnohých odvetviach, je dôležité, aby vlády a podniky rozpoznali a riešili výzvy, ktorým čelia sezónni pracovníci. Poskytovaním podpory, rekvalifikácie a iných možností pre sezónne pracujúce osoby môže byť dosiahnutá väčšia ekonomická stabilita a zlepšený životný štandard pre všetkých.

V tejto rozšírenej kapitole sme sa zaoberali štyrmi základnými druhmi nezamestnanosti: frikčnou, štrukturálnou, cyklickou a sezónnou. Pre každý typ nezamestnanosti sme predstavili príklady, dôsledky a možné riešenia. Pre žiakov strednej školy je dôležité rozumieť týmto rôznym druhom nezamestnanosti, aby vedeli, ako sa nezamestnanosť môže meniť v závislosti od ekonomických podmienok a trhových síl. Toto pochopenie pomôže pri hodnotení príčin nezamestnanosti a možností jej riešenia v rôznych situáciách a pri tvorbe politik na boj proti nezamestnanosti.

Sumár

Kapitola sa venuje detailnému skúmaniu štyroch hlavných typov nezamestnanosti: frikčnej, štruktúrálnej, cyklickej a sezónnej nezamestnanosti. Každý typ je charakterizovaný unikátnymi príčinami, dôsledkami a vyžaduje špecifické riešenia.

Frikčná nezamestnanosť je krátkodobá a vzniká pri zmene zamestnania alebo vstupe mladých ľudí na trh práce.

Štruktúrálna nezamestnanosť vzniká v dôsledku hlbokých ekonomických zmien, ako sú technologický pokrok alebo globalizácia.

Cyklická nezamestnanosť sa týka kolísania ekonomiky a je priamo spojená s fázami ekonomických cyklov.

Sezónna nezamestnanosť je spojená s prácou, ktorá je dostupná iba v určitých obdobiach roka.

Riešenia a intervencie pre každý typ nezamestnanosti sú rozličné a môžu zahŕňať politiky zamerané na vzdelávanie, prekvalifikáciu, podporu podnikania, mobilné aplikácie na hľadanie práce, fiškálnu a menovú politiku atď.

Kontrolné otázky

Aká je definícia každého typu nezamestnanosti?

Čo sú hlavné príčiny a dôsledky každého typu nezamestnanosti?

Aké sú možné intervencie a riešenia pre každý typ nezamestnanosti?

Uveďte príklady situácií alebo odvetví, kde sa môže vyskytnúť každý typ nezamestnanosti.

V čom sú podobné a v čom sa líšia jednotlivé typy nezamestnanosti?

Aký druh politiky by bol najefektívnejší pri riešení každého typu nezamestnanosti?

Úloha na Vypracovanie

Vytvorte Prezentáciu - úlohou je vytvoriť prezentáciu pre mladých ľudí na tému jednotlivých typov nezamestnanosti, pričom každý študent/škupina sa zameria na jeden konkrétny typ v niektorom z okresov Slovenska. Prezentácia by mala obsahovať:

- Definíciu konkrétneho typu nezamestnanosti.
- Príklady alebo hypotetické situácie, kde daný typ nezamestnanosti nastáva.
- Grafy/Tabuľky: Vizualizácie údajov alebo príkladov, ktoré ilustrujú daný typ nezamestnanosti.
- Diskusia: Krátke reflexie alebo otázky na diskusiu s ostatnými študentmi.

Každá prezentácia by mala byť jasná, stručná a interaktívna, s cieľom vytvoriť diskusiu v triede.

PRÍČINY

ΠΕΖΑΜΕΣΤΠΛΑΠΟΣΤΙ

(Πε)zamestnanosť

KAPITOLA
druhá

Ako odpoveď na rôzne príčiny nezamestnanosti sa krajiny snažia implementovať rôzne stratégie a politiky s cieľom podporiť zamestnanosť a zmierniť negatívne účinky nezamestnanosti na ekonomiku a občanov.

Technologický pokrok:

Technologický pokrok sa často oslavuje ako hnací motor ekonomického rastu a zvyšovania produktivity. Avšak sú s ním spojené aj významné sociálno-ekonomické výzvy, najmä pokiaľ ide o trh práce.

Automatizácia a digitalizácia: Automatizácia procesov, či už v priemysle alebo v službách, znamená, že mnohé úlohy, ktoré boli tradične vykonávané ľuďmi, sú teraz vykonávané strojmi. Príkladom môže byť automatizovaná pokladňa v obchode alebo robotizované montážne linky v automobilovom priemysle.

Digitalizácia umožňuje prevod fyzických procesov do digitálnej formy. Toto môže viesť k znižovaniu počtu pracovných miest v oblastiach ako spracovanie údajov, administratíva alebo dokonca v niektorých formách zákazníkoho servisu.

Zručnosti a príprava: Ako technológia postupuje, zvyšuje sa dopyt po vysoce kvalifikovaných pracovníkoch, ktorí vedia pracovať s modernými technológiami. Na druhej strane, tých, ktorí nemajú potrebné technické zručnosti alebo vzdelanie, môže technologický pokrok znevýhodňovať.

Mnohé firmy investujú do školenia svojich zamestnancov, aby mohli držať krok s technologickým pokrokom. Avšak tí, ktorí zostanú pozadu v oblasti vzdelávania, môžu čeliť väčšej nezamestnanosti.

Premiestnenie pracovných miest: Niektoré technológie umožňujú, aby práca mohla byť vykonávaná na diaľku alebo v iných častiach sveta, kde sú náklady na pracovnú silu nižšie. To môže viesť k presunu pracovných miest mimo tradičných ekonomík a k stratám pracovných miest v drahších krajinách.

Nové príležitosti: Na pozitívnej strane technologický pokrok tiež vytvára nové príležitosti a pracovné miesta. Vzni-

kajú nové odvetvia a trhy, ako sú IT, obnoviteľná energia, biotechnológie a ďalšie.

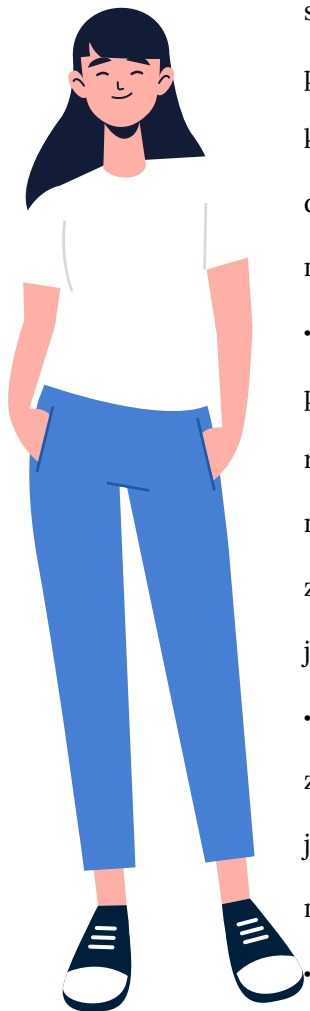
Dlhodobý vplyv: Aj keď krátkodobý dopad technologického pokroku môže byť zničujúci pre niektoré pracovné skupiny, dlhodobý výsledok je menej jasný. Niektorí ekonómovia argumentujú, že technologický pokrok môže v konečnom dôsledku vytvárať viac pracovných miest, než koľko ich zničí, ale tieto nové pozície môžu vyžadovať iný druh kvalifikácie a vzdelania.

Je dôležité si uvedomiť, že technologický pokrok je nevyhnutným aspektom moderného sveta. Výzvou pre vlády, podniky a jednotlivcov je prispôbiť sa tejto realite a pripraviť sa na budúcnosť, kde sa budú vyžadovať nové zručnosti a prístupy k práci.

Globalizácia:

Globalizácia je fenomén, ktorý charakterizuje zvyšujúcu sa integráciu národných ekonomík, kultúr a politických systémov v dôsledku rastúceho medzinárodného obchodu, investícií a technologického prenosu. Hoci prináša mnohé výhody, ako sú lacnejšie tovary a služby, zvýšená ekonomická efektívnosť a prístup k novým trhom, má tiež značný

vplyv na trh práce.

- Presun výrobných kapacít: Mnoho firiem premiestňuje svoje výrobné závody do krajín s nižšími nákladmi na prácu, aby zvýšili svoju konkurencieschopnosť a ziskovosť. Toto často vedie k stratám pracovných miest v domácich ekonomikách s vyššími mzdovými nákladmi.
- Konkurencia na trhu práce: Vďaka globalizácii sa pracovníci z rôznych krajín stávajú priamymi konkurentmi. Vysoko kvalifikovaní pracovníci z ekonomik s nižším príjmom môžu často vykonávať rovnakú prácu za nižšiu mzdu, čo tlačí na mzdy v rozvinutejších krajinách.
- Zmrazení mzdy: Pre hrozbu presunu výroby do zahraničia môžu byť zamestnanci v rozvinutých krajinách nútení prijať nižšie mzdy, horšie pracovné podmienky alebo iné ústupky voči zamestnávateľom.
- Vznik nových trhov: Globalizácia tiež otvára nové trhy pre tovary a služby. Toto môže viesť k vytvoreniu nových pracovných miest v oblastiach, ktoré sa zaoberajú vývozom alebo medzinárodným obchodom.
- Rýchla adaptácia na zmeny: Vo svete globalizácie môžu

zmeny v jednej časti sveta rýchlo ovplyvniť ekonomiky v iných častiach sveta. Napríklad pokles dopytu po komodite v jednej krajine môže viesť k stratám pracovných miest v krajine, ktorá túto komoditu vyrába.

- Diverzifikácia zručností a vzdelávania: V dôsledku globalizácie môže byť potreba pre ľudí rozšíriť svoje zručnosti a vzdelanie, aby zostali konkurencieschopní na medzinárodnom trhu práce.

Je zrejmé, že **globalizácia** prináša komplexnú sadu výziev pre trh práce. Kým mnohí môžu mať prospech z otvorených trhov a nových príležitostí, iní môžu cítiť negatívne dopady v dôsledku presunu pracovných miest a zvýšenej konkurencie. Pre politikov je dôležité zvážiť tieto aspekty a pracovať na stratégiách, ktoré podporujú pozitívne aspekty globalizácie a zároveň chránia tých, ktorí sú najzraniteľnejší.

Ak sú mzdy, dane alebo iné náklady spojené so zamestnávaním príliš vysoké, môže to odhovoriť firmy od zamestnávania nových pracovníkov.

Nekonzistentná ekonomická politika:

Stabilita a predvídateľnosť v ekonomickej politike sú kľúčové pre dlhodobý rast a vývoj ekonomiky. Nekonzistentná alebo neistá ekonomická politika môže mať významné dôsledky pre trh práce:

- Odklad investícií: Keď firmy nevedia predvídať budúce ekonomické podmienky alebo politické rozhodnutia, môžu byť váhavé investovať do nových projektov alebo rozšírenia. Tieto odklady môžu znamenať menší rast a menej nových pracovných miest.
- Znížená dôvera spotrebiteľov: Neistota v ekonomickej politike môže znižovať dôveru spotrebiteľov, čo vedie k zníženiu spotreby, čo zase môže mať za následok straty pracovných miest v odvetviach zameraných na spotrebiteľský dopyt.
- Kratkodobé plánovanie: Neistota môže tlačiť firmy k tomu, aby sa zameriavali na kratkodobé ciele namiesto dlhodobého plánovania a investovania.
- Nestabilný finančný sektor: Nejasná alebo nekonzistentná monetárna a fiškálna politika môže viesť k nestabilite vo finančnom sektore, čo môže obmedziť úverovanie a spôsobiť ekonomický pokles.

- Nedostatočné vzdelávanie a školenie: Kvalitné vzdelávanie a školenie sú základnými predpokladmi pre konkurencieschopnú a produktívnu pracovnú silu.

Nedostatok v týchto oblastiach môže mať významné dôsledky:

- Nezodpovedajúce zručnosti: Nedostatočné vzdelávanie môže viesť k tomu, že pracovníci nemajú potrebné zručnosti alebo vedomosti na obsadenie dostupných pracovných miest.
- Znížená produktivita: Firma s menej vzdelanými alebo neškolenými zamestnancami môže byť menej produktívna a konkurencieschopná.
- Vyššia miera dlhodobej nezamestnanosti: Ľudia bez dostatočného vzdelania alebo školenia sú často viac náchylní k dlhodobému zotrvaní v nezamestnanosti, pretože majú obmedzené možnosti zamestnania.
- Ekonomický pokles: Ak veľká časť populácie zostáva nekvalifikovaná alebo má nízke zručnosti, celková ekonomika krajiny môže trpieť z dôvodu nízkej produktivity a inovácií.
- Zvýšená závislosť na dovoze zručností: Krajiny s nedostatočným vzdelávaním môžu byť nútené dovozovať kvalifikovanú pracovnú silu z iných krajín, čo môže mať dlhodobé

dôsledky pre domácu pracovnú silu a ekonomiku.

Demografické faktory:

Demografické zmeny v populácii majú priamy vplyv na trh práce a môžu ovplyvniť mieru nezamestnanosti v krajine. Konkrétne faktory, ktoré súvisia s populáciou a jej zmenami, zahŕňajú:

- Rast mladej populácie: Ak populácia mladých ľudí rýchlo rastie a vzdelávací systém nespĺňa ich potreby, môže to viesť k vysokej miere nezamestnanosti medzi mladými. Mladí ľudia vstupujú na trh práce bez potrebných zručností alebo vzdelania, čo zvyšuje konkurenciu o obmedzené pracovné príležitosti.
- Starnutie populácie: Na druhej strane starnutie populácie môže viesť k nedostatku pracovnej sily v niektorých sektoroch. Zatiaľ čo to môže zvýšiť dopyt po pracovníkoch, môže tiež zvýšiť tlak na systémy sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti.
- Migračné trendy: Príliv alebo odliv populácie môže mať tiež vplyv na trh práce. Veľké množstvo prisťahovalcov môže zvýšiť konkurenciu o pracovné miesta, zatiaľ čo odliv kvalifikovanej pracovnej sily môže viesť k nedostatku zruč-

ností v krajine.

- Pomer medzi ekonomicky aktívnou a neaktívnou populáciou: Vysoký pomer dôchodcov, detí a iných neaktívnych skupín v populácii voči ekonomicky aktívnym môže viesť k väčšej finančnej záťaži na štát a zvýšenému tlaku na pracovný trh.
- Zmeny v rodinných štruktúrach a vzorcoch: Zmeny v rodinných vzorcoch, ako je zvýšenie počtu jednorodinných domácností alebo väčší počet žien vstupujúcich na trh práce, môžu tiež ovplyvniť dopyt a ponuku na trhu práce.

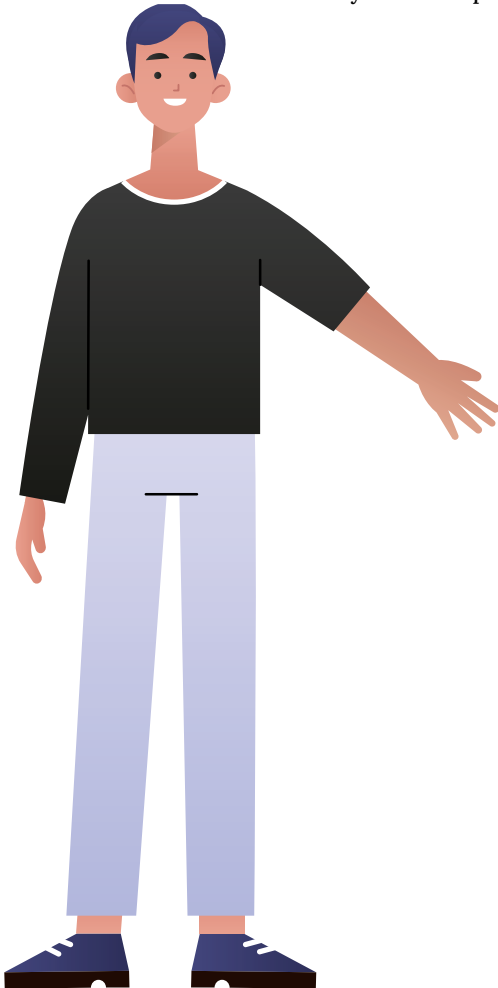
Je dôležité pochopiť, že tieto demografické faktory sa navzájom prelínajú a môžu spoločne vytvárať komplexné výzvy pre trh práce. Správna politika a plánovanie môžu pomôcť zmierniť tieto výzvy a využiť príležitosti, ktoré tieto demografické zmeny prinášajú.

Sezónne výkyvy

Sezónne výkyvy v dopyte po pracovnej sile sú bežným javom v niektorých odvetviach a môžu mať výrazný vplyv na mieru nezamestnanosti. Tieto výkyvy znamenajú, že v určitých obdobiach roka môže byť dopyt po pracovníkoch vysoký, zatiaľ čo v iných obdobiach môže byť nízky alebo

dokonca žiadny.

- **Poľnohospodárstvo:** V oblasti poľnohospodárstva je dopyt po pracovnej sile často spojený s výsevnými a zberovými sezónami. Napríklad počas zberu ovocia alebo zeleniny môže byť potreba väčšieho množstva sezónnych pracovníkov na krátkodobé pracovné pozície.

- **Cestovný ruch a pohostinstvo:** V letných alebo zimných mesiacoch, keď je turistická sezóna na vrchole, hotely, reštaurácie a turistické atrakcie môžu potrebovať viac pracovníkov. Naopak mimo sezóny môže byť dopyt po týchto službách nižší, čo môže viesť k dočasnému prepúšťaniu.
- **Stavebníctvo:** Stavebné projekty môžu byť obmedzené nepriaznivými poveternostnými podmienkami, napríklad počas zimných mesiacov, čo vedie k sezónnemu poklesu dopytu po stavebných pracovníkoch.
- **Maloobchod:**
- **Pred Vianocami alebo inými veľkými sviatkami** môže byť v maloob-

chode zvýšený dopyt po dočasných pracovníkoch kvôli nárastu predaja.

- Rybné hospodárstvo: Rybárske oblasti môžu mať sezónne obdobia, keď je rybolov povolený, čo zvyšuje dopyt po pracovnej sile, a obdobia, keď je rybolov obmedzený alebo zakázaný.

Pre pracovníkov, ktorí sú zamestnaní v odvetviach postihnutých sezónnymi výkyvmi, môže byť dôležité mať alternatívne zručnosti alebo zamestnania, ktoré im umožnia pracovať v obdobiach mimo sezóny. Na druhej strane, sezónne výkyvy môžu ponúknuť príležitosti pre tých, ktorí hľadajú dočasné alebo čiastočné zamestnanie. Vlády a regionálne inštitúcie môžu zaviesť programy na podporu a školenie týchto pracovníkov, aby minimalizovali negatívne dopady sezónnej nezamestnanosti.

Peregulované ekonomické bubliny

Ekonomické bubliny predstavujú situácie, keď cena aktív alebo služieb rýchlo rastie nad ich skutočnú hodnotu, často poháňaná špekuláciami a nadmerným optimizmom. Keď tieto bubliny prasknú, môže to mať devastujúce dôsledky na ekonomiku a pracovné trhy v postihnutých odvetviach.

- Mechanizmus bubliny: Na začiatku bubliny sa môže vyskytnúť nadmerný optimizmus ohľadom určitých aktív alebo trhov. Toto viede k zvýšeným investíciám a špekuláciám, čo poháňa ceny ešte vyššie. Keď špekulanti uveria, že ceny prestanú rásť alebo keď trh stratí dôveru, ceny aktív môžu prudko klesnúť.
- Dôsledky pre pracovný trh: V období rastu bubliny môžu podniky v postihnutých odvetviach zamestnávať viac ľudí v očakávaní ďalšieho rastu. Avšak keď bublina praskne, tieto podniky môžu čeliť finančným strátam, čo vedie k prepúšťaniu zamestnancov. Napríklad, počas realitnej bubliny v minulých desaťročiach bolo veľa nových pracovných miest v stavebníctve, ale keď trh kolaboval, mnoho týchto pracovných miest bolo stratené.
- Vplyv na širšiu ekonomiku: Kolaps ekonomickej bubliny môže mať reťazový efekt na iné sektory ekonomiky. Banky a finančné inštitúcie, ktoré poskytli úvery podnikom alebo jednotlivcom v postihnutých odvetviach, môžu čeliť zvýšenému riziku nesplácania. Toto môže viesť k finančným krízam a ďalšiemu znižovaniu zamestnanosti v iných odvetviach.
- Potreba regulácie: Aby sa predišlo tvorbe a prasknutiu eko-

nomických bublín, mnohí ekonómovia a politici zdôrazňujú potrebu lepšej makroekonomickej regulácie a dohľadu nad finančnými trhmi. Monitorovanie a regulácia môžu pomôcť identifikovať a reagovať na potenciálne nebezpečné trhové dynamiky skôr, než spôsobia širšie hospodárske škody.

Neregulované ekonomické bubliny predstavujú vážne riziko pre stabilitu pracovných trhov a celkovej ekonomiky. Ako ukazuje história, následky prasknutia veľkej bubliny môžu byť dlhodobé a komplikované, čo zdôrazňuje dôležitosť preventívnych opatrení a informovanosti.

Zdravotné pandémie a prírodné katastrofy

Neočakávané udalosti, ako sú pandémie alebo prírodné katastrofy, môžu výrazne narušiť ekonomickú aktivitu a spôsobiť masové straty pracovných miest. Tieto udalosti majú často mnohostranný vplyv, ktorý môže postihovať viaceré sektory a regióny naraz.

- Narušenie dodávateľských reťazcov: Mnoho moderných

ekonomik je závislých od globálnych dodávateľských reťazcov. Prírodné katastrofy alebo pandémie môžu prerušiť tieto reťazce, čo môže mať za následok zastavenie výroby, nedostatok zásob a ztrátu pracovných miest.

- **Zatvorenie podnikov a služieb:** V prípade závažných pandémieí môže byť potrebné zavrieť podniky a iné verejné miesta, aby sa zastavilo šírenie choroby. Toto môže viesť k okamžitej strate príjmov a pracovných miest pre mnoho ľudí, najmä v sektoroch ako cestovný ruch, pohostinstvo a maloobchod.
- **Oslabovanie dôvery spotrebiteľov:** V období po prírodných katastrofách alebo zdravotných pandémieách môže dôvera spotrebiteľov klesať, čo môže viesť k zníženiu spotreby a investícií. Menšia spotreba môže viesť k zníženiu dopytu po tovaroch a službách, čo môže mať za následok ďalšie straty pracovných miest.
- **Náklady na rekonštrukciu a zotavenie:** Po prírodných katastrofách môžu byť potrebné veľké investície do obnovy infraštruktúry a obnovy postihnutých oblastí. Hoci to môže v krátkodobom horizonte vytvoriť pracovné miesta v stavebníctve a súvisiacich odvetviach, dlhodobé ekonomické náklady môžu byť vysoké.

- Zmeny v dlhodobých investičných stratégiách: Významné prírodné katastrofy alebo pandémie môžu viesť k prehodnoteniu investičných stratégií podnikov. Firmy môžu byť opatrnejšie pri investovaní do oblastí, ktoré sú považované za zraniteľné voči budúcim katastrofám alebo zdravotným krízam.

Zdravotné pandémie a prírodné katastrofy sú nepredvídateľné udalosti, ktoré môžu mať hlboký vplyv na ekonomiku a spoločnosť. Z tohto dôvodu je dôležité, aby sa vlády a podniky pripravili na takéto situácie prostredníctvom náležitého plánovania, diverzifikácie a tvorby odolných ekonomických systémov.

Sumár

Kapitola sa zaoberá príčinami nezamestnanosti a ich dopadmi na ekonomiku a spoločnosť, pričom sa sústreďuje na niekoľko kľúčových oblastí:

- Technologický pokrok: vrátane automatizácie, digitalizácie, a potreby vzdelávania a zručností, ako aj vplyvov na premiestnenie pracovných miest a vytváranie nových príležitostí.
- Globalizácia: a jej vplyv na presun pracovných miest, konkurenciu na trhu práce, mzdy, vznik nových trhov a potre-

bu adaptácie.

- Vysoké náklady na zamestnávanie: a ako tie môžu odstraňovať firmy od zamestnávania.
- Nekonzistentná ekonomická politika: a ako neistota môže ovplyvniť investície a dôveru spotrebiteľov.
- Nedostatočné vzdelávanie a školenie: význam vzdelávania a školenia pre prípravu pracovnej sily.
- Demografické faktory: vplyv veľkosti a štruktúry populácie na trh práce.
- Sezónne výkyvy: význam sezónnych výkyvov v určitých odvetviach.
- Neregulované ekonomické bubliny: ako nadmerné špekulácie a nafukovanie cien aktív môžu viesť k následným krachom.
- Zdravotné pandémie a prírodné katastrofy: a ich vplyv na ekonomiku a trh práce.

Rôzne typy nezamestnanosti vyžadujú rôzne politické odpovede, a kapitola zdôrazňuje dôležitosť stratégií, ktoré podporujú zamestnanosť a pomáhajú zmierniť negatívne účinky nezamestnanosti na jednotlivcov a spoločnosti.

Kontrolné otázky

- Aké sú pozitívne a negatívne dôsledky technologického pokroku na trh práce?
- Ako globalizácia ovplyvňuje presun pracovných miest a konkurenciu na trhu práce?
- Ako nekonzistentná ekonomická politika ovplyvňuje investície a dôveru spotrebiteľov?
- Prečo je vzdelávanie kľúčové pre prípravu pracovnej sily na budúcnosť?
- Ako môžu demografické zmeny v populácii ovplyvniť trh práce?
- Aké odvetvia sú najviac ovplyvnené sezónnymi výkyvmi a ako?
- Ako vznikajú ekonomické bubliny a aké môžu mať dôsledky na trh práce?
- Aký vplyv majú pandémie a prírodné katastrofy na ekonomiku a pracovný trh?

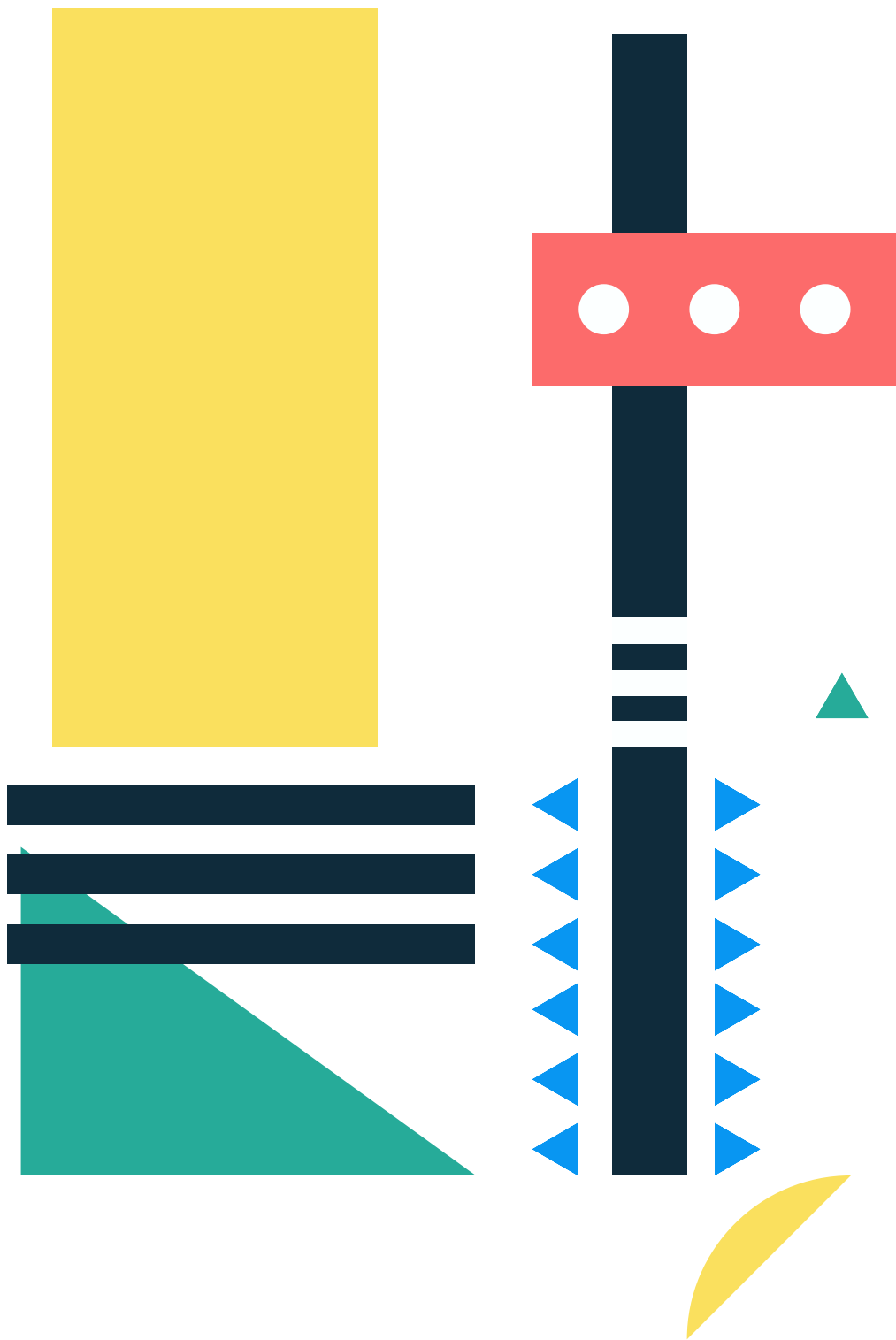
Úloha na vypracovanie

Predstavte si, že ste ekonomickým poradcom vo vláde. Krajina, v ktorej pôsobíte, čelí vysokým mieram nezamestnanosti aj v dôsledku nedávnej ekonomickej bubliny a aktuálnej zdravotnej pandémie.

Navrhňte stratégiu na obnovu pracovných miest, ktorá zohľadňuje technologický pokrok, potrebu kvalifikovanej pracovnej sily a globalizačné tlaky.

Uveďte konkrétne politické opatrenia alebo programy, ktoré by mohli byť implementované na podporu obnovy a rastu pracovných miest.

Pamätajte, že váš návrh by mal byť založený na ekonomických princípoch a poznatkoch z kapitoly o príčinách nezamestnanosti.

ΑΚΤΙΝΠΑ ΡΟΛΙΤΙΚΑ ΠΕΖΑΜΕΣΤΠΑΠΟΣΤΙ

(Πe)zamestnanosť

ΚΑΡΙΤΟΛΑ
druhá

Aktivna politika zamestnanosti je súbor stratégií a iniciatív zameraných na zvýšenie príležitostí a schopností ľudí na trhu práce. Vlády a iné inštitúcie týmto spôsobom podporujú uplatnenie jednotlivcov v práci, pričom sa často zameriavajú na tie skupiny, ktoré sú na trhu práce znevýhodnené.

V súčasnej globalizovanej ekonomike, kde sa technológia a potreby trhu rýchlo menia, je aktívna politika zamestnanosti kľúčová pre adaptáciu pracovnej sily na tieto zmeny. Táto politika nie lenže reaguje na súčasné trhové potreby, ale aj anticipuje budúce výzvy, a tým pádom prispieva k odolnosti ekonomiky voči vonkajším šokom. Cieľom aktívnej politiky zamestnanosti je posilnenie zamestnatelnosti jednotlivcov prostredníctvom rôznych programov a iniciatív, ktoré budeme podrobne rozoberať v nasledujúcich podkapitolách.

Aktivna politika zamestnanosti predstavuje súhrn opat-

rení a iniciatív, ktoré majú za cieľ podporiť uplatnenie nezamestnaných na trhu práce a zvýšiť ich zamestnateľnosť. Táto politika sa aktívne zameriava na zlepšenie schopností a kompetencií osôb, aby sa lepšie adaptovali na meniace sa podmienky na trhu práce. V kontraste s pasívnou politikou zamestnanosti, ktorá primárne poskytuje finančnú podporu, aktívna politika sa zameriava na konkrétne aktivity a programy, ktoré stimulujú ekonomickú aktivitu a zvyšujú šance ľudí na získanie a udržanie zamestnania.

Nástroje

Vzdelávanie

Vzdelávanie je základným pilierom v každej spoločnosti, ktorý priamo ovplyvňuje ekonomický rast, sociálny rozvoj a inovácie. V kontexte aktívnej politiky zamestnanosti zohráva vzdelávanie rozhodujúcu úlohu, keďže je to práve vzdelanie, ktoré jednotlivcom poskytuje potrebné zručnosti a vedomosti na to, aby mohli čeliť meniacim sa potrebám trhu práce.

Prínosy vzdelávania v aktívnej politike zamestnanosti:

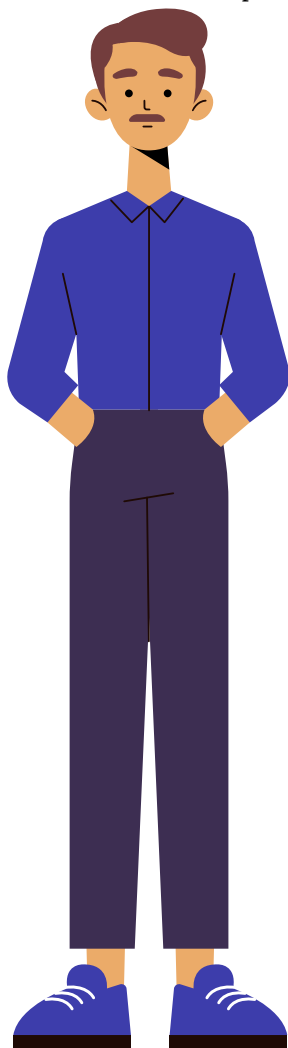
- Prispôsobivosť: V dynamicky sa meniacom prostredí je neustále vzdelávanie kľúčom k prispôsobeniu sa novým technológiám, nástrojom a postupom.
- Zvyšovanie hodnoty pracovnej sily: Investície do vzdelania zvyšujú hodnotu pracovnej sily a robia jednotlivcov atraktívnejšími pre zamestnávateľov.
- Prevencia nezamestnanosti: Vzdelaní jednotlivci sú menej náchylní k dlhodobej nezamestnanosti, pretože majú širšiu škálu zručností a kompetencií.
- Podpora celoživotného vzdelávania: V dnešnej dobe už nie je dostatočné len jednorazové formálne vzdelávanie. Programy celoživotného vzdelávania umožňujú ľuďom pravidelne aktualizovať a rozširovať svoje zručnosti.

Typy vzdelávacích programov v aktívnej politike zamestnanosti:

- Základné vzdelávanie: Zabezpečuje, že všetci občania majú prístup k základným vedomostiam a zručnostiam potrebným pre vstup na trh práce.
- Technické a odborné vzdelávanie: Zameriava sa na konkrétne zručnosti a vedomosti potrebné v rôznych odvetviach a oblastiach trhu práce.

- Špecializované školenia: Tieto programy sú navrhnuté tak, aby vyhovovali konkrétnym potrebám trhu, či už ide o nové technológie, postupy alebo inovácie v konkrétnom odvetví.

Výzvou je však nielen poskytnúť príležitosti pre vzdelávanie, ale aj zabezpečiť, aby boli tieto príležitosti relevantné, prístupné a v súlade s aktuálnymi a budúcimi potrebami trhu práce.

Rekvalifikácia

Rekvalifikácia je nevyhnutným nástrojom v rýchlo sa meniacom svete práce. Keďže technológie, postupy a potreby trhu práce sa neustále menia, existuje významná skupina ľudí, ktorí sa môžu ocitnúť v pozícii, kde ich súčasné zručnosti už nie sú relevantné alebo sú menej žiadané. Rekvalifikačné kurzy sú teda životne dôležité, aby tieto osoby nestratili svoju konkurencieschopnosť na trhu práce.

Výhody rekvalifikácie:

- Flexibilita a prispôsobivosť: Rekvalifikácia umožňuje pracovníkom rýchlo reagovať na zmeny na trhu práce a prispôbiť sa novým príležitostiam.

- Zvyšovanie sebavedomia: Aktualizované zručnosti a vedomosti môžu zvyšovať sebavedomie jednotlivcov, čo môže mať pozitívny vplyv na ich celkovú kariéru.
- Ochrana pred nezamestnanosťou: Osoby, ktoré sa podrobujú rekvalifikácii, sú menej náchylné k dlhodobej nezamestnanosti, pretože sú schopné prispôbiť sa novým pracovným príležitostiam.
- Ekonomický rast: Rekvalifikácia môže prispieť k ekonomickému rastu, pretože zvyšuje produktivitu a konkurencieschopnosť pracovnej sily.

Typy rekvalifikačných programov:

- Branžové školenia: Zameriavajú sa na konkrétne odvetvia, ktoré zažívajú rast alebo zmeny, a kde existuje vysoký dopyt po nových zručnostiach.
- Technologické školenia: Sú zamerané na osvojenie si nových technológií alebo softvérových nástrojov, ktoré sú kľúčové v určitých oblastiach.
- Mäkké zručnosti: Okrem technických zručností môžu niektoré rekvalifikačné kurzy zahŕňať aj výcvik v oblastiach ako komunikácia, tímová práca alebo riešenie problémov.

Pre úspešnú rekvalifikáciu je však dôležité nielen zabez-

pečiť kvalitné a relevantné školenia, ale aj motivovať a podporovať jednotlivcov v tom, aby využívali tieto príležitosti.

Podpora podnikania

Podpora podnikania je esenciálnym prvkom aktívnej politiky zamestnanosti, ktorá sa sústreďí na vytvorenie nových pracovných príležitostí tým, že podnecuje jednotlivcov k tomu, aby sa stali podnikateľmi. Vzhľadom na to, že nové podniky často prinášajú inovácie, otvárajú nové trhy a vytvárajú nové pracovné miesta, je kriticky dôležité ich podporovať a poskytovať im potrebné zdroje na ich založenie a rast.

Kľúčové prvky podpory podnikania:

- Finančné stimuly: Môžu zahŕňať granty, dotácie, zvýhodnené úvery alebo daňové úľavy pre nové podniky, čím sa znižujú počiatočné náklady a riziká spojené s podnikaním.
- Mentoring a poradenstvo: Skúsení podnikatelia alebo odborníci môžu ponúknuť cenné rady a usmernenia novým podnikateľom, čo môže zvýšiť ich šance na úspech.
- Školenia a vzdelávanie: Kurzy v oblasti podnikania, ako sú napríklad plánovanie, marketing, finančné riadenie alebo právne aspekty podnikania, môžu pomôcť začínajúcim

podnikateľom pochopiť a zvládnuť výzvy podnikania.

- Prístup k financovaniu: Vytváranie platformy alebo sprostredkovateľských služieb, ktoré zjednodušujú prístup k kapitálu pre začínajúce podniky, môže byť kľúčové pre ich rast a expanziu.
- Siete a komunity: Podpora vytvárania podnikateľských komunit alebo sietí môže poskytnúť začínajúcim podnikateľom príležitosti pre spoluprácu, vzájomné učenie sa a vytváranie obchodných partnerstiev.

Je dôležité poznamenať, že zatiaľ čo podpora podnikania môže vytvárať nové pracovné príležitosti a stimulovať ekonomický rast, tiež je dôležité zabezpečiť, aby boli tieto iniciatívy prístupné všetkým segmentom populácie, vrátane žien, mladých ľudí alebo znevýhodnených skupín.

Verejné práce

Verejné práce predstavujú jeden z tradičných nástrojov aktívnej politiky zamestnanosti, ktorý je často uplatňovaný v obdobiach ekonomickej recesie alebo keď sú niektoré skupiny obyvateľstva výrazne postihnuté dlhodobou nezamestnanosťou.

Kľúčové aspekty verejných prác:

- Dočasné pracovné miesta: Hoci sú pozície vytvorené v rámci verejných prác často dočasného charakteru, prinášajú dôležitý prínos v podobe stabilného príjmu a pracovnej rutiny pre osoby, ktoré by inak mohli čeliť dlhodobej nezamestnanosti.
- Získavanie zručností a praxe: Účastníci programov verejných prác môžu získavať nové zručnosti alebo rozvíjať existujúce. Toto je zvlášť cenné pre osoby, ktoré sú na trhu práce nováčikmi alebo dlhodobo nezamestnaní.
- Komunitný prínos: Projekty verejných prác často adresujú lokálne potreby a prispievajú k rozvoju komunity, napríklad cez zlepšenie infraštruktúry, obnovu verejných priestorov alebo environmentálnych iniciatív.
- Pozitívne psychologické účinky: Práca v rámci verejných prác môže posilniť sebavedomie a duševné zdravie účastníkov tým, že im poskytuje zmysel a príležitosť byť produktívnym.
- Prechod do súkromného sektora: Skúsenosti a zručnosti získané v rámci verejných prác môžu zvýšiť šance jednotlivca na získanie stálej práce v súkromnom sektore po ukončení programu.

Verejné práce môžu byť efektívnym nástrojom na boj

proti nezamestnanosti, zvlášť v obdobiach ekonomickej neistoty. Je však dôležité, aby boli správne navrhnuté a ciele také, aby prinášali maximálny prínos tak pre účastníkov, ako aj pre širšiu komunitu.

Aktívne politiky zamestnanosti sú esenciálne pre modernú ekonomiku, ktorá sa musí prispôbovať rýchlym zmenám. Pomáhajú zabezpečiť, že všetci občania majú príležitosť a zručnosti potrebné na to, aby sa stali produktívnymi členmi spoločnosti.

Výhody aktívnej politiky zamestnanosti

1. Zvýšenie zamestnateľnosti:

Aktívna politika zamestnanosti sa často zameriava na poskytovanie vzdelávacích a rekvalifikačných programov, ktoré pomáhajú jednotlivcom adaptovať sa na dynamický trh práce.

- **Hĺbka:** Osoby, ktoré sa účastnia týchto programov, môžu získať zručnosti, ktoré sú aktuálne žiadané zamestnávateľmi. Tieto zručnosti môžu zahŕňať technické zručnosti, mäkké zručnosti alebo špecifické odborné zručnosti relevantné pre konkrétne odvetvia. Zvyšuje sa tak ich konku-

rencieschopnosť na trhu práce.

- Dôsledky: Zlepšená zamestnateľnosť môže viesť k rýchlejšiemu návratu nezamestnaných osôb do práce, čo znižuje obdobie ich nečinnosti a závislosti na štátnych dávkach.

2. Ekonomický rast:

Podpora aktívnej politiky zamestnanosti môže stimulovať ekonomiku vďaka vytváraniu nových pracovných miest a podporovaní podnikateľských iniciatív.

- Hĺbka: Aktivizácia pracovnej sily a jej lepšie zaradenie do pracovného procesu môže zvyšovať celkovú produktivitu. Navyše, podpora podnikania a MSP môže viesť k inováciám a diverzifikácii ekonomiky.
- Dôsledky: Silná ekonomika s vyššou úrovňou zamestnanosti zvyšuje daňové príjmy štátu a znižuje výdavky na sociálne dávky, čím sa môže dosiahnuť lepšia fiskálna rovnováha.

3. Sociálna inklúzia:

Zameranie na znevýhodnené skupiny v rámci aktívnej politiky zamestnanosti zabezpečuje, že všetci občania majú rovnaké príležitosti na trhu práce.

- Hĺbka: Takéto iniciatívy môžu zahŕňovať špeciálne programy pre dlhodobo nezamestnaných, osoby s postihnutím, menšiny alebo mladých ľudí, ktorí majú obmedzený prístup k zamestnaniu. Aktívne začlenenie týchto skupín do pracovného procesu prispieva k ich sociálnej integrácii.
- Dôsledky: Spoločenská kohezia a integrácia znevýhodnených skupín vedie k silnejšiemu a zdravšiemu sociálnemu prostrediu. Tým sa znižuje riziko sociálnej izolácie, kriminality a iných sociálnych problémov.

Aktívna politika zamestnanosti je kľúčovou stratégiou pre moderné ekonomiky, ktorá prispieva nielen k ekonomickému rastu, ale aj k zdravému a inkluzívnemu spoločenskému prostrediu. Pomáha jednotlivcom dosiahnuť ich plný pracovný potenciál a zároveň podporuje celkový rast a prosperitu krajiny.

Nevýhody aktívnej politiky zamestnanosti:

1. Náklady:

Aktívne politiky zamestnanosti si často vyžadujú významné investície zo strany štátu alebo relevantných inštitúcií na ich realizáciu.

- Hĺbka: Tieto náklady zahŕňajú nielen priame financovanie programov, ale aj administratívne výdavky spojené s ich riadením a monitorovaním. Investície do školení, rekvalifikácie alebo podnikateľských iniciatív môžu byť obzvlášť nákladné, a ich návratnosť nemusí byť okamžitá.
- Dôsledky: Zvýšené výdavky môžu vyústiť do fiškálneho zaťaženia štátu, čo môže mať negatívny dopad na iné dôležité oblasti, ako sú zdravotná starostlivosť, vzdelávanie alebo infraštruktúra.

2. Nie vždy účinná:

I keď aktívna politika zamestnanosti má za cieľ podporovať zamestnanosť, nemusí byť vždy úspešná vo všetkých aspektoch alebo pre všetky cieľové skupiny.

- Hĺbka: Efektívnosť programov môže byť ovplyvnená rôznymi faktormi, vrátane nedostatočnej informovanosti medzi potenciálnymi účastníkmi, nedostatku zručností alebo motivácie u účastníkov alebo zastaralým obsahom školení, ktorý neodráža aktuálne potreby trhu práce.
- Dôsledky: Neúspešné programy môžu viesť k mrhaní zdrojmi a môžu frustrovať účastníkov, čo môže mať negatívny vplyv na ich sebavedomie a motiváciu hľadať prácu.

3. Môže viesť k dočasným riešeniam:

Aj keď aktívne politiky môžu v krátkodobom horizonte vytvárať pracovné príležitosti, nemusia vždy prispievať k trvalému a dlhodobému rastu zamestnanosti.

- Hĺbka: Programy, ako sú verejné práce alebo dočasné zamestnanecké zmluvy, môžu ponúknuť len krátkodobé pracovné príležitosti. Keď tieto programy skončia, účastníci môžu byť opäť bez práce, ak nie sú dostatočne pripravení na trvalé zamestnanie v súkromnom sektore.
- Dôsledky: Závislosť na dočasných pracovných príležitostiach môže viesť k nestabilite na trhu práce a môže demotivovať jednotlivcov hľadať dlhodobé a trvalé zamestnanie.

Aj keď aktívna politika zamestnanosti má mnoho výhod, je dôležité brať do úvahy aj jej potenciálne nevýhody a obmedzenia. Efektívne plánovanie, správne riadenie a pravidelné hodnotenie sú kľúčové pre zabezpečenie úspechu týchto politík.

Aktívna politika zamestnanosti je kľúčovým nástrojom, ktorý môže pomôcť zvyšovať zamestnanosť a zlepšovať ekonomický výkon. Je však dôležité, aby bola správne

riadená, prispôsobená konkrétnym potrebám trhu práce a pravidelne hodnotená, aby sa zabezpečila jej účinnosť a hodnota pre peniaze.

Sumár

Aktívna politika zamestnanosti zahŕňa strategický súbor opatrení a iniciatív navrhnutých na podporu zamestnanosti a zvyšovanie zamestnateľnosti jednotlivcov na pracovnom trhu. Zohľadňuje sa pritom aktuálna dynamika globalizovanej ekonomiky a rýchle technologické zmeny. Nástroje tejto politiky zahŕňajú vzdelávanie, rekvalifikáciu, podporu podnikania a verejné práce, pričom každý nástroj prispieva k adaptácii pracovnej sily na meniace sa trhové podmienky a podporuje ekonomický rast a sociálnu inklúziu. Táto politika je zvlášť významná pre znevýhodnené skupiny a v obdobiach ekonomickej recesie.

Kontrolné otázky

- Čo je aktívna politika zamestnanosti a aké sú jej hlavné ciele?
- Ako aktívna politika zamestnanosti prispieva k adaptácii pracovnej sily v dynamicky sa meniacom trhovom prostredí?
- Uved'te a popíšte štyri nástroje aktívnej politiky zamestnanosti spomenuté v texte.
- Aký je rozdiel medzi aktívnou a pasívnou politikou zamestnanosti?
- Ako môže vzdelávanie v rámci aktívnej politiky zamestnanosti prispieť k ekonomickému rastu a sociálnej inklúzii?
- Ako môžu verejné práce prispieť k sociálnej inklúzii a psychologickému blahobytu účastníkov?
- Aké sú výhody a nevýhody aktívnej politiky zamestnanosti?

Úloha na vypracovanie

Vašou úlohou je navrhnúť nový program v rámci aktívnej politiky zamestnanosti pre oblasť technológií v krajine, ktorá čelí výzvam v dôsledku rýchlych technologických zmien a globalizácie. Program by mal riešiť otázky vzdelávania a rekvalifikácie, ako aj podpory podnikania v sektore technológií. Zvážte nasledovné aspekty:

- Cieľová skupina: Určte hlavnú cieľovú skupinu pre váš program.
- Nástroje a opatrenia: Navrhnite konkrétne nástroje a opatrenia, ktoré budú použité v rámci programu (napr. školenia, finančné stimuly atď.).
- Partnerstvá: Identifikujte potenciálnych partnerov, ktorí by mohli v programoch spolupracovať (napr. vzdelávacie inštitúcie, súkromné spoločnosti, neziskové organizácie atď.).
- Financovanie: Navrhnite možné spôsoby financovania programu.
- Hodnotenie a monitoring: Popíšte, ako budete hodnotiť účinnosť programu a monitorovať jeho priebeh a výsledky.

Zamyslite sa nad tým, ako by program mohol byť udržateľný a aký dopad by mohol mať na jednotlivcov, spoločnosť a ekonomiku ako celok. Váš návrh by mal zohľadniť aj potenciálne výzvy a obmedzenia, ktoré by mohli vzniknúť pri implementácii programu.

ΠΑΣÍVΠΑ ΡΟΛΙΤΙΚΑ ΠΕΖΑΜΕΣΤΠΑΠΟΣΤΙ (Πε)zamestnanosť

Pasívna politika zamestnanosti je zameraná na poskytovanie finančnej podpory a sociálnej ochrany nezamestnaným osobám, ako aj na udržanie ich životnej úrovne.

Tieto opatrenia zohľadňujú skutočnosť, že nezamestnanosť je často mimo kontroly jednotlivcov a že štát by mal poskytnúť istú mieru podpory v týchto ťažkých obdobiach.

Príklady pasívnych politík zamestnanosti zahŕňajú:

Dávky v nezamestnanosti

Dávky v nezamestnanosti sú kľúčovým prvkom sociálneho zabezpečenia v mnohých krajinách, poskytované ako odpoveď na hospodárske výkyvy a zmeny na trhu práce, ktoré môžu spôsobiť stratu zamestnania. Zámerom týchto dávok

je poskytnúť finančný most pre jednotlivcov medzi dvoma zamestnaniami a zároveň zabrániť prudkému poklesu ich životnej úrovne.

- Kritériá a podmienky: Nie všetci nezamestnaní majú nárok na tieto dávky. Ako ste už spomenuli, existujú určité kritériá, ktoré musia byť splnené. Okrem dĺžky predchádzajúceho zamestnania a príspevkov do sociálneho zabezpečenia môže byť kritériom aj dôvod straty zamestnania (napr. prepustenie z dôvodu nadbytočnosti versus ukončenie pracovného pomeru z vlastnej vôle).
- Aktívne hľadanie práce: V mnohých krajinách je pre pokračovanie v dávkach v nezamestnanosti nevyhnutné preukázať aktívne hľadanie práce. To môže zahŕňať účasť na pohovoroch, komunikáciu s agentúrami zamestnávania alebo účasť na rekvalifikačných kurzoch. Toto opatrenie je navrhnuté tak, aby povzbudilo jednotlivcov k aktívnemu hľadaniu nových pracovných príležitostí a zároveň zabezpečilo, že dávky nebudú zneužívané.
- Časové obmedzenia a ekonomické faktory: Mnohé krajiny stanovujú maximálnu dĺžku, počas ktorej môžu jednotlivci poberať dávky v nezamestnanosti, často s variabilnými mierami v závislosti od dlhodobej alebo krátkodobej ne-

zamestnanosti. Okrem toho môže výška dávky závisieť od predchádzajúceho príjmu jednotlivca alebo môže byť pevne stanovená sumou.

- Legislatívne rozdiely: Zákony týkajúce sa dávok v nezamestnanosti sa líšia v závislosti od krajiny. Zatiaľ čo niektoré krajiny môžu byť štedrejšie v poskytovaní dávok, iné môžu mať prísnejšie kritériá alebo nižšie dávky. Tieto rozdiely sú často odrazom sociálnych, kultúrnych a ekonomických hodnôt danej krajiny.

Tieto dávky sú základným nástrojom pre stabilizáciu príjmov domácností a môžu pomôcť zmierniť negatívne sociálne a ekonomické dopady masovej nezamestnanosti, najmä počas hospodárskych recesií.

Podpora pri hľadaní zamestnania

Podpora pri hľadaní zamestnania je základným pilierom pasívnych politík zamestnanosti a je navrhnutá tak, aby pomohla nezamestnaným v rýchlejšom a efektívnejšom návrate na trh práce. Aj keď sa tieto služby často nezaoberajú aktívnym rozvojom zručností, ponúkajú cennú orientačnú pomoc a zdroje, ktoré môžu zvýšiť šance jednotlivca na získanie zamestnania.

Informačné služby:

Jedným z kľúčových prvkov podpory je poskytnutie informácií o aktuálnych pracovných ponukách. Mnoho agentúr a inštitúcií ponúka databázy voľných pracovných miest, ktoré sú pravidelne aktualizované a sú prístupné online alebo prostredníctvom lokálnych centier.

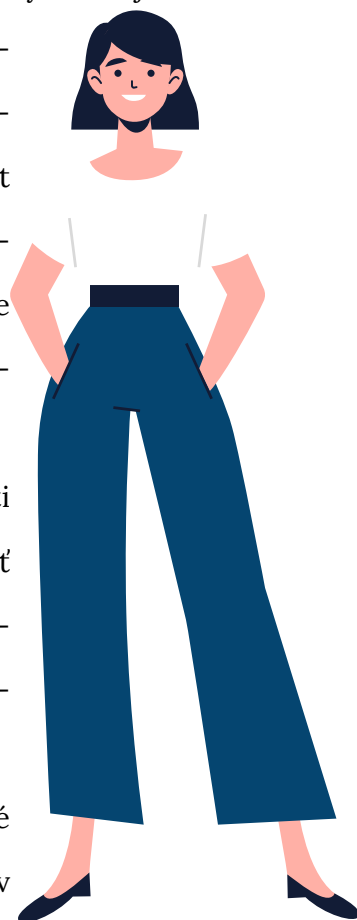
- Poradenstvo pre životopisy a pohovory: Mnohým jednotlivcom môže chýbať vedomie o tom, ako efektívne prezentovať svoje zručnosti a skúsenosti v životopise alebo ako sa úspešne pripraviť na pracovný pohovor. Poskytovanie rád a tipov, ako vytvoriť pútavý životopis alebo ako sa správať počas pohovoru, môže výrazne zvýšiť šance kandidáta na úspech.
- Poradenstvo v oblasti kariéry: Nie všetci nezamestnaní vedia, ktoré sektory alebo profesie sú pre nich najvhodnejšie. Profesionálne poradenstvo v oblasti kariéry môže pomôcť jednotlivcom identifikovať oblasti, v ktorých majú najlepšie predpoklady na úspech, alebo im môže ukázať nové možnosti, o ktorých predtým neuvažovali.
- Prístup k databázam zamestnania: Mnoho organizácií poskytuje prístup k databázam, ktoré zahŕňajú informácie o zamestnávateľoch, trhových trendoch alebo odvetviach s

vysokým potenciálom rastu. Takéto databázy môžu byť neoceniteľným zdrojom pre tých, ktorí hľadajú zamestnanie.

Hoci pasívna politika zamestnanosti môže byť menej aktívna v porovnaní s priamym rozvojom zručností, jej prístupy môžu byť rozhodujúce pri podpore nezamestnaných v ich snahách o návrat na trh práce. Poskytovanie informácií, poradenstva a zdrojov môže zvýšiť sebavedomie jednotlivca a zvýšiť jeho šance na úspešné získanie nového zamestnania.

Tieto nástroje sú nevyhnutné v boji proti dôsledkom nezamestnanosti, ale môžu byť ešte účinnejšie, keď sú kombinované s aktívnymi politikami zamestnanosti, ktoré zameriavajú ľudí späť do práce.

Pasívne politiky zamestnanosti sú kľúčové pre sociálnu ochranu a podporu občanov v rôznych fázach ich života alebo v situáciách, kedy sa nemôžu zapojiť do pracovného procesu. Aj keď neposkytujú priame riešenia pre zamestnávanie, zabezpečujú základný príjem a istotu pre tých, ktorí to najviac potrebujú.

Výhody pasívnej politiky zamestnanosti:

1. Poskytuje finančnú podporu a ochranu pre nezamestnaných: Pasívne politiky zamestnanosti, ako sú dávky v nezamestnanosti, sú zamerané na poskytnutie základnej finančnej opory jednotlivcom, ktorí stratili prácu. Táto finančná podpora zabezpečuje, že nezamestnaní majú prostriedky na zabezpečenie svojich základných potrieb, ako sú bývanie, potraviny a zdravotná starostlivosť. Okrem toho tieto dávky môžu fungovať ako „vankúš“ pre tých, ktorí hľadajú nové pracovné príležitosti, a dávajú im čas na nájdenie vhodného zamestnania, ktoré zodpovedá ich zručnostiam a skúsenostiam.
2. Pomáha zmierniť sociálne napätie a znižuje riziko chudoby: Keď ľudia stratia prácu, môžu sa ocitnúť v zložitej finančnej situácii, čo môže viesť k chudobe a súvisiacim sociálnym problémom. Pasívne politiky zamestnanosti pomáhajú znižovať toto riziko tým, že poskytujú finančné prostriedky na zabezpečenie základných potrieb. Tým sa znižuje sociálne napätie, ktoré by mohlo vzniknúť v dôsledku zvyšovania chudoby a nerovnosti. Pomáha to tiež

udržiavať sociálnu koheziu a prevenciu konfliktov.

3. Môže poskytovať istú mieru stability a dôveryhodnosti pre ekonomiku: V časoch hospodárskej recesie alebo neistoty môžu pasívne politiky zamestnanosti pôsobiť ako stabilizátory ekonomiky. Keď ľudia dostávajú dávky v nezamestnanosti, stále majú nejaký príjem, ktorý môžu minúť na tovary a služby. To môže pomôcť udržiavať dopyt a obmedziť hĺbkosť a dĺžku recesií. Okrem toho môže takáto podpora zvýšiť dôveru spotrebiteľov a investorov v ekonomike, vedúc k zvýšeniu investícií a spotreby.

Pasívne politiky zamestnanosti hrajú kľúčovú úlohu pri poskytovaní opory jednotlivcom a rodinám v časoch nezamestnanosti a ekonomickej neistoty. Tieto politiky môžu pomôcť udržiavať sociálnu rovnováhu a ekonomickú stabilitu v krajinách, čím prispievajú k celkovému blahobytu spoločnosti.

Nevýhody pasívnej politiky zamestnanosti:

1. Môže viesť k závislosti na sociálnych dávkach a demotivovať niektoré osoby pri hľadaní práce: Pasívne politiky zamestnanosti, ako sú dávky v nezamestnanosti, sú zamerané na

- poskytovanie finančnej podpory tým, ktorí stratili prácu. Avšak, ak sú tieto dávky príliš vysoké alebo sa poskytujú po príliš dlhý čas bez jasných podmienok, môže to viesť k situácii, kde pre niektorých ľudí je ekonomicky výhodnejšie zostať nezamestnaným, ako aktívne hľadať prácu. Toto môže vytvoriť tzv. „pasca chudoby“, kde ľudia uprednostňujú dávky pred prácou, čo z dlhodobého hľadiska môže mať negatívne dôsledky na ich profesijný a osobný rast.
2. Je nákladná na financovanie a môže mať vplyv na rozpočtové deficity a verejný dlh: Pasívne politiky zamestnanosti vyžadujú značné množstvo finančných prostriedkov na ich financovanie. Tieto prostriedky sú často získavané z verejných financií, čo znamená, že môžu viesť k vyšším verejným výdavkom. V časoch, keď je hospodárska situácia nestabilná alebo keď existuje vysoká nezamestnanosť, môžu tieto náklady rýchlo narásť. To môže mať vplyv na celkovú ekonomickú stabilitu krajiny, zvyšovanie rozpočtových deficitov a nárast verejného dlhu. V dlhodobom horizonte môže vysoký verejný dlh obmedziť schopnosť krajiny reagovať na budúce ekonomické krízy a môže to tiež viesť k vyšším daňovým sadzbám alebo zníženiu verejných služieb.

Hoci pasívne politiky zamestnanosti majú určite svoje výhody v poskytovaní základnej podpory tým, ktorí sú v núdzi, je dôležité zvážiť aj ich potenciálne negatívne dôsledky. Vytvorenie dobre navrhnutého systému, ktorý kombinuje pasívne a aktívne politiky zamestnanosti, môže pomôcť zabezpečiť, že tieto programy sú efektívne, udržateľné a prospešné pre celú spoločnosť.

Sumár

Pasívna politika zamestnanosti je orientovaná na poskytovanie finančnej a sociálnej podpory nezamestnaným, s hlavným cieľom udržať ich životnú úroveň. Zahrňuje opatrenia ako dávky v nezamestnanosti a podporu pri hľadaní práce, ktoré sú prispôsobené na základe rôznych kritérií a podmienok. Tieto politiky môžu pôsobiť ako stabilizátory ekonomiky, poskytovať finančnú istotu a znižovať sociálne napätie. Na druhej strane, existuje riziko závislosti od dávok a vysokých finančných nákladov na udržanie týchto programov, čo môže mať vplyv na ekonomiku krajiny.

Kontrolné otázky

- Ako by ste definovali pasívnu politiku zamestnanosti a aký je jej hlavný cieľ?
- Aké sú príklady pasívnych politík zamestnanosti a aké kritériá sú často používané na určenie oprávnenosti k dávkam?
- Ako môžu pasívne politiky zamestnanosti ovplyvniť ekonomiku a sociálne aspekty spoločnosti?
- Aké sú hlavné výhody a nevýhody pasívnej politiky zamestnanosti?
- Aký je hlavný rozdiel medzi pasívnymi a aktívnymi politikami zamestnanosti a ako môžu tieto dva prístupy spolupracovať?

Úloha na vypracovanie

Ste poradcom ministerstva práce, ktoré zvažuje revíziu politik zamestnanosti vzhľadom na rastúcu nezamestnanosť.

Vytvorte návrh, ktorý adresuje nasledovné body:

- **Analýza Aktuálnej Situácie:** Identifikujte hlavné výzvy, s ktorými sa vaša krajina stretáva v kontexte nezamestnanosti.
- **Navrhnuté Opatrenia:** Na základe informácií o pasívnej politike zamestnanosti, navrhnite konkrétne opatrenia, ktoré by mohli byť implementované alebo upravené.
- **Uveďte, ako tieto opatrenia môžu adresovať špecifické výzvy, identifikované vo vašej analýze.**
- **Hodnotenie a Monitoring:** Popíšte, ako by mohol byť úspech a efektívnosť navrhnutých politik hodnotený a monitorovaný na dlhodobom horizonte.

Uistite sa, že váš návrh je dobre odôvodnený a berie do úvahy možné výhody a výzvy implementácie navrhovaných opatrení.

MOŽNOSTI RIEŠENIA

NEZAMESTNANOSTI

(Ne)zamestnanosť

KAPITOLA
druhá

V tejto kapitole sa pozrieme na niektoré z hlavných možností riešenia nezamestnanosti. Zameriame sa na štyri konkrétne oblasti: spoluprácu medzi školami a zamestnávateľmi, zlepšovanie kvality vzdelávania a prispôsobenie potrebám trhu práce, flexibilné formy zamestnania a podporu podnikania a investícií.

1. Spolupráca medzi školami a zamestnávateľmi

Efektívna spolupráca medzi školami a zamestnávateľmi je kľúčovým faktorom pri riešení problému nezamestnanosti, najmä medzi mladými ľuďmi. Integrácia vzdelávacích programov so skutočnými potrebami trhu práce môže výrazne zvýšiť šance absolventov na zamestnanie. Pozrime sa bližšie na niektoré konkrétne aspekty tejto spolupráce:

a) Zavedenie stáží, odbornej prípravy a programov učňov-

stva:

- Praktická skúsenosť: Tieto programy poskytujú študentom možnosť uplatniť teoretické vedomosti v praxi, čo môže byť pre zamestnávateľov atraktívne.
- Vzťahy so zamestnávateľmi: Stáže a programy učňovstva môžu byť prvým krokom k dlhodobej kariére v danom odvetví alebo firme. Zamestnávatelia často preferujú zamestnávať absolventov, ktorí už s nimi majú nejaké skúsenosti.
- Získavanie spätnej väzby: Tieto programy umožňujú školám získať priame informácie o kvalite svojho vzdelávania z pohľadu zamestnávateľov.

b) Spolupráca pri tvorbe študijných plánov a vzdelávacích programov:

- Aktualizácia študijných plánov: Zamestnávatelia môžu poskytnúť cenný vstup pri tvorbe alebo aktualizácii študijných plánov, aby lepšie zodpovedali aktuálnym potrebám trhu.
- Vzdelávanie učiteľov: Učitelia môžu mať príležitosť zúčastniť sa školení alebo stáží v odvetví, aby zostali aktuálni v svojom odbore a mohli tak lepšie pripraviť študentov na skutočné pracovné prostredie.

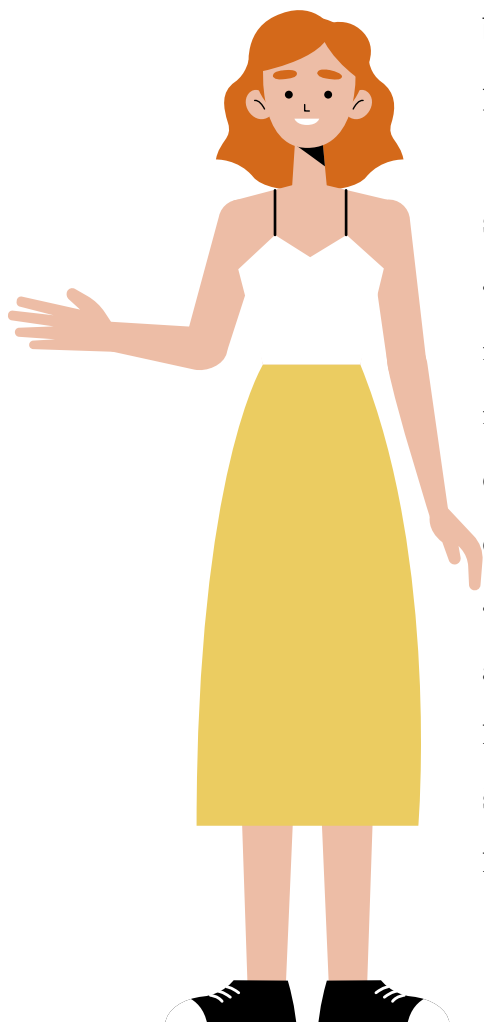
c) Organizovanie kariérnych dní a poradenstva:

- Informovanie študentov: Kariérne dni poskytujú študentom príležitosť stretnúť sa s potenciálnymi zamestnávateľmi, dozvedieť sa viac o odvetviach, ktoré ich zaujímajú, a získať informácie o možných kariérnych cestách.
- Podpora pri rozhodovaní: Kariérne poradenstvo môže pomôcť študentom identifikovať ich silné stránky a záujmy a poskytnúť im potrebné nástroje na efektívne hľadanie zamestnania.
- Zlepšenie prechodu zo školy do zamestnania: Pomocou týchto aktivít môžu študenti získať lepší prehľad o trhu práce, čo im môže pomôcť pri ich prvých krokoch v profesionálnom živote.

Spolupráca medzi školami a zamestnávateľmi je esenciálna pri riešení problému nezamestnanosti. Keď sú vzdelávacie programy viac zamerané na potreby trhu práce, študenti sú lepšie pripravení na výzvy, ktoré ich čakajú v reálnom svete. Takéto partnerstvá môžu tiež priniesť hodnotu zamestnávateľom, ktorí hľad

2. Zlepšovanie kvality vzdelávania a prispôsobenie potrebám trhu práce

Zabezpečenie, aby vzdelávacie systémy boli v súlade s potrebami trhu práce, je kľúčové pre riešenie nezamestnanosti. Toto prispôsobenie zabezpečuje, že absolventi sú pripravení na výzvy súčasného trhu a zvyšuje ich šance na úspešné získanie a udržanie si zamestnania. Pozrime sa

bližšie na tri hlavné aspekty tohto prispôsobenia:

a) Modernizácia vzdelávacích systémov:

- Integrácia technológií: Zavedenie nových technológií do vzdelávania môže posilniť digitálne zručnosti študentov, ktoré sú čoraz dôležitejšie v dnešnej digitálnej dobe.
- Inovatívne metodiky: Používanie aktívnych a participatívnych prístupov k výučbe môže zvyšovať angažovanosť študentov a zlepšovať ich schopnosť kritického myslenia a riešenia problé-

mov.

- Prepojenie s praxou: Integrácia praktických projektov, prípadových štúdií a skutočných problémov z trhu práce do učebných plánov môže posilniť uplatniteľnosť vedomostí v reálnom svete.

b) Rozvoj odborného vzdelávania:

- Špecializované programy: Tieto programy sa zameriavajú na konkrétne oblasti alebo odvetvia, ktoré vyžadujú zvláštne zručnosti a vedomosti.
- Praktická príprava: Odborné vzdelávacie programy často kombinujú teoretické vedomosti s praktickým výcvikom, čo študentom umožňuje získať konkrétne zručnosti potrebné pre ich budúce profesie.
- Partnerstvá s odvetvím: Spolupráca so zamestnávateľmi pri tvorbe odborných programov môže zabezpečiť, že vzdelávanie je relevantné a aktuálne.

c) Podpora celoživotného vzdelávania:

- Pružné vzdelávacie možnosti: Ponuka kurzov a programov, ktoré sú prístupné pre ľudí vo všetkých životných etapách, môže pomôcť jednotlivcom aktualizovať svoje zručnosti a vedomosti podľa potrieb.
- Rekvalifikácia: V kontexte rýchlo sa meniaceho trhu prá-

ce môže byť rekvalifikácia nevyhnutná pre mnohých ľudí, ktorí musia zmeniť kariéru alebo sa prispôbiť novým odvetviam.

- Online vzdelávanie: Digitálne platformy a online kurzy môžu poskytnúť prístup k vzdelávaniu ľuďom v rôznych geografických oblastiach a umožniť im učiť sa podľa vlastného tempa.

Prispôsobenie vzdelávania potrebám trhu práce nie je len o reagovaní na aktuálne potreby zamestnávateľov, ale aj o anticipácii budúcich trendov a zabezpečení, že ľudia sú pripravení na budúce výzvy. Aktualizovaný a relevantný vzdelávací systém je základným predpokladom pre prosperujúcu ekonomiku a udržateľný rozvoj.

3. Flexibilné formy zamestnania

V dnešnej dobe je pružnosť na pracovnom trhu esenciálna nielen pre zamestnávateľov, ale aj pre zamestnancov. Flexibilné formy za-

mestnania predstavujú rôzne možnosti pracovných vzťahov, ktoré sa môžu lepšie prispôbiť individuálnym potrebám zamestnancov a zároveň pomáhať zamestnávateľom efektívne riadiť svoje zdroje.

a) Čiastočný úväzok:

- Prispôsobenie potrebám zamestnancov: Čiastočný úväzok môže byť ideálny pre ľudí, ktorí sa starajú o deti, starších príbuzných alebo pre tých, ktorí sa chcú venovať osobnému rozvoju a vzdelávaniu. Umožňuje lepšiu rovnováhu medzi pracovným a osobným životom.
- Flexibilita pre zamestnávateľov: Táto forma umožňuje zamestnávateľom prispôbiť sa kolísavým dopytom po pracovnej sile, keď nemajú potrebu plného pracovného úväzku.

b) Dočasná práca:

- Krátke zmluvy: Mnohé odvetvia vyžadujú zamestnancov na konkrétne projekty alebo sezónne práce. Dočasná práca je ideálna pre tieto situácie.
- Príležitosť pre zamestnancov: Môže poskytnúť príležitosť na získanie skúseností v rôznych odvetviach alebo pozíciách, čo môže byť cenné pre budúci kariérny rast.

c) Práca na diaľku alebo z domu:

- Technologický pokrok: Vďaka technologickému pokroku je možné vykonávať mnoho prác na diaľku, čo zvyšuje efektívnosť a znižuje náklady na dopravu a kancelárie.
- Zvýšenie dostupnosti: Umožňuje prístup k širšiemu spektru talentov bez geografických obmedzení a môže pomáhať tým, ktorí majú fyzické obmedzenia alebo iné prekážky.

d) Flexibilné pracovné časy:

- Autonómia zamestnancov: Flexibilné pracovné časy umožňujú zamestnancom pracovať v časoch, kedy sú najproduktívnejší, čo môže zvýšiť ich spokojnosť a výkonnosť.
- Zlepšenie work-life balance: Tým, že zamestnanci majú možnosť prispôbiť si svoj pracovný čas, môžu lepšie zvládať svoje osobné a rodinné záväzky.

Flexibilné formy zamestnania predstavujú výhody pre zamestnancov aj zamestnávateľov. Zatiaľ čo zamestnanci môžu dosiahnuť lepšiu rovnováhu medzi pracovným a súkromným životom, zamestnávateľom to poskytuje nástroje na efektívnejšie riadenie svojich zdrojov a prispôbenie sa meniacim sa potrebám podnikania. V dnešnej globalizovanej a digitálnej ekonomike je pružnosť kľúčom k úspechu.

4. Podpora podnikania a investícií

Podpora podnikania a investícií je kritickým krokom, ak chce štát alebo región riešiť problémy s nezamestnanosťou a zároveň posilniť svoju ekonomiku. Vytváranie podnetov a podpory pre podnikateľov a investorov môže viesť k novým príležitostiam a rastu, ktoré sú pre spoločnosť prospešné.

a) Finančné a daňové stimuly pre podniky:

- Výskum a vývoj: Investície do výskumu a vývoja môžu pomôcť podnikom vyvinúť nové produkty, služby alebo technológie, čo môže vytvárať nové trhy a pracovné miesta.
- Technologické inovácie: Podnietenie firiem k adopcií nových technológií môže viesť k efektívnejším a konkurencieschopnejším podnikom.
- Vytváranie pracovných miest: Daňové úľavy alebo granty pre podniky, ktoré vytvárajú pracovné miesta, môžu motivovať podniky k rozširovaniu a náboru nových zamestnancov.

b) Podpora a poradenstvo pre začínajúcich podnikateľov:

- Mikropôžičky: Poskytnutie financovania tým, ktorí nemajú prístup k tradičným bankovým úverom, môže pomôcť podnikateľom rozbehnúť svoje nápady.
- Vzdelávací materiál a mentorstvo: Vedenie a vzdelávanie

môžu byť kľúčové pre úspech začínajúceho podnikateľa. Mentorstvo môže poskytnúť začínajúcim podnikateľom prístup k cenným radám a sieti kontaktov.

- Podnikateľské inkubátory a akcelerátory: Tieto inštitúcie môžu poskytnúť priestor, zdroje a podporu pre začínajúce podniky v ich kritických počiatkových fázach.

c) Rozvoj infraštruktúry a regionálnych rozvojových projektov:

- Investície do infraštruktúry: Výstavba alebo modernizácia ciest, mostov, letísk a iných základných služieb môže vytvárať pracovné miesta a zároveň posilniť ekonomiku.
- Regionálne rozvojové projekty: Takéto projekty môžu podporiť rast v určitých oblastiach alebo regiónoch, čím sa zvyšuje prístup k pracovným príležitostiam pre miestnych obyvateľov.

Podpora podnikania a investícií je základným pilierom pri riešení problému nezamestnanosti. Tieto iniciatívy nie sú len o vytváraní nových pracovných miest, ale aj o budovaní silnej a udržateľnej ekonomiky, ktorá je schopná čeliť budúcim výzvam. Prístup, ktorý kombinuje rôzne stratégie, je najlepším spôsobom, ako dosiahnuť udržateľný ekonomický rast a znížiť nezamestnanosť.

Nie všetci nezamestnaní majú nárok na tieto dávky. Ako ste už spomenuli, existujú určité kritériá, ktoré musia byť splnené. Okrem dĺžky predchádzajúceho zamestnania a príspevkov

Sumár

Kapitola sa zameriava na štyri hlavné oblasti riešenia problému nezamestnanosti:

- Spolupráca medzi školami a zamestnávateľmi: Zdôrazňuje význam integrácie vzdelávacích programov so skutočnými potrebami trhu práce.
- Zlepšovanie kvality vzdelávania a prispôbenie potrebám trhu práce: Zameriava sa na modernizáciu vzdelávacích systémov, rozvoj odborného vzdelávania a podporu celoživotného vzdelávania.
- Flexibilné formy zamestnania: Diskutuje o výhodách a

druhoch flexibilných pracovných vzťahov, ako sú čiastočný úväzok, dočasná práca, práca na diaľku a flexibilné pracovné časy.

- Podpora podnikania a investícií: Rovnako rieši finančné a daňové stimuly pre podniky, podporu pre začínajúcich podnikateľov a rozvoj infraštruktúry a regionálnych rozvojových projektov.

Kontrolné otázky

- Ako môžu stáže a programy učňovstva prospievať študentom a zamestnávateľom?
- Ako môže spolupráca pri tvorbe študijných plánov prispieť k lepšej príprave študentov pre trh práce?
- Aký je význam modernizácie vzdelávacích systémov v kontexte prispôsobenia sa potrebám trhu práce?
- Prečo je podpora celoživotného vzdelávania dôležitá v kontexte rýchlo sa meniaceho trhu práce?
- Aké sú výhody a nevýhody čiastočného úväzku pre zamestnancov a zamestnávateľov?

- Ako môže práca na diaľku ovplyvniť produktivitu a spokojnosť zamestnancov?
- Ako môžu finančné a daňové stimuly prispieť k rastu a vývoju podnikov?
- Akú úlohu zohrávajú podnikateľské inkubátory v raste a vývoji začínajúcich podnikov?

Úloha na vypracovanie

Predstavte si, že ste konzultantom v oblasti rozvoja pracovnej sily. Vašou úlohou je navrhnúť stratégiu na zvýšenie zamestnanosti medzi mladými ľuďmi v regióne s vysokou mierou nezamestnanosti.

Vytvorte stratégický plán, ktorý integruje aspekty všetkých štyroch oblastí diskutovaných v kapitole (spolupráca medzi školami a zamestnávateľmi, zlepšovanie vzdelávania, flexibilné formy zamestnania, a podpora podnikania a investícií).

Zahrňte konkrétne iniciatívy a programy, ktoré by mohli

byť implementované, aby sa dosiahlo zníženie nezamestnanosti.

Váš plán by mal zahŕňať krátkodobé a dlhodobé ciele, ako aj metriky (ukazovatele) na meranie úspechu týchto iniciatív.

Navrhnite, ako by mohli byť tieto stratégie financované a aké partnerstvá by mohli byť vytvorené na ich podporu.

Pracujte tak, aby váš plán bol realistický, uskutočniteľný a zohľadňoval špecifické výzvy a príležitosti v danom regióne.

Bibliografia

AUTOR, D. H., and Dorn, D. 2013. The Growth of Low-Skill Service Jobs and the Polarization of the US Labor Market. In: *American Economic Review*, 103(5), pp. 1553-97. ISSN 1553-1597.

BLANCHARD, Olivier 2017. *Macroeconomics*. London: Pearson. 576 pp. ISBN 978-0133780581.

BOBÁKOVÁ, Viktória. 2017. *Makroekonómia*. Košice: UPJŠ. 310 s. ISBN 978-80-8152-565-0.

EUROSTAT. 2023. Štatistiky nezamestnanosti. [online]. [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index>.

FRIEDMAN, Milton. 1968. The role of monetary policy the american economic review. In: *The American Economic Review*, 58(1) pp. 1-17. ISSN 0002-8282.

GREGOVÁ, Elena. 2017. *Makroekonómia*. Žilina: EDIS. 372 s. ISBN 978-80-5541-403-4.

HOLKOVÁ, V. a VESELKOVÁ, A. 2020. Mikroekonómia. Bratislava: Wolters Kluwer. 390 s. ISBN 978-80-7598-890-4.

HOLMAN, Robert. 2016. Ekonomie. Praha: C.H. Beck. 720 s. ISBN 978-80-7400-278-6.

HONTYOVÁ, K. a kol. 2014. Základy ekonómie a ekonomiky. Bratislava: Ekonóm. 198 s. ISBN 978-80-225-3823-7.

KAHN, Lisa B. 2010. The long-term labor market consequences of graduating from college in a bad economy. In: Labour economics, 17(2). pp. 303-316. ISSN 0927-5371.

KEYNES, John, Maynard. 1936. The General Theory of Employment, Interest and Money. London: Palgrave Macmillan. 472 pp. ISBN 978-0-230-00476-4.

LISÝ, J. a kol. 2016. Ekonómia. Bratislava: Wolters Kluwer. 624 s. ISBN 978-80-7552-470-6.

LUKÁČIK, J. a kol. 2013. Hospodárska politika. Bratislava: Sprint dva. 315 s. ISBN 978-80-89393-86-2.

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2021. Výročná správa o vývoji na trhu práce. Bratislava.[online]. [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/vyrocne-spravy-uctovne-uzavierky-ministerstva/rok-2021/>.

MUCHOVÁ, E., DARMO, L. a LEŠKO, P. 2021. Základy ekonómie. Bratislava: Wolters Kluwer. 280 s. ISBN 978-80-7676-134-6.

OECD. 2022. Miera nezamestnanosti. [online]. [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm.

SABAYOVÁ, Mária. 2016. Základy ekonómie pre neekonomické študijné odbory. Bratislava: Akadémia Policajného Zboru. 175 s. ISBN 978-80-8054-664-9.

STOLIČNÁ, Z. a ČERNIČKA, D. 2018. Ekonómia I. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce. 90 s. ISBN 978-83-8111-077-8.

SVETOVÁ BANKA. 2022. Globálne ekonomické vyhlíadky 2022: Globálne šoky, rozdielne dopady. [online]. [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>.

TÁNCOŠOVÁ, J., HUDÁKOVÁ, M. a ŠVECOVÁ, S. 2015. *Ekonomía*. Bratislava: Wolters Kluwer. 348 s. ISBN 978-80-8168-295-7.

U.S. BUREAU OF LABOR STATISTICS. 2022. Štatistiky pracovnej sily z Priebežného demografického prieskumu. [online]. [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: <https://www.bls.gov/cps/> [220 [[221 [.

ÚSTREDIE PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY. 2022. Informácie a štatistiky o nezamestnanosti na Slovensku. [online]. [cit. 2023-06-06]. Dostupné z: <https://www.upsvr.gov.sk/>.

VLČEK, Josef. 2016. *Ekonomie a ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer. 556 s. ISBN 978-80-7552-190-3.

(c) 2024 FSV UCM

VÝCHOVA K DEMOKRATICKEJ OBČIANSTVI
A KRITICKEJ MYSLEPI.

ΕΚΟΠΟΜΙΑ Α ΕΚΟΠΟΠΙΚΑ

FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED ÜCM v Trnave

Publikácia študentom stredných škôl umožňuje rozvinúť kritické myslenie, analytické schopnosti a schopnosť pochopiť komplexné politické súvislosti, nakoľko tie za posledné tri desaťročia prešli zásadnými dynamickými zmenami. Študentom ponúka možnosť objaviť, ako politika ovplyvňuje ich každodenný život, a ako môžu sami aktívne participovať v demokratickom procese.

